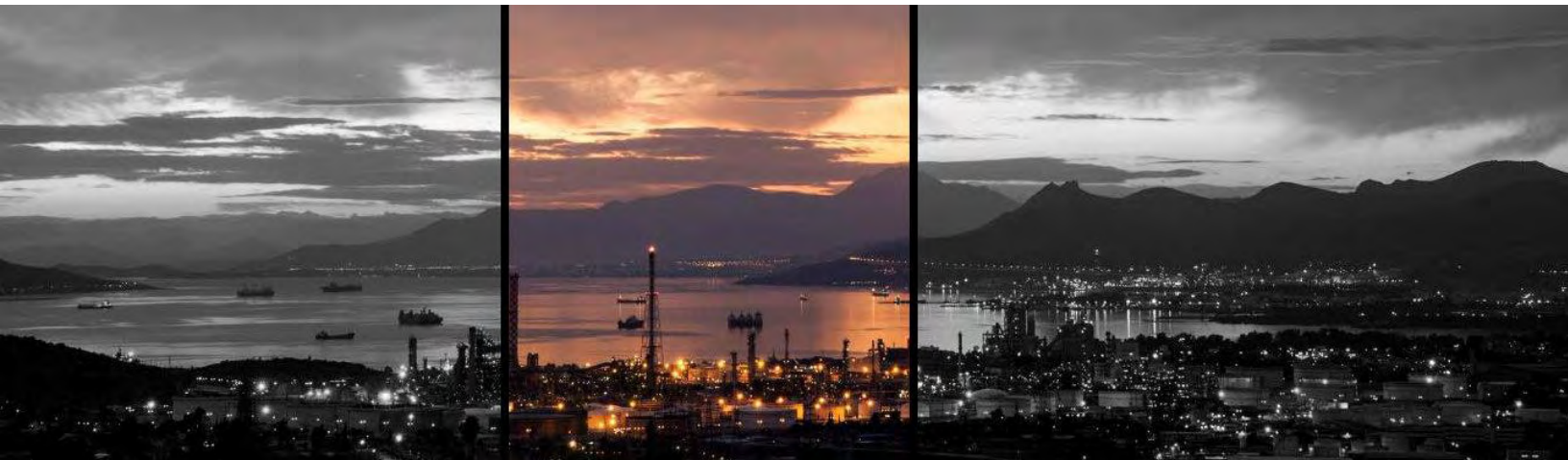

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας &
Περιφερειακής Ανάπτυξης
Πολυτεχνική Σχολή

**«Η προεκτίμηση των επιπτώσεων
για τις Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες:
Η περίπτωση της Ελευσίνας»**

Διπλωματική εργασία
Φοιτήτρια : Νικολοπούλου Αικατερίνη – Ιωάννα

Επιβλέπων καθηγητής: Δέφνερ Αλέξιος – Μιχαήλ

Εικόνα εξωφύλλου :
Η πόλη της Ελευσίνας από ψηλά
Πηγή: eleusis2021.eu, ιδία επεξεργασία

ΔΗΛΩΣΗ

Βεβαιώνω ότι η παρούσα διπλωματική εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή σε άλλο Πανεπιστήμιο. Βεβαιώνω ότι είμαι ενημερωμένη για τους κανόνες περί λογοκλοπής του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, οι οποίοι έχουν τηρηθεί κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λπ., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας ή του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Ημερομηνία :

Ονοματεπώνυμο :

Υπογραφή:

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων στις Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες και επικεντρώνεται στην περίπτωση της Ελευσίνας, η οποία θα υποδεχτεί τον θεσμό το 2021. Για την ολοκλήρωση της διαδικασίας, ακολουθήθηκαν ορισμένα βήματα στα οποία αναλύθηκε ο θεσμός, αρχικά σε θεωρητικό και έπειτα σε πρακτικό επίπεδο, εστιάζοντας στη μελέτη περίπτωσης. Μέσω της ex-ante αξιολόγησης για την περίπτωση της Ελευσίνας, έγινε μια ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης της πόλης, εκτιμήθηκαν οι ανάγκες και οι βασικότεροι παράγοντες επιρροής και πραγματοποιήθηκε μια ανάλυση SWOT. Έπειτα, προσδιορίστηκαν κάποιοι δείκτες και προέκυψαν κάποια πιθανά σενάρια επιπτώσεων του θεσμού στην πόλη, ενώ τέλος εξετάστηκαν προηγούμενα παραδείγματα Πολιτιστικών Πρωτευουσών και η σχέση τους με την Ελευσίνα. Έχοντας αυτά ως δεδομένα, έγινε μια ενδεικτική πρόταση με στόχο την αποφυγή σφαλμάτων και την αντιμετώπιση κινδύνων – στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό, με απώτερο σκοπό την ομαλή και επιτυχή διοργάνωση του θεσμού, το 2021.

Λέξεις – κλειδιά: Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα, Ελευσίνα 2021, προεκτίμηση των επιπτώσεων

Abstract

This thesis deals with the process of evaluating the impact on European Capitals of Culture and mainly, it focuses on the case of Eleusis, which will hold the title in 2021. In order to complete the process, an analysis was made both in a theoretical, and in a practical level. Through the ex-ante evaluation for Eleusis, there was made an analysis of the current situation of the city, an assessment of the needs and the main factors of influence, as well as a SWOT analysis. Then, some indicators were identified and some possible scenarios of the institution's impact on the city emerged, while previous examples of Cultural Capitals and their relationship with Eleusis were also examined. With this in mind, an indicative proposal was made to avoid mistakes and to address risks - as far as possible, having as an ultimate goal, Eleusis to hold the title successfully.

Keywords: *European Capital of Culture, Eleusis 2021, evaluating the impact of the ECoC*

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας μου, κ. Αλέξιο - Μιχαήλ Δέφνερ, για την πολύτιμη βοήθειά, τον χρόνο και τη διακριτική επίβλεψη του, καθώς και τον κ. Νικόλαο - Γεώργιο Καραχάλη, για τις εξαιρετικά χρήσιμες και καθοδηγητικές υποδείξεις του. Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω επίσης στην κ. Κέλλυ Διαπούλη και στην κ. Πέγκυ Τσολακάκη για τον χρόνο και τις χρήσιμες απαντήσεις τους στη συνέντευξη που πραγματοποιήθηκε στην Ελευσίνα, καθώς και την κ. Εύα Ψαθά για τις επικοινωνιακές και βοηθητικές συζητήσεις. Τέλος, δε θα μπορούσα να ολοκληρώσω αυτή τη διπλωματική εργασία χωρίς την αγαπημένη μου οικογένεια και τους φίλους μου, οι οποίοι με στήριξαν καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησής της.

Ιούλιος 2017

Νικολοπούλου Αικατερίνη – Ιωάννα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	4
Εισαγωγή	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ	18
2.1. Η ιστορία του θεσμού της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας	18
2.2. Οι στόχοι και ο σκοπός του θεσμού	21
2.3. Λειτουργία, διοίκηση και νομοθεσία	23
2.4. Το πολιτιστικό πρόγραμμα και ο αντίκτυπός του	24
2.5. Υποδομές	26
2.6. Ευρωπαϊκή διάσταση και επικοινωνιακές τεχνικές	28
2.7. Κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις	29
2.7.1. Κοινωνικές επιπτώσεις	29
2.7.2. Οικονομικές επιπτώσεις	30
2.8. Προκλήσεις και μελλοντικές προοπτικές	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΕΙΔΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	33
3.1. Πάτρα, 2006	34
3.1.1. Σύντομο ιστορικό της πόλης	34
3.1.2 Σκοπός και στόχος	35
3.1.3. Πολιτιστικό πρόγραμμα της Πάτρας 2006	36
3.1.4. Προϋπολογισμός και χρηματοδοτήσεις	37
3.1.5. Συμπεράσματα	38
3.2. Essen for the Ruhr, 2010	40
3.2.1. Σύντομο ιστορικό της πόλης	40
3.2.2. Σκοπός και στόχος	41

3.2.3. Πολιτιστικό πρόγραμμα του Essen for the Ruhr 2010	42
3.2.4. Προϋπολογισμός και χρηματοδότηση	44
3.2.5. Συμπεράσματα	46
3.3. Mons, 2015	47
3.3.1. Σύντομο ιστορικό της πόλης	47
3.3.2. Σκοπός και στόχος	48
3.3.3. Πολιτιστικό πρόγραμμα του Mons 2015	48
3.3.4. Προϋπολογισμός και χρηματοδότηση	51
3.3.5. Συμπεράσματα	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ	53
4.1. Τα βήματα της προεκτίμησης των επιπτώσεων	53
4.2. Πώς ορίζεται η επιτυχία και η αποτυχία ;	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	59
5.1. Η ιστορία της Ελευσίνας	59
5.1.1. Σύντομο ιστορικό	59
5.1.2. Η σύγχρονη Ελευσίνα	63
5.2. Ελευσίνα : Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2021	64
5.2.1. Η φάση της εκλογής και της προετοιμασίας, έτη 2015 – 2020	64
5.2.2. Έτος εορτασμού 2021 : Transition to EUphoria	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΣΙΝΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ, ΕΤΗ 2022 – 2027	75
6.1. Ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης	75
6.2. Εκτίμηση αναγκών & παραγόντων επιρροής	81
6.3. Ανάλυση SWOT	83
6.4. Ο προσδιορισμός των δεικτών	86
6.5. Η διαμόρφωση εναλλακτικών σεναρίων	97

6.5.1. «Επαναπροσδιορισμός»	99
6.5.2. «Εξέλιξη»	102
6.5.3. «Μεταμόρφωση»	105
6.6. Μαθήματα από το παρελθόν	111
6.7. Ενδεικτική πρόταση	114
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	117
Παραρτήματα	122
1. Κατάλογος Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης, έτη 1985 - 2021 ..	123
2. Κατάλογος πόλεων που φιλοξένησαν τον Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Μήνα..	127
3. Ανάλυση των τριών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.....	128
4. Το πολιτιστικό πρόγραμμα της Ελευσίνας 2021	136
5. Συζήτηση – Συνέντευξη: κ. Κέλλυ Διαπούλη, κ. Πέγκυ Τσολακάκη	138
Βιβλιογραφία	145
Ελληνόγλωσση.....	145
Ξενόγλωσση.....	150
Διαδικτυακές πηγές.....	159
Συνεντεύξεις.....	162
Οπτικοακουστικό υλικό	163

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Πίνακας ανάλυσης SWOT	84
Πίνακας 2: Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων	88
Πίνακας 3: Η σύγκριση μεταξύ των βασικών δεικτών και των τριών σεναρίων.....	108

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Χάρτης Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης (έτη: 1985 -2021)	18
Εικόνα 2: Το νέο μουσείο τέχνης Kunsthaus, στο Graz	27
Εικόνα 3: Η Πάτρα στον χάρτη της Ευρώπης.....	34
Εικόνα 4: Το Essen στον χάρτη της Ευρώπης	40
Εικόνα 5: Το Mons στον χάρτη της Ευρώπης.....	47
Εικόνα 6: Ο λαβύρινθος ηλίανθων στην πλατεία “Grand Place” του Mons	50
Εικόνα 7: Ο αρχαιολογικός χώρος της Ελευσίνας (I)	59
Εικόνα 8: Ο αρχαιολογικός χώρος της Ελευσίνας (II).....	59
Εικόνα 9: Η Δήμητρα και η Περσεφόνη στα Ελευσίνια Μυστήρια	60
Εικόνα 10: Το αμφιθέατρο στο Παλιό Ελαιουργείο (I)	61
Εικόνα 11: Το ανενεργό βιομηχανικό κτίριο «ΚΡΟΝΟΣ»	62
Εικόνα 12: Γενική άποψη της παραλίας της Ελευσίνας	63
Εικόνα 13: Το αμφιθέατρο στο Παλιό Ελαιουργείο (II).....	74
Εικόνα 14: «Αναγέννηση». Παλιό Ελαιουργείο Ελευσίνας	78
Εικόνα 15: Ομάδα νέων σε ηλικία Ελευσίνιων κατοίκων, στο λιμάνι της πόλης	80
Εικόνα 16: Το Παλιό Ελαιουργείο Ελευσίνας (I)	101
Εικόνα 17: Το Παλιό Ελαιουργείο Ελευσίνας (II).....	104
Εικόνα 18: Το αμφιθέατρο στο Παλιό Ελαιουργείο (III)	107
Εικόνα 19: Ο αρχαιολογικός χώρος της Ελευσίνας (III)	114
Εικόνα 20: Παλιός σιδηροδρομικός σταθμός Ελευσίνας / Γραφείο Ελευσίνας 2021 ...	116

Εισαγωγή

Στόχος της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας, είναι η διερεύνηση των επιπτώσεων για τις Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες και πιο συγκεκριμένα η διερεύνηση των επιπτώσεων που θα φέρει ο θεσμός στην πόλη της Ελευσίνας. Η διαδικασία μιας ex-ante αξιολόγησης αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την καλύτερη οργάνωση της εκάστοτε πόλης στο πλαίσιο της διοργάνωσης του θεσμού, με απώτερο σκοπό την αποφυγή σφαλμάτων και την αντιμετώπιση των πιθανότερων κινδύνων, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό. Επιπλέον, η προεκτίμηση των επιπτώσεων για τις Πολιτιστικές Πρωτεύουσες επιτρέπει την ορθή εκτίμηση του κατά πόσο το προτεινόμενο επίπεδο χρηματοδότησης και πόρων είναι σύμφωνο με τα αναμενόμενα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί ένα πρόσφορο έδαφος για την αξιόπιστη εκ των υστέρων αξιολόγηση. Επομένως τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την προετοιμασία μιας πόλης για την διοργάνωση του θεσμού.

Η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης είναι ένας θεσμός, ο χαρακτήρας και ο ρόλος του οποίου φαίνεται να έχει αλλάξει με την πάροδο των χρόνων. Τα πρώτα χρόνια, ο θεσμός φιλοξενούνταν από μεγαλύτερες εν γένει πόλεις, τόσο σε πληθυσμιακό όσο και πολιτιστικό επίπεδο. Μακροπρόθεσμα αυτό αλλάζει, δίνοντας τη δυνατότητα σε μικρότερες πόλεις να αναπτυχθούν μέσω του πολιτισμού. Με λίγα λόγια, ο θεσμός πλέον φαίνεται να λειτουργεί ως η κινητήρια δύναμη για πόλεις που επιθυμούν να κάνουν μια στροφή σε πολιτιστικά μοντέλα ανάπτυξης. Χαρακτηριστική περίπτωση αυτού, είναι η περίπτωση της Ελευσίνας. Μια πόλη με έντονο βιομηχανικό παρελθόν, η οποία επιθυμεί να επενδύσει στον πολιτισμό και να αναπτυχθεί μέσω αυτού, αλλάζοντας ενδεχομένως την ταυτότητά της. Ποιες όμως μπορεί να είναι οι επιπτώσεις του θεσμού, σε μια μικρή πόλη όπως η Ελευσίνα;

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα, ακολουθήθηκε μια συγκεκριμένη διαδικασία προσέγγισης από πάνω προς τα κάτω (top - down approach). Για το λόγο αυτό, στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο που αφορά τη σημασία του πολιτισμού και το πώς ο χαρακτήρας του έχει κλονιστεί με την πάροδο των χρόνων, καθώς και οι επιπτώσεις

που μπορεί να φέρει σε μια πόλη, τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Καταγράφονται ακόμα οι βασικοί ορισμοί, έτσι ώστε να διευκρινιστούν οι κύριοι όροι που θα χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας, ενώ τέλος αναλύεται η σημασία των μεγάλων γεγονότων και οι επιπτώσεις που μπορεί να φέρει η διοργάνωσή τους, σε μία πόλη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, εξετάζεται ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Καταγράφεται η ιστορία του θεσμού, οι στόχοι και ο σκοπός του, καθώς και οι βασικότερες αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί από την ίδρυσή του μέχρι και σήμερα στο πλαίσιο της λειτουργίας του. Αναλύεται επίσης, η σημασία των πολιτιστικών προγραμμάτων των πόλεων που έχουν ή πρόκειται να φιλοξενήσουν τον θεσμό, αλλά και ο σημαντικός ρόλος των υποστηρικτικών έργων υποδομής που πραγματοποιούνται κατά την προετοιμασία και διεξαγωγή του θεσμού. Τέλος, εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο οι πόλεις κατάφεραν να ενσωματώσουν την ευρωπαϊκή οπτική στα πολιτιστικά προγράμματά τους, οι βασικότερες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις που επιφέρει ο θεσμός στην εκάστοτε πόλη, καθώς και οι κυριότερες προκλήσεις και μελλοντικές προοπτικές.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύονται τρεις μελέτες περιπτώσεων (case studies) προηγούμενων Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών. Συγκεκριμένα, μελετάται η περίπτωση της Πάτρας ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα το 2006, του Essen το 2010 και του Mons το 2015. Η Πάτρα επιλέχθηκε ως μια περίπτωση ελληνικής πόλης που φιλοξένησε το θεσμό, το Essen ως μια πρώην βιομηχανική πόλη που αντιμετώπισε το θεσμό ως ευκαιρία για ανάπτυξη μέσω του πολιτισμού και τέλος το Mons επιλέχθηκε ως ένα πρόσφατο και πετυχημένο παράδειγμα Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Σε κάθε περίπτωση, καταγράφεται ένα σύντομο ιστορικό της πόλης, ο σκοπός και ο στόχος της για τη διοργάνωση του θεσμού, τα βασικά σημεία των πολιτιστικών προγραμμάτων τους, ο προϋπολογισμός και η χρηματοδότηση της εκάστοτε πόλης, καθώς και τα βασικά συμπεράσματα από την όλη διοργάνωση.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, αναλύεται η μεθοδολογία της προεκτίμησης των επιπτώσεων για τις Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες, σε θεωρητικό επίπεδο. Συγκεκριμένα καταχωρούνται τα επτά βασικά βήματα που έχουν οριστεί με βάση τα βήματα που έχει ορίσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε συνδυασμό με την ανασκόπηση του τρόπου με τον οποίο έχουν αντιμετωπίσει την ex-ante αξιολόγηση άλλες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, πραγματεύεται η περίπτωση της Ελευσίνας. Καταγράφεται η ιστορία της πόλης από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα και έπειτα αναλύεται η περίπτωση της Ελευσίνας ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα η οποία χωρίζεται σε δύο φάσεις : την φάση της προετοιμασίας (2015-2020) και το έτος εορτασμού (2021).

Στο έκτο κεφάλαιο, γίνεται η εκτίμηση των επιπτώσεων για την Ελευσίνα μετά το έτος εορτασμού. Για την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας, γίνεται αρχικά η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης της πόλης και η εκτίμηση των αναγκών και των παραγόντων επιρροής. Έπειτα καταγράφονται τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, ευκαιρίες και απειλές για την πόλη σε μια ανάλυση SWOT και ορίζονται συγκεκριμένοι δείκτες (ποιοτικοί και ποσοτικοί) κυρίως με βάση του στόχους που έχει θέσει η Ελευσίνα, αλλά και με τους γενικότερους στόχους που τίθενται από μια Πολιτιστική Πρωτεύουσα. Στη συνέχεια διαμορφώνονται τρία εναλλακτικά σενάρια σχετικά με το τί επιπτώσεις μπορεί να επιφέρει ο θεσμός στην πόλη, ενώ ακολούθως καταγράφονται ορισμένα «μαθήματα από το παρελθόν», καλών και κακών πρακτικών τα οποία θα πρέπει να μελετήσει η Ελευσίνα. Τέλος, με βάση όλα τα παραπάνω, δημιουργείται μια ενδεικτική πρόταση τόσο για την αποφυγή σφαλμάτων και κατ' επέκταση την ομαλή λειτουργία του θεσμού , όσο και για την αποκόμιση των καλύτερων δυνατών αποτελεσμάτων μετά το έτος εορτασμού.

Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο, αναλύονται τα γενικότερα συμπεράσματα της όλης διαδικασίας της προεκτίμησης των επιπτώσεων καθώς και τα γενικότερα συμπεράσματα της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

«Without culture, and the relative freedom it implies, society, even when perfect, is but a jungle. This is why any authentic creation is a gift to the future. »

Albert Camus

«If we are to preserve culture, we must continue to create it. »

Johan Huizinga

Ο όρος «πολιτισμός», (πόλις-πολίτης-πολιτισμός/Γαλλ. *Civilisation*/Αγγλ. *Civilization*), χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον από τον Αδαμάντιο Κοραή τον 18ο αιώνα. Ο πολιτισμός αποτελεί αναμφισβήτητα έναν σημαντικό παράγοντα για τη σύνθεση και την ανάδειξη της διεθνούς εικόνας μίας χώρας, καθώς και για την ενίσχυση της οικονομίας της. Πιο συγκεκριμένα, ο ρόλος του είναι μέσω αυτού να βρεθούν οι μηχανισμοί, από τους οποίους θα δοθεί μια νέα πνοή στην κουλτούρα των λαών, να αναδειχτούν η ιστορία και η κληρονομιά του εκάστοτε τόπου, να προωθηθούν οι διεθνείς συνεργασίες και τελικά, ο ίδιος ο πολιτισμός να λειτουργήσει ως παράγοντας ανάπτυξης και ευημερίας.

Η οικονομία του πολιτισμού φαίνεται να είναι ένα ισχυρό κεφάλαιο στην οικονομία μιας χώρας. Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, είναι ένας κλάδος ο οποίος φαίνεται να μην έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό – τουλάχιστον μέχρι στιγμής, από εξωγενείς παράγοντες. Κάτι τέτοιο, από τη μια συντελεί στην ανάπτυξη μέσω του πολιτισμού, από την άλλη όμως μπορεί να οδηγήσει σε μια διαφορετική αντίληψη για το ρόλο του πολιτισμού. Ενέχει τον κίνδυνο, ο πολιτισμός να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης για οικονομικούς σκοπούς. Επομένως, οι πολιτιστικές επενδύσεις καθίστανται εξίσου σημαντικές με τις οικονομικές επενδύσεις, διότι παράγουν μια σειρά αποτελεσμάτων που

είναι ζωτικής σημασίας για την υποστήριξη των άυλων πτυχών της ποιότητας ζωής (Richards, 2012).

Κάθε πολιτιστική δράση έχει και κάποιο αντίκτυπο. Συνήθως, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις επηρεάζουν θετικά μια πόλη, τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Ωστόσο ορισμένες φορές, η διοργάνωση μεγάλων γεγονότων (όπως ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας), ενδεχομένως να επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις στον κοινωνικό ιστό μιας πόλης, οξύνοντας τις κοινωνικές αντιθέσεις και προκαλώντας το φαινόμενο του εξευγενισμού. Οι κοινωνικές επιπτώσεις όμως, όπως για παράδειγμα η ποιότητα ζωής των κατοίκων μιας πόλης, δεν είναι εύκολα μετρήσιμες. Πρόκειται για μια πολύπλοκη διαδικασία, η οποία θα πρέπει να συμπεριλάβει αρκετούς παράγοντες για την σύναψη ακριβών συμπερασμάτων.

Πρέπει να σημειωθεί πως ο πολιτισμός μπορεί να λειτουργήσει ως ένα εργαλείο ανάπτυξης, αν αξιοποιηθεί όπως πρέπει. Όμως ο ρόλος του αρχίζει και κλονίζεται, καθιστώντας τον ως μέσο οικονομικής ανάπτυξης κατά κύριο λόγο, και όχι πολιτιστικής. Βασική επιδίωξη είναι ο πολιτισμός να συνεχίσει να προσφέρει «κάτι για όλους», ενώ δε πρέπει να χαθεί ο ρόλος του στο βωμό του κέρδους.

Τον κίνδυνο αυτό διατρέχει και η διεξαγωγή των μεγάλων γεγονότων, όπως είναι και η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα. Στο σημείο αυτό, προκειμένου να γίνει πλήρως κατανοητός ο όρος “μεγάλα γεγονότα”, κρίνεται σκόπιμο να δοθεί ο ορισμός των ειδικών γεγονότων (special events), αλλά και οι κατηγορίες αυτών, με βάση το μέγεθος των events. **Ειδικά γεγονότα** (Special Events), είναι οι διοργανώσεις με στόχους πολιτιστικούς, αθλητικούς, επιστημονικούς ή προσωπικούς που συμβαίνουν εκτός του καθημερινού πλαισίου ανάπτυξης των αντίστοιχων δραστηριοτήτων και έχουν σκοπό την ενημέρωση, τον εορτασμό, τη διασκέδαση ή την πρόκληση για βιωματική συμμετοχή μίας ομάδας ανθρώπων (Shone & Parry, 2010). Τα **Μικρά γεγονότα** (mini/ local events) σύμφωνα με τον Marris (1987) έχουν τοπικό χαρακτήρα και μικρό προϋπολογισμό, ενώ ο χρόνος προετοιμασίας είναι μικρότερος από ένα έτος. Η πλειοψηφία των events ανήκει στη συγκεκριμένη κατηγορία, καθώς είναι τα πιο συνηθισμένα. Είναι πιο εύκολα

πραγματοποιήσιμα εφόσον προϋποθέτουν λιγότερους οικονομικούς πόρους, οργάνωση και απαιτούν σημαντικά μικρότερο χρονικό διάστημα για την υλοποίησή τους. Τέλος, συνηθισμένες περιπτώσεις mini event, είναι τα τοπικά φεστιβάλ και οι τοπικές γιορτές. Σύμφωνα πάλι με τον Marris (1987), τα **Μεσαία γεγονότα** (medium events) είναι γεγονότα τοπικού χαρακτήρα, ο χρόνος προετοιμασίας των οποίων είναι μικρότερος από δύο έτη. Ο προϋπολογισμός τους είναι μεγαλύτερος από αυτό των mini events, ενώ συνήθως, τα medium events είναι κάποια σημαντικά φεστιβάλ, όπως για παράδειγμα το φεστιβάλ κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. **Μεγάλα γεγονότα (mega events)**, ονομάζονται διεθνώς τα ειδικά γεγονότα πολύ μεγάλης κλίμακας αναφορικά με το κόστος της διοργάνωσης και το πλήθος των συμμετεχόντων, τυγχάνουν διεθνούς προβολής και δημοσιότητας, έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ευρύτερη περιοχή της πόλης που τα φιλοξενεί (σε ολόκληρη την περιφέρεια ή τη χώρα), ενώ κατά κανόνα διοργανώνονται περιοδικά σε διαφορετική κάθε φορά περιοχή (Shone & Parry, 2010). Χαρακτηρίζονται ως μεγάλα γεγονότα διότι απευθύνονται σε μια διεθνή τουριστική αγορά, έχουν υψηλή συμμετοχή της δημόσιας επένδυσης, έχουν σημαντικές οικονομικές και πολιτικές επιπτώσεις στις διοργανώτριες πόλεις, καλύπτονται και υποστηρίζονται από διεθνή δίκτυα ενημέρωσης και παρουσίασης και απαιτούν υψηλό βαθμό ετοιμότητας και καταλληλότητας σε αστικές υποδομές (Hall, 1992:2, όπως αναφέρεται σε Μεταξάς & Αυγερινού, 2004). Σύμφωνα με τον Roche (2000), τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα των mega events είναι εκδηλώσεις όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, οι Παραολυμπιακοί Αγώνες, οι Παγκόσμιες Εμπορικές Εκθέσεις (Expos) και το παγκόσμιο κύπελο ποδοσφαίρου (FIFA World Cup). Τέλος, σύμφωνα με τον Marris (1987), τα μεγάλα γεγονότα συνεπάγονται μεγάλες επιπτώσεις και μεγάλες ευκαιρίες, ενώ ένα γεγονός χαρακτηρίζεται ως μεγάλο ειδικό γεγονός, όταν συγκεντρώνει πάνω από ένα εκατομμύριο επισκέπτες και έχει διεθνή απήχηση. Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί πως ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας είναι ένα μεγάλο γεγονός, κάτι που επιβεβαιώνεται από το διεθνή του χαρακτήρα και το μεγάλο αντίκτυπο που έχει στις πόλεις που φιλοξενείται.

Τα mega events, είναι εκείνες οι διοργανώσεις, το μέγεθος των οποίων μπορεί να επηρεάσει ολόκληρες οικονομίες κρατών και να προβληθούν μέσω των Μέσων Μαζικής

Ενημέρωσης, σε παγκόσμιο επίπεδο (Καπλανίδης, 2011). Επομένως λόγω της μεγάλης εμβέλειας των γεγονότων αυτών, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που έχει παρατηρηθεί ότι η διοργάνωση μεγάλων γεγονότων σε μια πόλη έχει επιφέρει διαφορετικές επιπτώσεις σε κάθε περίπτωση. Για παράδειγμα, η διοργάνωση του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου στη Βραζιλία το 2014, από τη μια προκάλεσε μεγάλες κοινωνικές ανισότητες και αντιδράσεις, από την άλλη όμως προκάλεσε την κατακόρυφη αύξηση των τουριστικών επισκέψεων στη χώρα.

Επομένως, είναι αρκετά δύσκολο να προβλεφθεί ο ακριβής αντίκτυπος της διεξαγωγής μεγάλων ειδικών γεγονότων, κυρίως λόγω της επιρροής που έχει σε πολλές πτυχές μιας πόλης. Μέσω των μεγάλων ειδικών γεγονότων επιτυγχάνεται συνήθως τόσο η οικονομική ανάπτυξη, όσο και η κοινωνική συνοχή. Σε ορισμένες περιπτώσεις όμως, είναι πιθανό να επιτευχθεί ένα ή ακόμα και κανένα από τα δύο. Για το λόγο αυτό, σε κάθε περίπτωση κρίνεται συνετό το κάθε μεγάλο ειδικό γεγονός να αντιμετωπίζεται ξεχωριστά και μεμονωμένα, ανάλογα με τον χαρακτήρα και τους στόχους οι οποίοι έχουν τεθεί.

Στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας για παράδειγμα, το «κλειδί» βρίσκεται στον πολιτισμό, καθώς μέσω αυτού επιτυγχάνεται η κοινωνική συνοχή, διοργανώνονται δράσεις πολιτιστικού περιεχομένου που επιτρέπουν όμως την οικονομική ανάπτυξη μιας πόλης, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις στις οποίες ο πολιτισμός έχει αναπτύξει την περιβαλλοντική συνείδηση του κοινωνικού ιστού μιας πόλης. Από τη μία, αυτό μπορεί να επηρεάσει θετικά μια πόλη τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, από την άλλη όμως ενέχει τον κίνδυνο της οικονομικής εκμετάλλευσης του πολιτισμού και την χρήση του αποκλειστικά και μόνο ως εργαλείο ανάπτυξης μιας πόλης.

Επομένως, για την ομαλή διεξαγωγή του θεσμού και την αποκόμιση των καλύτερων δυνατών αποτελεσμάτων, θα πρέπει οι διοργανώτριες πόλεις να μη παρεκκλίνουν από τους αρχικούς στόχους που έχουν τεθεί για την τόνωση του πλούτου και της πολυμορφίας των διάφορων πολιτισμών στην Ευρώπη, την αύξηση του τουρισμού και την αίσθηση του ανήκειν σε έναν κοινό πολιτιστικό, ευρωπαϊκό χώρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ

2.1. Η ιστορία του θεσμού της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας

Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, ο οποίος δημιουργήθηκε με στόχο να συμβάλει στην προσέγγιση των λαών της Ευρώπης, είναι μια κοινοτική δράση για την ανάδειξη του πλούτου, της ποικιλομορφίας, των κοινών πτυχών των ευρωπαϊκών πολιτισμών και τη βελτίωση της αλληλοκατανόησης μεταξύ των ευρωπαίων πολιτών. Η ιδέα λέγεται ότι γεννήθηκε στο αεροδρόμιο της Αθήνας τον Ιανουάριο του 1985 από την τότε Υπουργό Πολιτισμού της Ελλάδας, Μελίνα Μερκούρη και τον Γάλλο ομόλογό της, Jack Lang. Έτσι, με την πρωτοβουλία της Μελίνας Μερκούρη και την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, δημιουργήθηκε ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, με πρώτη πόλη που φιλοξενεί

Εικόνα 1: Χάρτης Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης
(έτη: 1985 -2021)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

το θεσμό να είναι η Αθήνα. Ως πρώτη Πολιτιστική Πρωτεύουσα, και όντας ουσιαστικά μια πιλοτική δράση, θα έλεγε κανείς ότι οι εκδηλώσεις που έγιναν στην Αθήνα κατά τη διάρκεια του έτους εορτασμού του θεσμού, ήταν πολυάριθμες και σημαντικές. Μάλιστα στα πλαίσια του θεσμού διεξήχθη και το Rock in Athens Festival, ένα από τα μεγαλύτερα

φεστιβάλ που έχει φιλοξενήσει η Ελλάδα, μέχρι και σήμερα. Στο φεστιβάλ συμμετείχαν πολλά διάσημα ονόματα, όπως οι Culture Club, Depeche Mode, Stranglers, Nina Hagen, The Cure, Clash και πολλοί άλλοι. Αξίζει να σημειωθεί ότι ήταν, μάλιστα, η τελευταία συναυλία που έδωσαν οι Clash. Η επιτυχής διοργάνωση της Αθήνας ως πρώτη Πολιτιστική Πρωτεύουσα έπαιξε σπουδαίο ρόλο στο να συνεχίσει να διεξάγεται ο θεσμός και τα επόμενα χρόνια. Πολλές ευρωπαϊκές πόλεις έδειξαν ενδιαφέρον και ήθελαν να συμμετέχουν και να δοκιμάσουν αυτή την εμπειρία. Την σκυτάλη τελικά πήρε η Ιταλία, με τη Φλωρεντία ως δεύτερη Πολιτιστική Πρωτεύουσα το 1986, έπειτα το Παρίσι το 1987 κ.ο.κ. Στο Παράρτημα βρίσκεται ο αναλυτικός κατάλογος με όλες τις Πολιτιστικές Πρωτεύουσες από το 1985 μέχρι και το 2021 (βλ. Παράρτημα Κεφ. 1, σελ. 123). Σημειώνεται επίσης, πως το 1992 δημιουργήθηκε και ο θεσμός του «Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Μήνα». Ο Ευρωπαϊκός Πολιτιστικός Μήνας είναι ένα ειδικό γεγονός, ο χαρακτήρας του οποίου μοιάζει με αυτόν της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Η κύρια διαφορά μεταξύ τους είναι σαφώς η χρονική περίοδος, αφού ο εορτασμός της πρωτεύουσας πολιτισμού διαρκεί ένα χρόνο και ο Ευρωπαϊκός Πολιτιστικός Μήνας έχει διάρκεια μόλις 30 ημέρες, ενώ μια άλλη βασική διαφορά τους είναι ότι ο Ευρωπαϊκός Πολιτιστικός Μήνας αφορά μόνο χώρες της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης. Ο τίτλος της εκδήλωσης σε κάθε πόλη ήταν « η Ευρώπη στην...(πόλη)» και ακολουθούσε η ημερομηνία - για παράδειγμα την πρώτη χρονιά ήταν «Η Ευρώπη στην Κρακοβία, 1992». Εάν οι πόλεις το ήθελαν, η εκδήλωση θα μπορούσε να διαρκέσει περισσότερο από ένα μήνα. Σημειώνεται επίσης, πως υπήρξε μια πρόθεση να δημιουργηθεί κάποια σύνδεση μεταξύ της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης και της πόλης που φιλοξενεί τον πολιτιστικό μήνα κάθε χρόνο και πως το πρόγραμμα των πολιτιστικών μηνών δεν αποτελεί κοινοτική δράση, αλλά μια διακυβερνητική πρωτοβουλία. Τέλος, δεν έχει υπάρξει πρόσκληση σε πόλεις έτσι ώστε να φιλοξενήσουν το θεσμό του Πολιτιστικού Μήνα, από το 2003 και μετά (Palmer – Rae Associates, 2004). Στο Παράρτημα βρίσκεται ο αναλυτικός κατάλογος με όλες τις πόλεις που φιλοξένησαν τον Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Μήνα (βλ. Παράρτημα Κεφ. 2, σελ. 127).

Μέχρι και το 1999 τον τίτλο της Πρωτεύουσας Πολιτισμού έπαιρνε μια πόλη από μια μόνο χώρα. Από το 2000 και μετά όμως, ο θεσμός μοιράζεται ανάμεσα σε παραπάνω από μία Ευρωπαϊκή πόλη. Μάλιστα συγκεκριμένα το 2000, η Ευρωπαϊκή Ένωση με αφορμή την μέχρι τότε επιτυχή διοργάνωση του θεσμού και προκειμένου να τονίσει τη διαρκή κληρονομιά και τη συμβολή των ευρωπαϊκών πόλεων στα επιτεύγματα του παγκόσμιου πολιτισμού, αποφάσισε να δώσει τον τίτλο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας σε επτά πόλεις που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μαζί με δύο πόλεις των νέων κρατών μελών που επρόκειτο να ενταχθούν στην ΕΕ. Έτσι για πρώτη φορά, το 2000 έχουμε εννέα πόλεις οι οποίες φιλοξενούν ταυτόχρονα το θεσμό.

Από το 2000 και έπειτα, ο τίτλος της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας συνήθως απονέμεται σε δύο πόλεις της Ευρώπης, με εξαίρεση το 2010. Εκείνη τη χρονιά, εκτός από το Έσσεν της Γερμανίας και το Πεκς της Ουγγαρίας, ο τίτλος δόθηκε και στην Κωνσταντινούπολη, καθώς σύμφωνα με την απόφαση 1419/1999/EK, δίνεται πλέον η δυνατότητα σε πόλεις οι οποίες δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση να φιλοξενήσουν τον θεσμό αν και εφόσον υπάρχει κοινή συμφωνία από τις υπόλοιπες πόλεις. Η δυνατότητα αυτή δίνεται μέχρι και σήμερα, και για το λόγο αυτό το 2021 μαζί με την ελληνική Ελευσίνα και την Τιμισοάρα της Ρουμανίας, το τίτλο θα φιλοξενήσει και η πόλη Νόβι Σαντ της Σερβίας.

Μια βασική παρατήρηση και διαφορά στα 32 χρόνια της γενικότερα επιτυχούς διεξαγωγής του θεσμού, είναι ότι ο τίτλος της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας συνήθως απονέμονταν σε πόλεις μεγαλύτερου μεγέθους, οι περισσότερες από τις οποίες είχαν ήδη κάποια πολιτιστική ταυτότητα. Ειδικά κατά τα πρώτα χρόνια διεξαγωγής του θεσμού, τον τίτλο έπαιρναν μεγάλες σε έκταση αλλά και σε πολιτιστικό πλούτο πόλεις (για παράδειγμα το Μιλάνο, το Παρίσι κ.α.), ενώ κάτι τέτοιο φαίνεται να μην ισχύει με την πάροδο των χρόνων. Έχουν υπάρξει Πολιτιστικές Πρωτεύουσες πόλεις όπως για παράδειγμα το Μονς του Βελγίου το 2015, το οποίο πρόκειται για μια μικρή πόλη τόσο σε έκταση όσο και σε πληθυσμό. Στην αρχή του θεσμού οι πρωτεύουσες των χωρών και οι μεγαλύτερες εν γένει πόλεις αναλάμβαναν τον τίτλο και η σύνδεση του πολιτισμού με τις αναπτυξιακές δυνατότητες των πόλεων θεωρούνταν δεδομένη, εξαιτίας της αναγνωρισιμότητάς τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η συνήθης, πλέον, απονομή του τίτλου σε μικρότερες πόλεις φαίνεται

να είναι πιο «δίκαιη», εφόσον κατ' αυτόν τον τρόπο διαχέονται καλύτερα τα οφέλη του θεσμού, αλλά επίσης δημιουργείται και ένας ανοικτός διάλογος και προβληματισμός σχετικά με την δυνατότητα των πόλεων να πετύχουν την ώσμωση μεταξύ των εθνικού και του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Οι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης θεωρείται ότι γενικά είναι από τις πιο επιτυχημένες και πιο γνωστές πολιτιστικές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέχρι στιγμής, περισσότερες από 50 πόλεις έχουν φιλοξενήσει τον θεσμό και οι περισσότερες από αυτές αποτελούν παραδείγματα καλών πρακτικών για τις επόμενες πόλεις που πρόκειται να φιλοξενήσουν το θεσμό.

2.2. Οι στόχοι και ο σκοπός του θεσμού

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ειδικότερα την Απόφαση αριθ. 445/2014/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση δράσης της Ένωσης όσον αφορά τις Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης για τα έτη 2020 έως 2033 και για την κατάργηση της απόφασης αριθ. 1622/2006/ΕΚ, ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, πρόκειται για μια καινοτόμο πρωτοβουλία η οποία έχει δημιουργηθεί έτσι ώστε :

- Να τονώσει τον πλούτο και την πολυμορφία των διάφορων πολιτισμών στην Ευρώπη
- Να γιορτάσει τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά τα οποία μοιράζονται οι Ευρωπαίοι πολίτες
- Να αυξήσει στους Ευρωπαίους πολίτες, την αίσθηση του ανήκειν σε έναν κοινό πολιτιστικό χώρο
- Να ενισχύσει τη συμβολή του πολιτισμού στην ανάπτυξη των πόλεων
- Να βοηθήσει στην «αναγέννηση» των πόλεων

- Να ενισχύσει το διεθνές προφίλ των πόλεων
- Να βελτιώσει την εικόνα των πόλεων στα μάτια των δικών τους κατοίκων
- Να δώσει μια νέα πνοή στην κουλτούρα των πόλεων
- Να ενισχύσει τον τουρισμό

Οι περισσότερες πόλεις έχουν πολλαπλούς στόχους, οι οποίοι τις περισσότερες φορές αφορούν στην ανάγκη να αυξηθεί το διεθνές προφίλ της πόλης και της ευρύτερης περιοχής, να διεξαχθεί ένα πρόγραμμα πολιτιστικών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων με απώτερο σκοπό να προσελκύσει επισκέπτες και να ενισχυθεί η υπερηφάνεια και αυτοπεποίθηση των κατοίκων της πόλης. Άλλοι στόχοι που έχουν τεθεί σε ορισμένες πόλεις περιλαμβάνουν τις βελτιώσεις στις πολιτιστικές υποδομές, την ανάπτυξη των σχέσεων με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις και περιφέρειες, τη προώθηση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας καθώς και την ανάδειξη των τοπικών καλλιτεχνών (Palmer – Rae Associates, 2004).

Μια σημαντική παρατήρηση είναι ότι οι στόχοι και ο σκοπός του θεσμού έχουν παραμείνει σχεδόν αναλλοίωτοι από τα πρώτα χρόνια διεξαγωγής του, μέχρι και σήμερα. Τυχόν αλλαγές και προσθήκες έχουν γίνει υπό το πρίσμα των βασικών στόχων που τέθηκαν εξ αρχής, οι οποίοι είναι η επίτευξη της Ευρωπαϊκής διάστασης και η ενδυνάμωση του πολιτιστικού προφίλ των πόλεων. Ωστόσο, σημαντικές αλλαγές παρατηρούνται όσον αφορά τη διοίκηση και τη λειτουργία του θεσμού, με την απόφαση αριθ. 1419/1999/EK να αποτελεί κομβικό σημείο για την ιστορία και τις διαδικασίες του θεσμού. Οι αλλαγές αυτές αναλύονται εκτενέστερα στο κεφάλαιο 2.3. : Λειτουργία, Διοίκηση και Νομοθεσία.

2.3. Λειτουργία, διοίκηση και νομοθεσία

Όσον αφορά τη λειτουργία και τη διοίκηση, ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας έχει υποστεί αρκετές, σημαντικές αλλαγές. Το 1985, ο θεσμός ξεκίνησε ως μια ως μια διακυβερνητική πρωτοβουλία και οι υποψήφιες πόλεις ορίζονταν από τις εθνικές κυβερνήσεις στο πλαίσιο του Συμβουλίου των Υπουργών, χωρίς τη συμμετοχή εξωτερικών εμπειρογνομόνων ή οποιαδήποτε επίσημη εκτίμηση (European Commission, 2012). Σύμφωνα λοιπόν με την απόφαση της 10ης Ιουνίου 1985, ορίζεται η «Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πόλη». Τα κριτήρια επιλογής ήταν διαφορετικά από σήμερα : Δικαίωμα για την διεξαγωγή του θεσμού, είχε μόνο ένα κράτος – μέλος κάθε χρόνο, ενώ τα κράτη μέλη διαδέχονταν το ένα το άλλο κατ' αρχήν κατ' αλφαβητική σειρά. Υπήρχε ωστόσο η δυνατότητα να αλλάξουν τη σειρά, έπειτα από συμφωνία. Επίσης, την ευθύνη για την οργάνωση, χρηματοδότηση και προβολή των εκδηλώσεων που επρόκειτο να πάρουν μέρος κατά το έτος εορτασμού του θεσμού, φέρουν αποκλειστικά και μόνο τα ίδια τα κράτη – μέλη. Σημειώνεται πως όλη η διαδικασία γίνεται τουλάχιστον δύο έτη πριν την φιλοξενία του θεσμού. Στο Παράρτημα αναλύονται οι τρεις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με όλες τις σχετικές μεταρρυθμίσεις τους (βλ. Παράρτημα, Κεφ. 3, σελ. 128)

2.4. Το πολιτιστικό πρόγραμμα και ο αντίκτυπός του

Το πολιτιστικό πρόγραμμα αποτελεί τον κορμό, το κύριο και βασικό στοιχείο για μια Πολιτιστική Πρωτεύουσα. Πρόκειται ουσιαστικά για τον προγραμματισμό διάφορων πολιτιστικών εκδηλώσεων που θα πάρουν μέρος σε μια πόλη, κατά τη διάρκεια του έτους εορτασμού της πόλης ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης. Η διάρκεια του πολιτιστικού προγράμματος, κυμαίνεται μεταξύ 9 και 13 μηνών, ενώ ο χρόνος προγραμματισμού κυμαίνεται περίπου στα 2 με 4 χρόνια πριν το έτος εορτασμού. Τα πολιτιστικά προγράμματα που δημιουργούνται στο πλαίσιο φιλοξενίας του θεσμού, είναι μοναδικά λόγω της κλίμακας, της διάρκειας, καθώς και της έκτασης και του εύρους των ενδιαφερόμενων φορέων και εταίρων (Palmer – Rae Associates ,2004).

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που διαμορφώνουν το πολιτιστικό πρόγραμμα μιας υποψήφιας πόλης, δεν μπορούν να συγκριθούν άμεσα με άλλες, μεγάλης κλίμακας πολιτιστικές εκδηλώσεις, καθώς η εμπειρία της Ευρωπαϊκής Πρωτεύουσας του Πολιτισμού είναι πρωτόγνωρη για τις περισσότερες πόλεις. Σημειώνεται επίσης, ότι το πολιτιστικό πρόγραμμα αντιπροσωπεύει κατά μέσο όρο το 63% των λειτουργικών δαπανών μιας Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, γεγονός που αποδεικνύει τη σημαντικότητά του (Palmer – Rae Associates ,2004).

Ένα πολιτιστικό πρόγραμμα, για να θεωρηθεί επιτυχημένο, θα πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις. Αρχικά, σημειώνεται πως ένα πολιτιστικό πρόγραμμα δημιουργείται ανάλογα με τις ανάγκες, τις απαιτήσεις και τις δυνατότητες της κάθε πόλης. Δεν υπάρχει με λίγα λόγια κάποια συγκεκριμένη «φόρμουλα επιτυχίας» για ένα πολιτιστικό πρόγραμμα, καθώς δημιουργείται με βάση την ιστορία, το οικονομικό, το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο της εκάστοτε πόλης (Palmer – Rae Associates, 2004).

Σύμφωνα μάλιστα με τον Johnson (2009), το πολιτιστικό πρόγραμμα μιας Πολιτιστικής Πρωτεύουσας θα πρέπει να διαμορφωθεί έτσι ώστε:

Σε οικονομικό επίπεδο, η ανάπτυξη μέσω της τέχνης και του πολιτισμού να διευκολυνθεί και να συνεχιστεί χωρίς να καταστραφεί το φυσικό ή κοινωνικό περιβάλλον, εξασφαλίζοντας παράλληλα μια ευρεία κατανομή πλεονεκτημάτων.

Σε κοινωνικό επίπεδο, η πόλη να είναι ένας χώρος δικαιοσύνης και φροντίδας, όπου οι ευκαιρίες, οι υπηρεσίες και οι κίνδυνοι μοιράζονται εξίσου. Οι δράσεις ενός πολιτιστικού προγράμματος θα πρέπει να περιλαμβάνουν μέτρα για τη βελτίωση των σημερινών ανισοτήτων, προς όφελος όλων.

Σε πολιτιστικό επίπεδο, μια πόλη πρέπει να διασφαλίζει τη διατήρηση της κοινωνικής της ταυτότητας, τη δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών και την προστασία του οικοδομημένου περιβάλλοντός της (Throsby 2003: 184 – 185).

Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, μια πόλη θα πρέπει να λειτουργήσει έτσι ώστε να ικανοποιούνται οι ανάγκες του σήμερα χωρίς να θυσιάζεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ανταποκριθούν στις δικές τους ανάγκες. Θα πρέπει να διαθέτει επαρκείς ανοιχτούς χώρους και να εξασφαλίζει τη βιοποικιλότητα, καθώς και καθαρό αέρα και νερό.

Σημειώνεται ακόμα ότι σε πολλές περιπτώσεις στο παρελθόν, παρόλο που ο τίτλος της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας δόθηκε σε μια συγκεκριμένη πόλη, οι εκδηλώσεις του πολιτιστικού προγράμματος εξαπλώθηκαν πέρα από τα όρια της πόλης, έτσι ώστε να περιλάβουν και τα προάστια και την περιοχή γύρω από την πόλη. Κάτι τέτοιο δεν κρίνεται αρνητικά, από τη στιγμή που οι εκδηλώσεις αυτές «ενώνουν» κατά κάποιο τρόπο, τα προάστια με την καρδιά της πόλης και τελικά συντελούν στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Η μεγαλύτερη πρόκληση όμως, τόσο κατά τον προγραμματισμό αλλά και κατά τη διάρκεια διεξαγωγής ενός πολιτιστικού προγράμματος, είναι να υπάρχουν καθορισμένοι στόχοι, οι οποίοι δημιουργούνται συνήθως μέσω μιας διαδικασίας διαβούλευσης. Θα πρέπει επίσης να αξιοποιούνται οι υπάρχουσες εγκαταστάσεις στο έπακρο (θέατρα, γήπεδα, μουσεία κλπ.), ενώ τέλος, ένα πολιτιστικό πρόγραμμα θα πρέπει να απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες και κοινωνικές ομάδες. Η πιο κοινές ομάδες – στόχος, για τις οποίες αναπτύσσονται ειδικά

προγράμματα, είναι τα παιδιά και οι νέοι. Όμως οι υπόλοιπες ομάδες ανθρώπων, όπως οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με αναπηρία, οι εθνικές μειονότητες, οι άστεγοι και άλλες μειονεκτούσες ομάδες ατόμων παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο για τον προγραμματισμό και τη δημιουργία ενός πολιτιστικού προγράμματος που θα είναι προσιτό σε όλους.

2.5. Υποδομές

Παράλληλα με το πολιτιστικό πρόγραμμα, όλες οι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες επένδυσαν και σε υποστηρικτικά έργα υποδομής. Τα πιο κοινά έργα είναι βελτιωτικά στο δημόσιο χώρο και φωτισμό και αφορούν αναβαθμίσεις στις πολιτιστικές υποδομές- συμπεριλαμβανομένων των ανακαινίσεων και αποκαταστάσεων ειδικών χώρων και μνημείων, καθώς και την κατασκευή νέων κτιρίων όπως μουσείων και συναυλιακών χώρων. Κατά το ¼ των περιπτώσεων δαπανήθηκαν μικρά κεφάλαια σε έργα μικρής κλίμακας, ενώ σε ένα αντίστοιχο ποσοστό έγιναν και μεγάλα έργα αστικής ανάπλασης, όπως η δημιουργία πολιτιστικών περιοχών και πάρκων (Palmer – Rae Associates, 2004).

Πολλά από τα προαναφερθέντα έργα δε ξεκίνησαν λόγω της ανάληψης της διοργάνωσης, αλλά προϋπήρχαν στο σχεδιασμό των πόλεων με κάποια μορφή. Αρκετά από αυτά, ωστόσο, επωφελήθηκαν από τον καταλυτικό ρόλο του θεσμού, της επικέντρωσής του στον πολιτισμό, την επιπλέον χρηματοδότηση, τη δημοσιότητα αλλά και τη συνεργασία που προέκυψε με τους αρμόδιους του υπεύθυνου φορέα. Πρέπει να τονιστεί πως στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων τα έργα υποδομής εκπονήθηκαν από τις εθνικές αρχές και άλλους οργανισμούς.

Η κλίμακα και η ταχύτητα πολλών προγραμμάτων υποδομής συχνά προσδίδουν προβλήματα στους διοργανωτές, ενώ μια ακόμα πρόκληση αποτελεί και η μετέπειτα αξιοποίηση των κτιρίων. Ωστόσο, σε πολλές Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες, οι αναβαθμίσεις στις υποδομές είναι μια ορατή και πολύτιμη κληρονομιά.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα χωρικής παρέμβασης στα πλαίσια της διοργάνωσης του θεσμού της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας είναι η δημιουργία του νέου μουσείου σύγχρονης τέχνης στο Γκρατς, που φιλοξένησε το θεσμό το 2003. Το Γκρατς πρόκειται για μια πόλη της Αυστρίας, σχετικά μικρού μεγέθους η οποία θεωρείται ένα γενικά επιτυχημένο

παράδειγμα πόλης που φιλοξένησε τον θεσμό και μάλιστα μπορεί να αποτελέσει άξονα μεταφοράς εμπειρίας και καλών πρακτικών για επόμενες πόλεις που θα υποδεχτούν τον θεσμό. Η προετοιμασία της πόλης ως Πρωτεύουσα Πολιτισμού για το 2003, συντέλεσε στην ολοκλήρωση του νέου

Εικόνα 2: Το νέο μουσείο τέχνης Kunsthhaus, στο Graz

Πηγή: <https://www.museum-joanneum.at/en/kunsthhaus-graz>,

ιδία επεξεργασία

μουσείου τέχνης Kunsthhaus (Εικόνα 2), ένα έργο το οποίο ολοκληρώθηκε μετά από είκοσι χρόνια σχεδιασμού. Πρόκειται για ένα καινοτομικό κτίριο, το οποίο έρχεται σε αντίθεση με τον γενικά παραδοσιακό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα της πόλης, γεγονός που αποτελούσε αρχικό στόχο των αρχιτεκτόνων (Καλέργης, 2015). Οι ντόπιοι μάλιστα, το αποκαλούν «Φιλικό Εξωγήινο» λόγω του εκκεντρικού σχεδιασμού του. Στην οροφή, υπάρχουν παράθυρα σε σχήμα από στόμιο που θυμίζουν περισκόπια και επιτρέπουν στο φυσικό φως να περνάει, ενώ τα τεχνητά φώτα κάτω από το διαφανές κέλυφος του κτιρίου μπορούν να προγραμματιστούν μεμονωμένα, έτσι ώστε να δημιουργήσουν ένα έργο επί του ιδίου του κτίσματος. Σήμερα το μουσείο φιλοξενεί ένα μεγάλο αριθμό εκθέσεων που αφορούν τις τέχνες και τον πολιτισμό, αλλά και εκθέσεις αρχιτεκτονικού χαρακτήρα.

2.6. Ευρωπαϊκή διάσταση και επικοινωνιακές τεχνικές

Οι προηγούμενες Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες έχουν δηλώσει πως είχαν διαμορφώσει και αναδείξει την ευρωπαϊκή διάσταση των πολιτιστικών τους προγραμμάτων (Palmer – Rae Associates, 2004). Παρόλα αυτά, οι πόλεις ερμήνευσαν με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους τους όρους αυτούς. Κάποιες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες παρουσίασαν δράσεις που επικεντρώθηκαν στο ταλέντο Ευρωπαίων καλλιτεχνών, άλλες βασίστηκαν σε καλλιτεχνικές και πολιτιστικές συνδιοργανώσεις. Πολλές πόλεις ανέπτυξαν ευρωπαϊκές θεματικές στα προγράμματα τους, ή ανέδειξαν πτυχές της ευρωπαϊκής ιστορίας, ταυτότητας και κληρονομιάς. Ορισμένες εκ των πόλεων αυτών, ήλθαν σε συνεργασία με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις και διοργάνωσαν από κοινού διάφορες δράσεις. Μια άλλη περίπτωση ήταν η προώθηση του τουρισμού ως βασικό στόχο, ενώ κάποιες άλλες πόλεις επέλεξαν μια διεθνή, ευρύτερη της ευρωπαϊκής, προοπτική.

Η πλειονότητα των Πολιτιστικών Πρωτευουσών έχει δηλώσει πως αντιμετώπισε προβλήματα σχετικά με το σχεδιασμό, την ενσωμάτωση και τη διεκπεραίωση της ευρωπαϊκής οπτικής στα προγράμματά τους. Άλλα προβλήματα που αντιμετώπισαν ήταν οι ανεπαρκείς πόροι για χρηματοδότηση ευρωπαϊκών δράσεων, η συχνή απουσία εμπειρίας της πόλης στην ανάπτυξη και τη διαχείριση ευρωπαϊκών προγραμμάτων, αλλά και η έλλειψη βιωσιμότητας των δράσεων μετά το πέρας της διοργάνωσης. Επιπλέον, ορισμένες πόλεις δήλωσαν πως δεν έδωσαν επαρκή σημασία στη διάσταση αυτή, καθώς έπρεπε να επικεντρωθούν στην αντιμετώπιση των ανακυπτόντων προβλημάτων και ζητημάτων (Palmer – Rae Associates, 2004).

Τέλος, σημειώνεται πως οι επικοινωνιακές τεχνικές αποτελούν ένα βασικό κομμάτι για μια υποψήφια πόλη και στοχεύουν στη βελτίωση της εικόνας της πόλης και την προσέλκυση των επισκεπτών στην περιοχή. Οι δαπάνες για την οργάνωση των επικοινωνιακών τεχνικών, ανέρχονται προσεγγιστικά στα 105 εκατομμύρια ευρώ (Palmer – Rae Associates, 2004), γεγονός που αποδεικνύει την σημαντικότητα αυτού του τομέα.

2.7. Κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις

Ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας από τη δημιουργία του μέχρι και σήμερα, έχει ως επίκεντρό του την εκάστοτε πόλη που τον φιλοξενεί. Ως φυσικό επακόλουθο, δεδομένου ότι ο βασικός πυλώνας μιας πόλης είναι ο κοινωνικός της ιστός, μια τέτοια διοργάνωση δε μπορεί παρά να έχει σημαντικές επιπτώσεις, κυρίως σε κοινωνικό επίπεδο. Ακόμα, ο θεσμός εφόσον είναι ένα μεγάλο ειδικό γεγονός (mega event), έχει πέρα από τις κοινωνικές, και οικονομικές επιπτώσεις.

2.7.1. Κοινωνικές επιπτώσεις

Η πλειοψηφία των προηγούμενων Πολιτιστικών Πρωτευουσών έχει επιδιώξει την αύξηση της συμμετοχής του κοινού κατά τη διάρκεια των πολιτιστικών εκδηλώσεων και την προβολή του πολιτισμού στην πόλη και την ευρύτερη περιοχή. Σε αυτή την προσπάθεια συνέβαλαν οι περισσότερες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες, υποστηρίζοντας ότι ο πολιτισμός προσφέρει «κάτι για όλους», μέσα από τη διοργάνωση εκδηλώσεων σε σχολεία ή γειτονιές και μέσα από πρωτοβουλίες για φθηνά ή δωρεάν εισιτήρια και ανοιχτές εκδηλώσεις σε δημόσιους χώρους. Ακόμη, η πλειονότητα αυτών, ασχολήθηκε με τη δημιουργία περαιτέρω πολιτιστικών διαδρομών που απευθύνονται κυρίως σε νέους, μειονότητες και άτομα με ειδικές ανάγκες. Τέλος, δεν είναι λίγες οι πόλεις που αναγορεύτηκαν τον τίτλο και οι οποίες, μέσω προγραμμάτων κατάρτισης για τις ομάδες της πόλης ή της περιφέρειας, όπως προγράμματα για ανέργους, έχουν ως βασική επιδίωξη την επίτευξη αμιγώς κοινωνικών στόχων.

Οι κοινωνικές επιπτώσεις των Πολιτιστικών Πρωτευουσών μέχρι τώρα, ήταν κυρίως θετικές σε σχέση με την προσοχή που είχε δοθεί στα προτεινόμενα σχέδια. Μεγαλύτερη επίπτωση μέχρι τώρα, φαίνεται να έχει η κοινωνική συνοχή, η ανάπτυξη της κοινότητας και η συμμετοχή του τοπικού κοινού στον πολιτισμό – που ήταν ανέκαθεν ένας από τους αρχικούς στόχους και συνεπώς είχε υψηλότερη προτεραιότητα.

Για πολλές πόλεις, ανεβάζοντας το επίπεδο του ενδιαφέροντος και της συζήτησης γύρω από το συγκεκριμένο θέμα, η προβολή του πολιτισμού είχε θετικές επιπτώσεις. Το ίδιο συμβαίνει και με τη δημιουργία νέων δημόσιων χώρων, κάτι που έχει ως σκοπό να αποδώσει μια κοινωνική, πολιτιστική ακόμα και πολιτική ετικέτα (Palmer – Rae Associates, 2004).

Ωστόσο, η επίτευξη τέτοιου είδους έργων θεωρείται αρκετά δύσκολη, δεδομένου του γεγονότος ότι είναι απαραίτητο να συμπεριληφθούν μεταβλητές όπως η ποιότητα, η προβολή και η δυσκολία δημιουργίας εταιρικών σχέσεων με τους σχετικούς οργανισμούς. Συνεπώς, απαιτείται μια αξιολόγηση των κοινωνικών επιπτώσεων, για τη δημιουργία αξιόπιστων συμπερασμάτων που θα συμβάλλουν στη δημιουργία μακροπρόθεσμων πρωτοβουλιών, καθώς οι ανάγκες για θέσπιση κοινωνικών στόχων από τις Πρωτεύουσες Πολιτισμού πληθαίνουν με την πάροδο των χρόνων.

2.7.2. Οικονομικές επιπτώσεις

Σύμφωνα με τον Palmer R., τα οικονομικά στοιχεία που έχουν προκύψει για την περίοδο 1995-2004 έχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις δαπάνες και τα έσοδα. Όσον αφορά τις δαπάνες λειτουργίας, αυτές προορίζονται για πολιτιστικά προγράμματα (έξοδα του προγράμματος), την προώθηση του μάρκετινγκ, τους μισθούς, τα ημερομίσθια και άλλα γενικά έξοδα. Το σύνολο όλων των δαπανών όλων των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών, κυμαίνονται από 7,3 εκ. μέχρι 73,7 εκ. ευρώ (Palmer – Rae Associates, 2004). Οι δαπάνες που προορίζονται για το κεφάλαιο και τις υποδομές αφορούν το κόστος της αναβάθμισης και ανακαίνισης των εγκαταστάσεων, την αστική αναζωογόνηση και τη περιβαλλοντική αναβάθμιση της πόλης. Ωστόσο, λίγες πόλεις ανέλαβαν την ευθύνη της υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων (το κόστος των οποίων ανέρχονταν από 10εκ. έως 220 εκ. ευρώ). Τέλος, οι συνολικές δαπάνες (κεφαλαίου και λειτουργίας) ανέρχονται πάνω από 2 δις ευρώ. Παρόλα αυτά, εάν ληφθούν υπόψη και τα λοιπά έξοδα των Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης, τότε οι δαπάνες ξεπερνούν τα 3 δις ευρώ. Αναφορικά με την οικονομική συνεισφορά, ο δημόσιος τομέας, παρείχε το

77,5% του συνόλου ενώ το 13,2% προέρχονταν από ιδιωτικές χορηγίες (Palmer – Rae Associates, 2004).

Ελάχιστες ήταν οι πόλεις που δήλωσαν τους οικονομικούς τους στόχους αν και οι περισσότερες είχαν ως προτεραιότητες την ανάπτυξη του τουρισμού, την ενίσχυση της εικόνας της πόλης, την αστική αναζωογόνηση και την επέκταση των δημιουργικών βιομηχανιών και θέσεων εργασίας. Τα οικονομικά δεδομένα που προκύπτουν από τις εκθέσεις είναι λιγότερο αξιόπιστα διότι υπάρχει έλλειψη της λεπτομερούς έρευνας για τη μέτρηση των εισροών, εκροών και αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τον θεσμό.

Συνεπώς ο δημόσιος τομέας οφείλει να δημιουργήσει εργαλεία ώστε να διασφαλιστεί η ποιότητα και η σχέση μεταξύ κόστους και αποτελεσματικότητας. Ωστόσο, δεδομένης της ανάγκης ύπαρξης ιδιωτικών χορηγιών και συμμετοχής του ιδιωτικού φορέα στον θεσμό των Πολιτιστικών Πρωτευουσών, πραγματοποιείται αξιολόγηση όλων των χορηγιών με εξειδίκευση στην τεχνογνωσία, στην ανταγωνιστικότητα, την ποιότητα των πολιτιστικών προγραμμάτων και την μακροπρόθεσμη προοπτική της χορηγίας.

2.8. Προκλήσεις και μελλοντικές προοπτικές

Οι προκλήσεις που αρχικά προέκυψαν και έχουν σε μεγάλο βαθμό αντιμετωπιστεί λόγω της εμπειρίας, ήταν η έλλειψη προγραμματισμού και οι ελλείψεις προσεγγίσεις της βιωσιμότητας των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών. Ωστόσο, με την πάροδο των χρόνων προέκυψαν και άλλα εμπόδια όπως η έλλειψη σαφούς οράματος που μπορεί να εξασφαλίσει θετικά αποτελέσματα σε τοπικό επίπεδο και η επαρκής εξισορρόπηση των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών προγραμμάτων. Σημαντικό εμπόδιο, αποτελεί, ακόμη, η έλλειψη της επίσημης μεταφοράς των γνώσεων μεταξύ των Πολιτιστικών Πρωτευουσών. Συνήθως η αξιολόγησή τους προέρχεται από ανεπίσημες πηγές και αυτό έχει ως συνέπεια την ανεπαρκή ποιότητα των δεδομένων και τη δύσκολη σύγκρισή τους (Garcia, 2013).

Συνεπώς, ο θεσμός των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών αποτελεί μία διεθνή διοργάνωση που είναι ικανή να φιλοξενήσει πολιτιστικές εκδηλώσεις μέσω μιας συντονισμένης αξιολόγησης. Είναι ανάγκη επομένως, να γίνουν συστάσεις που να αφορούν στην τεχνογνωσία, στην έκταση της συμμετοχής των τοπικών φορέων, στην ανάγκη για συνεργασίες, στην σημασία του προγραμματισμού, στην ανάγκη για πολιτική ανεξαρτησία και καλλιτεχνική αυτονομία, στην απαίτηση για ένα σαφές όραμα καθώς και στην ανάγκη για επαρκείς πόρους, ισχυρή ηγεσία και πολιτική βούληση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΕΙΔΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα αναλυθούν τρεις μελέτες περιπτώσεων (case studies) προηγούμενων Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτεύουσών. Ο λόγος για τον οποίο μια ex – post evaluation είναι απαραίτητη να γίνεται, είναι επειδή ο απώτερος σκοπός της όλης διαδικασίας είναι να αναδειχθούν κάποιες καλές και κακές πρακτικές, δηλαδή κάποια καλά παραδείγματα και κάποια παραδείγματα προς αποφυγήν. Τα βασικά στοιχεία που εξετάζονται σε μια εκ των υστέρων αξιολόγηση, είναι οι αρχικοί στόχοι, οι χωρικές παρεμβάσεις, η ευρωπαϊκή διάσταση, η οικονομική διάσταση και τέλος η γενικότερη κληρονομιά της πόλης από τη διοργάνωση.

Οι πόλεις που επιλέχθηκαν για τη συγκεκριμένη μελέτη περιπτώσεων, είναι η ελληνική Πάτρα, το Essen της Γερμανίας και το Mons του Βελγίου. Ο λόγος που επιλέχθηκε η Πάτρα, είναι διότι πρόκειται για μια ελληνική πόλη που φιλοξένησε τον θεσμό 11 χρόνια πριν και, σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες, ότι ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας στην Πάτρα, δεν άνθισε ποτέ.

Από την άλλη, το Essen της Γερμανίας μπορεί να αποτελέσει ένα παράδειγμα καλής πρακτικής, καθώς πρόκειται για μια πρώην βιομηχανική πόλη, η οποία μέσω του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας κατάφερε να αλλάξει σε μεγάλο βαθμό την εικόνα της πόλης – αλλά και της γενικότερης περιοχής Ruhr, μετατρέποντάς την σε ένα πολιτιστικό κέντρο, μια πολιτιστική μητρόπολη.

Τέλος, η περίπτωση του Mons πρόκειται για μια πιο πρόσφατη διοργανώτρια πόλη, η οποία μάλιστα ήταν από τις λίγες πόλεις που ξεκίνησαν τη διαδικασία της οργάνωσης και της προετοιμασίας για τον θεσμό πολύ νωρίτερα από το έτος στόχο. Το γεγονός αυτό έδωσε στην πόλη τη δυνατότητα να αναπτύξει σε βάθος την πολιτιστική της στρατηγική, κάτι που τελικά έφερε θετικά αποτελέσματα και επέτρεψε την επιτυχή διοργάνωση του θεσμού, το 2015.

3.1. Πάτρα, 2006

3.1.1. Σύντομο ιστορικό της πόλης

Η Πάτρα ιδρύθηκε από τους Αχαιούς της Σπάρτης όταν εκδιώχθηκαν με την κάθοδο των Δωριέων στην Πελοπόννησο, τον 11^ο αιώνα π.Χ. Με αρχηγούς τον Πρευγένη και τον γιό του Πατρέα, οι Αχαιοί της Σπάρτης εκδιώκουν τους Ίωνες κατοίκους, οι οποίοι αρχικά καταφεύγουν στην Αθήνα και από εκεί στη Μ. Ασία. Ο Πρευγένης και ο Πατρέας συνενώνουν τρεις ιωνικές πολίχνες ¹, την Αρόη στη θέση της σημερινής Πάτρας, τη Μεσάτιδα στη Βούντενη και την Άνθεια στη σημερινή περιοχή του Ρίου και ίδρυσαν μια νέα πόλη, τις Πάτρες, που πήρε το όνομά της από τον Πατρέα (Νικολόπουλος και Τσακτσίρας, 2006).

Εικόνα 3: Η Πάτρα στον χάρτη της Ευρώπης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Κατά τη Ρωμαϊκή εποχή η πόλη γνώρισε τη μεγαλύτερη άνθησή της. Οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες εκχωρούν στην πόλη το δικαίωμα να κόβει το δικό της νόμισμα δείγματα του οποίου έχουν βρεθεί με τα αρχικά CAAP (Colonia Augusta Achaica Patrensis), δηλαδή Αποικία του Αύγουστου στην Αχαϊκή Πάτρα (Νικολόπουλος και Τσακτσίρας, 2006). Κατά την περίοδο αυτή, στην πόλη έγιναν πολλά δημόσια έργα και αναπλάσεις, με σημαντικότερη αυτών να είναι την κατασκευή του τεχνητού λιμανιού που έδινε στους κατοίκους τη δυνατότητα να εμπορεύονται τα προϊόντα που παρήγαγαν - λάδι, κρασί, δημητριακά, υφάσματα, αμφορείς (Τσεγενίδη, 2002).

¹ Στα αρχαία ελληνικά **πολίχνη** ονομαζόταν η μικρή πόλη [<αρχ. πολίχνη, υποκορ. του πόλις]. Πηγή: <http://www.lexigram.gr/lex/en/ni/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CF%87%CE%BD%CE%B7#Hist1>

Κατά τα Βυζαντινά χρόνια αυτή η ανάπτυξη συνεχίζεται ενώ κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας το λιμάνι της Πάτρας απέκτησε διεθνείς εμπορικές διασυνδέσεις με λιμάνια όπως αυτό της Βενετίας, της Τεργέστης, της Μάλτας της Μασσαλίας και άλλων. Μετά την Επανάσταση του 1821 η πόλη αναπτύχθηκε ως το πλησιέστερο στην Ευρώπη λιμάνι με τη σημαντικότερη εξαγωγική δραστηριότητα του τότε ελληνικού κράτους (Τσεγενίδη, 2002).

Το ανεπτυγμένο εμπόριο και οι βιομηχανίες που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή κατά τον 20^ο αιώνα, αποτελούσαν τους δύο βασικούς παράγοντες της οικονομικής ανάπτυξης της πόλης. Σημαντική στάση για την Πάτρα, ήταν επίσης και η δημιουργία του Πανεπιστημίου Πατρών το 1964, δίνοντας μια νέα πνοή στην πόλη. Κατά τη δεκαετία του '90, πολλές βιομηχανίες που ήταν εγκατεστημένες στην περιοχή έκλεισαν, δημιουργώντας κατ' αυτό τον τρόπο σημαντικά προβλήματα ανεργίας και οικονομικής ύφεσης στην περιοχή. Έτσι η Πάτρα, αποφασίζει να καταφύγει στον πολιτιστικό τομέα ως βασικό πόρο για την οικονομική ανάπτυξη της πόλης και το 2006 συμμετέχει στον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ως η 3^η κατά σειρά ελληνική πόλη που φιλοξενεί το συγκεκριμένο γεγονός. Τέλος, σημειώνεται πως επί χρόνια στην Πάτρα διεξάγεται το ετήσιο Καρναβάλι της, το οποίο είναι και η βασική αιτία τουριστικής προσέλευσης κατά την χειμερινή περίοδο.

3.1.2 Σκοπός και στόχος

Τον Μάρτιο του 2005 η διοργάνωση και η διαχείριση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ανατέθηκε στον Οργανισμό «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης , Πάτρα 2006 Α.Ε.». Προκειμένου να μεγιστοποιηθούν οι βραχυπρόθεσμες και κυρίως οι μακροπρόθεσμες οικονομικές ωφέλειες, ο Οργανισμός συνεργάστηκε με τον εμπορικό και επιχειρηματικό κόσμο της πόλης.

Σύμφωνα με τους Νικολόπουλο και Τσακτσίρα, 2006, οι οικονομικοί στόχοι και οι αναπτυξιακές επιδιώξεις ήταν οι εξής:

Στον τουριστικό τομέα, βασικοί στόχοι ήταν η αύξηση του εσωτερικού και εξωτερικού τουριστικού ρεύματος, η επέκταση της αγοράς για πολιτιστικά γεγονότα και η ενίσχυση του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Όσον αφορά την εικόνα της πόλης, βασικοί στόχοι ήταν η αύξηση της αναγνωρισιμότητας της πόλης και η αναβάθμιση του προφίλ της στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, ενώ στα πλαίσια της αστικής αναζωογόνησης τέθηκαν εξίσου σημαντικοί στόχοι όπως η δημιουργία περιοχών πολιτιστικής δράσης, οι αναπλάσεις και διάφορα έργα υποδομής. Τέλος, σε ό,τι έχει να κάνει με τις επιχειρήσεις της περιοχής και την απασχόληση, βασικούς στόχους αποτέλεσαν η ανάπτυξη νέων, δημιουργικών επιχειρήσεων και η δημιουργία εξειδικευμένων νέων θέσεων εργασίας.

3.1.3. Πολιτιστικό πρόγραμμα της Πάτρας 2006

Το πολιτιστικό πρόγραμμα της διοργάνωσης περιείχε έξι συγκεκριμένες ενότητες εκδηλώσεων που διαδέχθηκε η μία την άλλη. Η σκέψη προέκυψε από την σύνδεση του πολιτισμού με την ανάπτυξη. Η συνειδητή ανάγκη δημιουργίας ενός ορισμένου και πιο συγκεκριμένου προγράμματος, που θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά όχι μόνο κατά τη διάρκεια του χρόνου φιλοξενίας του θεσμού, αλλά και μετά το 2006, οδήγησε στον επιμερισμό του προγράμματος σε οκτώ θεματικούς κύκλους, ο κάθε ένας εκ των οποίων ήταν αφιερωμένος σε μια μορφή τέχνης. Κατά την διάρκεια κάθε περιόδου, πραγματοποιήθηκαν καλλιτεχνικές εκδηλώσεις ανάλογες με την θεματολογία της εκάστοτε περιόδου (Καραγιαννάκης, 2007).

Η φιλοσοφία των εκδηλώσεων ήταν να λειτουργήσει η πόλη σαν πύλη προς τη Δύση και να ενισχυθούν η εικόνα της και η πολιτιστική της δραστηριότητα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Ωστόσο υπήρχαν αντιδράσεις και διαμαρτυρίες αποκλεισμού τοπικών καλλιτεχνών αλλά και υποβάθμισης της ποιότητας του προγράμματος. Τέλος, η Πάτρα δεν διοργάνωσε καμία αρχαιολογική έκθεση όπως είθισται σε όλες τις Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες (Καραγιαννάκης, 2007).

Αναλυτικότερα, και σύμφωνα με τους Νικολόπουλο και Τσακτσίρα (2006), το καλλιτεχνικό πρόγραμμα διαιρέθηκε στις εξής θεματικές περιόδους:

- Ημέρες Έναρξης (10/1-19/1): Έκθεση «Leonardo da Vinci-Εφευρέτης και Επιστήμονας»
- Καρναβάλι (21/1-5/3): Θεσμός για την πόλη
- Ποίηση και Μουσική (27/4-13/5): Μουσική 20ου αιώνα
- Νέα Σκηνή Αρχαίου Δράματος (19/5-4/6): Προβολή αρχαίου ελληνικού δράματος.
- Ταξιδεύοντας με... Μουσικές, Θέατρο, Χορό και Κινηματογράφο (8/6-6/9): Μπενίνι, Έρος Ραμαζότι
- Θρησκεία και Τέχνη (1/11-30/11): Ανάδειξη σχέσης μεταξύ θρησκείας και τέχνης.
- Παιδική Τέχνη (1/12-31/12): Παραστάσεις καλλιτεχνικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα.
- Ημέρες Λήξης (28/12-30/12): Η πόλη παρέδωσε τη σκυτάλη στο Λουξεμβούργο

3.1.4. Προϋπολογισμός και χρηματοδοτήσεις

Στο φάκελο της υποψηφιότητάς της η Πάτρα υπολόγισε το κόστος του πολιτιστικού προγράμματος για το 2006 σε 36 εκατομμύρια ευρώ. Επιπλέον, άλλα 10 εκατομμύρια ευρώ είχαν υπολογιστεί ότι απαιτούνται για επένδυση σε πολιτιστική υποδομή. Αυτές οι δαπάνες αναμένονταν να καλυφθούν κυρίως από το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού, όπως συνέβη και στις περιπτώσεις της Αθήνας, το 1985 και της Θεσσαλονίκης, το 1997. Έτσι, το Υπουργείο Πολιτισμού υποσχέθηκε αρχικά 23 εκατομμύρια ευρώ, όμως το κόστος των εκδηλώσεων τελικά ανήλθε στα 30 με 32 εκατομμύρια ευρώ. Στις άλλες πηγές συγκαταλέγονται οι 500 χιλιάδες ευρώ από την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι χορηγίες, τα έσοδα από εισιτήρια κ.α. (Καραγιαννάκης, 2007).

Ο προϋπολογισμός του θεσμού εγκρίθηκε καθυστερημένα, στις 13 Μαΐου 2006 (28 εκατομμύρια ευρώ), ανοίγοντας έτσι το δρόμο για την εκταμίευση των κονδυλίων και την υπογραφή των συμβάσεων των καλλιτεχνικών σχημάτων που επισκέφτηκαν κατά το 2006 την πόλη των Πατρών (Μπαλαούρα, 2014).

Η χρηματοδότηση του θεσμού πέρα από το Ελληνικό δημόσιο στηρίχθηκε και σε χορηγίες με αντάλλαγμα αυτοί που θα χρηματοδοτούσαν με χορηγίες τις δράσεις του «2006, Πάτρα

Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα» να προβληθούν και να δημοσιοποιηθούν. (Νικολόπουλος και Τσακτσίρας, 2006).

3.1.5. Συμπεράσματα

Η ανάληψη του τίτλου της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας από την πόλη της Πάτρας το 2006 αποτέλεσε αναμφισβήτητα μια σημαντική ευκαιρία για την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό του πολιτιστικού τομέα της πόλης (Μπαλαούρα, 2014). Παρά τη μεγάλη βαρύτητα του θεσμού, οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε η Πάτρα ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, δεν ήταν τόσο η ασθενής οικονομική ή κοινωνική της εικόνα, ούτε η έλλειψη ανταγωνιστικότητάς της, αλλά κυρίως πολιτικοί παράγοντες (Καραγιαννάκης, 2007).

Η προβολή της πόλης δεν ήταν ικανοποιητική παρόλο που δόθηκαν αρκετά χρήματα όπως προκύπτει και από τον προϋπολογισμό. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην καθυστερημένη προετοιμασία της πόλης ώστε να φιλοξενήσει τον θεσμό και στην μη επαρκή εκμετάλλευση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Επιπρόσθετα, στα αρνητικά καταγράφονται, οι αργοπορίες στη συγκρότηση του προϋπολογισμού του θεσμού και συνεπώς του προγράμματος, εκ μέρους της πολιτείας, και οι συγκρούσεις εντός του οργανισμού, οι οποίες αποτέλεσαν συχνό θέμα στα τοπικά ΜΜΕ, με συνέπεια την δημιουργία και αρνητικών εντυπώσεων τουλάχιστον σε τοπικό επίπεδο (Νικολόπουλος και Τσακτσίρας, 2006).

Ακόμα, από τα στοιχεία που προέκυψαν σύμφωνα με τις καταγραφές της ΕΛ.ΣΤΑΤ. η πόλη της Πάτρας παρουσίασε ελάχιστη αύξηση της τουριστικής κίνησης το έτος που φιλοξένησε τον θεσμό (2006) , ενώ για τα επόμενα χρόνια ακολουθεί μία πτωτική τάση με φθίνοντα ρυθμό (ΕΛ.ΣΤΑΤ & Μπαλαούρα, 2014).

Όσον αφορά τον τομέα των υποδομών, η πόλη της Πάτρας χαρακτηρίζεται από ανυπαρξία μεγάλων πολιτιστικών υποδομών που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως αστικός εξοπλισμός. Σημειώνεται ακόμα πως μετά το πέρας του θεσμού, οι περισσότερες υποδομές

που αναβαθμίστηκαν ή και δημιουργήθηκαν για τον εν λόγω σκοπό έμειναν αναξιοποίητες σε κατάσταση που σήμερα δεν θυμίζει τίποτα από τον θεσμό.

Τέλος, θεαματικές και πολυσυζητημένες ήταν οι αποχωρήσεις και οι παραιτήσεις υψηλόβαθμων στελεχών του Οργανισμού με εντυπωσιακότερη όλων, αυτή του καλλιτεχνικού διευθυντή, Θάνου Μικρούτσικου, 3 μέρες μετά την έναρξη του πολιτιστικού έτους. Η εν λόγω παραίτηση, δημιούργησε σύγχυση, αβεβαιότητα και δυσφημίστηκε στα αθηναϊκά πρωτοσέλιδα, καλλιεργώντας ένα κλίμα όξυνσης, που αποπροσανατόλισε την κοινή γνώμη από τον πολιτιστικό ορίζοντα και απαξίωσε την διοργάνωση (Νικολόπουλος και Τσακτσίρας, 2006).

Σύμφωνα με τους Νικολόπουλος και Τσακτσίρας (2006), η αποτυχία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας στην Πάτρα οφείλεται στην εμφανή αδυναμία των στελεχών της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας να δημιουργήσουν ένα πολιτιστικό πρόγραμμα υψηλής ποιότητας, ικανό να προσελκύσει τουρίστες, φίλους των τεχνών και του πολιτισμού.

3.2. Essen for the Ruhr, 2010

3.2.1. Σύντομο ιστορικό της πόλης

Η Ruhr είναι μια μεγάλη αστική περιοχή, που αποτελείται από μια συσσωμάτωση πρώην βιομηχανικών πόλεων (Εσσεν, Ντόρτμουντ, Ντούισμπουργκ και Μπόχουμ). Η περιοχή υπέστη μια μαζική βιομηχανική ανάπτυξη κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, γύρω από τις βιομηχανίες σιδήρου, καθώς και τις βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα, καθιστώντας την έτσι τη μεγαλύτερη βιομηχανική περιοχή της Ευρώπης και προκαλώντας την προσέλκυση εργαζομένων από όλη την ήπειρο σε αυτές τις βιομηχανίες. Δεδομένης της βιομηχανικής σημασίας της, η περιοχή βομβαρδίστηκε σε μεγάλο βαθμό κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, με κάποιες πόλεις να καταστρέφονται σχεδόν ολοκληρωτικά – κατ' εκτίμηση, το επίπεδο της καταστροφής περίπου 97%.²

Εικόνα 4: Το Essen στον χάρτη της Ευρώπης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Μετά τον πόλεμο, οι βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα της πόλης, οδήγησαν και πάλι σε μια σημαντική οικονομική ώθηση, τόσο για την ίδια την περιοχή Ruhr, όσο και για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικονομίας και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία ξεκίνησε με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα. Η Ruhr έλαβε επίσης ένα δεύτερο κύμα της μετανάστευσης μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, που προέρχονται από τη Νότια Ευρώπη και την Τουρκία, και δημιουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο μια ισχυρή πολυπολιτισμική κληρονομιά.

² Ecorys, 2011, Ex-Post Evaluation of 2010 European Capitals of Culture, Final report for the European Commission Directorate General for Education and Culture. Σελ. 23-43

Σύντομα όμως, μαζί με πολλούς από βιομηχανικούς πυρήνες της Ευρώπης η περιοχή υπέστη μια ταχεία και καταστροφική βιομηχανική παρακμή, γεγονός που απορρέει από τις διαρθρωτικές οικονομικές αλλαγές που σχετίζονται με το τέλος της εξόρυξης άνθρακα και την κρίση του χάλυβα κατά την δεκαετία του 1970. Αυτό δημιούργησε υψηλά επίπεδα ανεργίας, καθώς και προβλήματα γύρω από την έννοια λειτουργικότητας της περιοχής αλλά και γενικότερα την εξωτερική της εικόνα. Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω, ήταν η κληρονομιά των απαρχαιωμένων βιομηχανικών εγκαταστάσεων, η ρύπανση και ένα γενικότερα σημαδεμένο τοπίο. Ωστόσο, και έπειτα από αρκετά χρόνια, οι διαδικασίες της περιβαλλοντικής αποκατάστασης και η οικονομική ανάκαμψη είναι σε καλό δρόμο.

Τα ιστορικά δεδομένα για το προφίλ του Essen τις τελευταίες δεκαετίες έχουν θετικό χαρακτήρα. Η πόλη και η γενικότερη περιοχή Ruhr επωφελήθηκε από την φιλοξενία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης το 2010, ενώ το Essen έχει ανακηρυχθεί και Πράσινη πρωτεύουσα της Ευρώπης για το έτος 2017³.

3.2.2. Σκοπός και στόχος

Στα πλαίσια του θεσμού της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, οι Γερμανοί τον Μάρτιο του 2006 παρουσίασαν την πρότασή τους στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τελικά κέρδισαν τον τίτλο της Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το 2010, μαζί με το Πεκς της Ουγγαρίας και την Κωνσταντινούπολη της Τουρκίας. Έτσι λοιπόν, με την πρότασή τους «Essen for the Ruhr», και για πρώτη φορά, σύμφωνα με την απόφαση 1419/1999/EK, ανακηρύσσεται Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης μια ολόκληρη περιοχή (κοιλάδα του Ruhr) με βασικό πυρήνα της την πόλη Essen. Κύριος στόχος των Γερμανών, ήταν να διαμορφώσουν ολόκληρη την περιοχή Ruhr σε μια ευρωπαϊκή πολιτιστική μητρόπολη και

---

³ Το Έσσην επιλέχθηκε ως πράσινη πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2017 από την Επιτροπή Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δώδεκα ευρωπαϊκές πόλεις κατέθεσαν την υποψηφιότητά τους για τον τίτλο της Πράσινης Πρωτεύουσας της Ευρώπης 2016, βραβείο που απονέμεται σε πόλεις, που πρωτοπορούν στη φιλοπεριβαλλοντική αστική διαχείριση. Οι δώδεκα υποψήφιες πόλεις ήταν : Η Τουρ (Γαλλία) , η Λάρισα , Dabrowa Gornicza (Πολωνία), Essen (Γερμανία), Ljubljana (Σλοβενία), Nimègue (Κάτω Χώρες), Oslo (Νορβηγία), Reggio d'Émilie (Ιταλία), Santander και Saragosse (Ισπανία), Umea (Σουηδία) και η Pitesti (Ρουμανία). Πηγή : <http://www.citybranding.gr/2016/11/blog-post.html>

να μετατρέψουν την «μαύρη εικόνα» του Essen που προκύπτει από το βιομηχανικό της παρελθόν σε μια δυναμική εικόνα πόλης, με στροφή στον πολιτιστικό τομέα.

3.2.3. Πολιτιστικό πρόγραμμα του Essen for the Ruhr 2010

Η περιοχή Ruhr, πρόκειται για μια περιοχή με ισχυρά ανεπτυγμένο τον πολιτιστικό της τομέα κάτι το οποίο φαίνεται και από τις πολιτιστικές της υποδομές, τα φεστιβάλ και τις γενικότερες πολιτιστικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή. Συγκεκριμένα, στον φάκελο υποψηφιότητας του «Essen for the Ruhr», αναφέρεται πως η ευρύτερη περιοχή διαθέτει:

- 100 αίθουσες συναυλιών
- 200 μουσεία
- 120 θέατρα
- 100 πολιτιστικά θέατρα
- 250 φεστιβάλ
- 19 Πανεπιστήμια
- 1.000 βιομηχανικά μνημεία
- 1.000.000 οπαδούς του ποδοσφαίρου

Με λίγα λόγια, η περιοχή διαθέτει ένα σημαντικό πολιτιστικό υπόβαθρο, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί, τόσο κατά τη διάρκεια φιλοξενίας του τίτλου της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, όσο και μετά το έτος εορτασμού.

Πολλά από τα ιδρύματα και τους θεσμούς που προαναφέρθηκαν, θεωρείται ότι εδώ και αρκετά χρόνια αποτελούνε σημαντικά πολιτιστικά ιδρύματα για την περιοχή, με σημαντικότερο το φεστιβάλ πιάνο στο Ruhr (Klavier Festival Ruhr), καθώς και το φεστιβάλ θεάτρου Ruhrfestspiele Recklinghausen, το οποίο μάλιστα συνδέει την τέχνη και τη βιομηχανική κληρονομιά της περιοχής. Παρόλα αυτά, έπειτα από διαβουλεύσεις, τονίστηκε το γεγονός ότι ο πολιτιστικός τομέας του Ruhr δεν ήταν ιδιαίτερα γνωστός στην υπόλοιπη Γερμανία, αλλά και στη διεθνή σκηνή. Σημειώθηκαν επίσης και άλλα θέματα, όπως η περιορισμένη συνεργασία μεταξύ των πολιτιστικών φορέων, η έλλειψη στις

απαιτούμενες τουριστικές υποδομές και ένα ολοκληρωμένο σύστημα μεταφορών που θα επέτρεπε την εύκολη πρόσβαση σε γειτονικές πόλεις και κωμοπόλεις.

Έτσι, ο στόχος των Γερμανών με την υποψηφιότητά τους «Essen for the Ruhr» για Πολιτιστική Πρωτεύουσα, δεν ήταν τόσο η ανάπτυξη των τεχνών και του πολιτισμού μόνο για την πόλη του Essen, αλλά η γενικότερη επίτευξη των κοινωνικών και οικονομικών στόχων της ευρύτερης περιοχής Ruhr. Με λίγα λόγια, στόχος τους ήταν να μετατραπεί το Ruhr σε μια πολιτιστική μητρόπολη (Ruhr2010.de , τελευταία πρόσβαση 24.06.17).

Το τελικό πολιτιστικό πρόγραμμα του «Essen for the Ruhr», περιείχε ένα μεγάλο αριθμό πολιτιστικών εκδηλώσεων, δραστηριοτήτων και έργων, στα οποία η συμμετοχή τόσο ντόπιων, αλλά και άλλων καλλιτεχνών ήταν αισθητή. Έτσι, στα πλαίσια του πολιτιστικού προγράμματος του «Essen for the Ruhr», δημιουργήθηκαν 4 Projects – Προγράμματα:

City of Possibilities

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορούσε δράσεις σχετικά με την αστική ανάπτυξη, την αρχιτεκτονική και τις εικαστικές τέχνες. Στα πλαίσια του συγκεκριμένου προγράμματος, πολλοί αρχιτέκτονες και σχεδιαστές πήραν μέρος σε διάφορες εκδηλώσεις, ενώ επίσης πραγματοποιήθηκαν και πολλές εκθέσεις με θέματα όπως αστική φωτογραφία, χώροι πρασίνου, δημιουργικές γειτονιές κ.α. Ένα πρόγραμμα που αφορά την *αστική ανάπτυξη*.

City of Arts

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορούσε τις τέχνες του θεάματος και της μουσικής. Στα πλαίσια του “City of Arts” , περίπου 350 θεατρικές παραστάσεις και παραστάσεις χορού πήραν μέρος, ενώ πραγματοποιήθηκαν επίσης περίπου 240 εκδηλώσεις σχετικές με τη μουσική. Ακόμα, έγιναν περίπου 50 εκδηλώσεις με θέμα «Ένα μουσικό όργανο για κάθε παιδί» (αγγλ. «An instrument for every child») και 600 παραστάσεις στα πλαίσια του «! SING – DAY OF SONG». Ένα πρόγραμμα που αφορά την *ταυτότητα*.

City of Cultures

Το πρόγραμμα «*City of Cultures*» , αφορούσε θέματα μετανάστευσης, ευρωπαϊκών προγραμμάτων ανταλλαγής και γενικότερα θέματα ιστορικής κουλτούρας και λογοτεχνίας. Στα πλαίσια του συγκεκριμένου προγράμματος, πραγματοποιήθηκαν τουλάχιστον 9 ιστορικά πολιτιστικά έργα, με 424.000 επισκέπτες, καθώς και τουλάχιστον 9 λογοτεχνικά προγράμματα με πάνω από 1.000 εκδηλώσεις που αφορούσαν τη λογοτεχνία, τις οποίες επισκέφτηκαν περίπου 67.000 άτομα. Ένα πρόγραμμα που αφορά την ενσωμάτωση.

City of Creativity

Στα πλαίσια του συγκεκριμένου προγράμματος, υπήρξαν δράσεις και προσπάθειες για την εύρεση καινοτομικών ιδεών, οι οποίες θα δημιουργήσουν διάφορες πλατφόρμες, και δίκτυα. Το «*City of Creativity*», είναι ένα πρόγραμμα που αφορά τη δημιουργική οικονομία.

Με τα παραπάνω προγράμματα, πραγματοποιήθηκε ένας σημαντικός αριθμός πολιτιστικών εκδηλώσεων, δραστηριοτήτων και έργων, με 5.500 μεμονωμένα έργα, πολλά από τα οποία έλαβαν χώρα σε όλη την περιοχή – και όχι μόνο στην πόλη Essen, κατά τη διάρκεια του έτος εορτασμού της ως περιοχής ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα, το 2010. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί ότι πολλές από τις πολιτιστικές δράσεις που ξεκίνησαν με αφορμή τον τίτλο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας συνεχίστηκαν και μετά το 2010 (ECORYS, 2011).

3.2.4. Προϋπολογισμός και χρηματοδότηση

Ο τελικός προϋπολογισμός του Essen for the Ruhr για την υλοποίηση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων κατά το έτος τίτλου, ανήλθε στα 78 εκ. ευρώ. Παρόλο που αυτός ο αριθμός μπορεί να αντιπροσωπεύσει έναν επαρκή προϋπολογισμό για τις μικρές ή μεσαίες πόλεις που φιλοξενούν τον τίτλο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ακόμη και αυτός ο αριθμός είναι συγκριτικά μικρός για μια μεγάλη και

περιοχή όπως το Ruhr. Αυτό σήμαινε ότι θα ήταν σημαντικό για το Essen for the Ruhr 2010 να κινητοποιήσει άλλες, δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, για να στηρίξει το πρόγραμμα.

Εκτός από τον καθορισμό φιλόδοξου στόχου για εμπορική χορηγία (11 εκατ. ευρώ συν συνεισφορές σε είδος), ο προϋπολογισμός του προγράμματος συμπληρώθηκε με σημαντικές δαπάνες για έργα υποδομής καθώς και για τα συνδεδεμένα πολιτιστικά προγράμματα. Για παράδειγμα, για το ομοσπονδιακό πρόγραμμα "An Instrument for every child" απαιτήθηκαν επιπλέον 47 εκατομμύρια ευρώ για τη στήριξη της μουσικής διδασκαλίας στα σχολεία ολόκληρης της χώρας μέχρι το 2010, εκ των οποίων 13,6 εκατομμύρια ευρώ προέρχονται από την κρατική κυβέρνηση της Βόρειας Ρηνανίας Βεστφαλίας και 10 εκ. ευρώ από το Kulturstiftung des Bundes, ένα Ομοσπονδιακό Πολιτιστικό Ίδρυμα (ECORYS, 2011).

Η διαδικασία εξασφάλισης των απαραίτητων πόρων για το Essen ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2010, περιπλέκεται γύρω από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που ξεκίνησε το 2008. Το γεγονός αυτό δημιούργησε κάποια απροθυμία μεταξύ των χορηγών, αλλά δημιούργησε επίσης προβλήματα στους δήμους που είχαν συμφωνήσει να παρέχουν ένα ποσό χρηματοδότησης για το θεσμό. Ως αποτέλεσμα των εντατικών συζητήσεων και των πολιτικών διαπραγματεύσεων σε περιφερειακό επίπεδο, διατέθηκαν επιπλέον 2 ευρώ ανά πολίτη (συνολικά συγκεντρώθηκαν πάνω από 10 εκατομμύρια ευρώ) από κρατικούς και ομοσπονδιακούς προϋπολογισμούς. Το ποσό που συγκεντρώθηκε, χρησιμοποιήθηκε κυρίως για δράσεις στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, που είχαν τοπικό χαρακτήρα (ECORYS, 2011).

3.2.5. Συμπεράσματα

Σε γενικές γραμμές, το Έσσεν αποτελεί ένα επιτυχημένο παράδειγμα Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Το «Essen for the Ruhr 2010», προώθησε και υποστήριξε ένα μεγάλο αριθμό πολιτιστικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων στην περιοχή τόσο κατά τη διάρκεια εορτασμού του τίτλου, όσο και μετά από αυτή. Ακόμα, οι έρευνες που έγιναν έδειξαν ότι τα επίπεδα συμμετοχής από τον τοπικό πληθυσμό αλλά και ο αριθμός των επισκεπτών παρουσίασαν μια γενικότερα αυξητική πορεία, κάτι που δημιούργησε σημαντικά οικονομικά οφέλη στην περιοχή.

Παρά το γεγονός ότι ο τελικός προϋπολογισμός θα μπορούσε να θεωρηθεί μικρός, δεδομένου του μεγέθους της περιοχής και του πληθυσμού που καλύπτονται, το Essen για το Ruhr 2010 δημιούργησε σημαντικό αντίκτυπο. Ορισμένοι παράγοντες συνέβαλαν σε αυτό, από την επιτυχή ανάληψη ιδιωτικής χορηγίας, τη χρηματοδότηση από τα ομοσπονδιακά πολιτιστικά προγράμματα και την αύξηση των κρατικών συνεισφορών, την ευρεία και καινοτόμο χρήση των εθελοντών και τη δουλειά του τύπου που έκανε εκτεταμένη χρήση συνεργασιών με ιδιωτικούς και μεσάζοντες εταίρους καθώς και τα κοινωνικά μέσα. Ορισμένες διαβουλεύσεις τόνισαν επίσης τη συνέχεια του προσωπικού ως μείζονα παράγοντα για την επιτυχία του Έσσεν για το Ruhr 2010 (ECORYS, 2011).

3.3. Mons, 2015

3.3.1. Σύντομο ιστορικό της πόλης

Το Mons είναι μια πόλη του Βελγίου, η οποία βρίσκεται πολύ κοντά με τα γαλλικά σύνορα και απέχει περίπου 60 χιλιόμετρα από τις Βρυξέλλες. Ο πληθυσμός του σήμερα είναι σχεδόν 95.000 κάτοικοι, ενώ αποτελεί την πρωτεύουσα της επαρχίας Hainaut. Η ιστορία του Mons όμως, ξεκινάει από τη Ρωμαϊκή Εποχή. Για αμυντικούς λόγους, χτίστηκε στην κορυφή ενός βουνού της περιοχής ένα κάστρο και λέγεται ότι αυτός είναι ο λόγος που η πόλη πήρε το όνομά της.

Εικόνα 5: Το Mons στον χάρτη της Ευρώπης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, το Mons άνθισε ως κέντρο για το εμπόριο, ενώ τον 19ο αιώνα, οι οχυρώσεις της πόλης αφαιρέθηκαν και το Mons έγινε ένα σημαντικό κέντρο εξόρυξης άνθρακα και βαριάς βιομηχανίας. Ωστόσο, το Mons υπέστη σοβαρές ζημιές τόσο στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο κατά τη διάρκεια της Μάχης του Mons το 1914⁴, όσο και στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, λόγω των εναέριων βομβαρδισμών. Τέλος, σημειώνεται ότι κατά τη μεταπολεμική περίοδο η πόλη υπέστη σοβαρή βιομηχανική παρακμή (Fox & Rampton, 2016).

Από το 1967, ο Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) φιλοξένησε το Ανώτατο Αρχηγείο της Allied Powers Europe (SHAPE) λίγο έξω από το Mons. Αυτό έχει δημιουργήσει ευκαιρίες απασχόλησης για τους ντόπιους και έχει φέρει σημαντικό αριθμό

⁴ Η μάχη του Mons ήταν η πρώτη μάχη που διεξήχθη από τον Βρετανικό Στρατό στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι Βρετανοί αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν με λίγο παραπάνω από 1.600 θύματα και η πόλη παρέμεινε κατεχόμενη από τους Γερμανούς μέχρι την απελευθέρωσή της κατά τις τελευταίες ημέρες του πολέμου. Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Mons#Battle_of_Mons

υπηκόων άλλων χωρών μελών του NATO για να ζήσουν και να εργαστούν στην περιοχή. Μια άλλη σημαντική πηγή απασχόλησης ήταν η άφιξη εταιρειών υψηλής τεχνολογίας, όπως η Google, η Microsoft, η IBM, η Hewlett-Packard και η Cisco. Το Mons είναι πλέον ένα κέντρο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο φιλοξενεί το βασιλικό κτήριο του Mons, το Université de Mons, το ινστιτούτο Reine Astrid Mons και το TechnocITé, ένα κέντρο ικανότητας στον τομέα των ΤΠΕ και των ψηφιακών μέσων (Fox & Rampton, 2016).

3.3.2. Σκοπός και στόχος

Η ιδέα του Mons να φιλοξενήσει τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας προέκυψε από την ευρύτερη στρατηγική του Δήμου για την αναγέννηση της πόλης και της γύρω περιοχής οι οποίες είχαν υποφέρει από την παρακμή της εξόρυξης άνθρακα στην μεταπολεμική περίοδο. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, από τις αρχές του 2000 το Mons επικεντρώθηκε σε τρεις τομείς : Τον πολιτισμό, τον τουρισμό και τις νέες τεχνολογίες. Η αναγέννηση της πόλης και της γύρω περιοχής, γίνεται με στόχο να μειωθεί η πιθανότητα οι νεαροί πολίτες και οι πανεπιστημιακοί φοιτητές να εγκαταλείψουν το Mons – γεγονός που αποτελούσε απειλή για την πόλη - και ταυτόχρονα να προσελκυσθούν νέες τεχνολογίες και επιχειρήσεις.

3.3.3. Πολιτιστικό πρόγραμμα του Mons 2015

Το θέμα του πολιτιστικού προγράμματος του Mons 2015, ήταν το «Where technology meets culture» (εκεί όπου η τεχνολογία συναντά τον πολιτισμό). Όπως αναφέρεται και στην επίσημη ιστοσελίδα του Mons 2015, «Θέλουμε να δημιουργήσουμε έναν ισχυρό δεσμό μεταξύ της τεχνολογίας και του πολιτισμού και να εφεύρουμε νέα καλλιτεχνικά και οικονομικά μοντέλα». Για την εκπλήρωση αυτού του στόχου, υλοποιήθηκαν διάφορα πιλοτικά προγράμματα όπως οι MEDIA DJ, το Mons Street ReView και το Café Europa.

Μπορεί το «Where technology meets culture» να ήταν το βασικό θέμα της πόλης του Mons, ακολούθησαν όμως και άλλα σημαντικά θέματα όπως το «Home and Away», το

«Le Grand Huit» (The Big Eight), το «The Grand Ouest» (The Big West), το «Artistic Partners», το «Atmosphere Places» και τέλος το «Mons2015 on tour».

Το πολιτιστικό πρόγραμμα του Mons χωρίστηκε σε 4 μέρη, όσες είναι και οι εποχές του χρόνου (Fox & Rampton, 2016):

L' éblouissement (The Dazzle)

Στα ελληνικά, το πρώτο μέρος του πολιτιστικού προγράμματος του Mons θα μπορούσε να μεταφραστεί ως «η λάμψη». Στην πρώτη χρονική περίοδο, το Mons είχε ως στόχο να φέρει το φως και τη ζεστασιά κατά τη διάρκεια των χειμερινών μηνών. Στο πλαίσιο του «L'éblouissement», διεξήχθησαν πολλές δράσεις όπως το Art en Ville, το the Passenger, το Van Gogh au Borinage και το Le Café Europa ⁵.

The Metamorphosis

Το δεύτερο μέρος του πολιτιστικού προγράμματος του Mons σηματοδοτούσε τόσο την άφιξη της άνοιξης, όσο και τις αλλαγές που έγιναν στο Mons (νέες υποδομές, ανάπτυξη της πολιτιστικής ζωής της πόλης, δυνατότητες που προσφέρονται από τις νέες μεθόδους εφαρμογής της τεχνολογία κλπ.). Για την φιλοξενία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας δημιουργήθηκαν πέντε νέα μουσεία και μια αίθουσα συναυλιών και έτσι με την κατασκευή αυτών των νέων υποδομών σαν αφορμή, πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο το “Discovery Weekend” με ειδικές εκδηλώσεις και εκθέσεις με σκοπό να γνωρίσει το κοινό τις νέες υποδομές.

---

⁵ **Art en Ville:** Μια σειρά δημόσιων εγκαταστάσεων τέχνης που αποσκοπούσαν στη δημιουργία της αίσθησης του «απροσδόκητου» μέσα στην πόλη. **The Passenger:** Μια ξύλινη εγκατάσταση πάνω από έναν πολυσύχναστο εμπορικό δρόμο στο κέντρο της πόλης, το οποίο δημιούργησε ο conceptual καλλιτέχνης Arne Quinze. **Van Gogh au Borinage:** Μια έκθεση στο BAM (το μουσείο καλών τεχνών της πόλης “Beaux-Arts Mons”) με περίπου 70 έργα του Van Gogh από την περίοδο 1878-80 κατά την οποία ο καλλιτέχνης κατοικούσε στην περιοχή Borinage. **Le Café Europa:** Ένα προσωρινό café το οποίο λειτούργησε ως χώρος συνάντησης και συνδεόταν με δέκα άλλες ευρωπαϊκές πόλεις μέσα από τηλεοπτικές οθόνες. Στο πλαίσιο του Le café Europa έγιναν πολλές εκδηλώσεις, συμπεριλαμβανομένων διάφορων residencies που δόθηκαν για καλλιτέχνες, αλλά και ορισμένων συζητήσεων και εκθέσεων. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2016)

#Escale

Στα ελληνικά η λέξη «Escale» σημαίνει στάση και αυτό ακριβώς υποδηλώνει αυτή η χρονική περίοδος: την στάση στο Mons. Οι Βέλγοι στο τρίτο μέρος του πολιτιστικού τους προγράμματος ενθαρρύνουν την επίσκεψη ή τη διαμονή (στάση) στο Mons κατά τη διάρκεια των διακοπών. Στο πλαίσιο του #Escale πραγματοποιήθηκαν πολλές δράσεις, εκδηλώσεις και φεστιβάλ στην πόλη και μάλιστα δόθηκε περισσότερο έμφαση σε events που αφορούσαν τις οικογένειες και τα παιδιά. Μια από τις δράσεις που πραγματοποιήθηκαν τους καλοκαιρινούς μήνες ήταν η δημιουργία ενός λαβυρίνθου από 8.000 ηλίανθους στην κεντρική πλατεία “Grand Place” του Mons (Εικόνα 6).

Εικόνα 6: Ο λαβύρινθος ηλίανθων στην πλατεία “Grand Place” του Mons

Πηγή: <http://www.mons2025.eu/fr>, ιδία επεξεργασία

Renaissance

Το τρίτο και τελευταίο μέρος του πολιτιστικού προγράμματος του Mons, τόνιζε την αναγέννησή του (renaissance) από την πτώση των βιομηχανιών. Στο πλαίσιο αυτό, το τρίτο μέρος επικεντρώθηκε τόσο στους ιστορικούς χαρακτήρες της "χρυσής εποχής" του Mons όσο και στη μελλοντική εξέλιξη της πόλης και της πολιτιστικής της ζωής .

3.3.4. Προϋπολογισμός και χρηματοδότηση

Γενικά, το Mons θεωρείται ένα από τις καλύτερες χρηματοδοτούμενες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης, μέχρι και σήμερα. Ο τελικός προϋπολογισμός του Mons 2015 για την περίοδο προετοιμασίας και το έτος τίτλου, έφτασε στα 78 εκ. ευρώ, αριθμός που αντιπροσωπεύει μια αύξηση της τάξης του 10% επί του αρχικού προϋπολογισμού που είχε προταθεί (70 εκ. ευρώ). Το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων, δηλαδή το ποσό των 67 εκατομμυρίων ευρώ (86%), διατέθηκε από δημόσιες πηγές (συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ, της πόλης και των οργανισμών-εταίρων), και συγκεκριμένα από τη Fédération Wallonie Bruxelles (38%) και την περιφέρεια της Βαλλονίας (19%) (Fox & Rampton, 2016).

Ακόμα, στο Mons καταβλήθηκε ένα ποσό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2014, στο πλαίσιο του βραβείου «Μελίνα Μερκούρη», κατόπιν σύστασης της δεύτερης συνεδρίασης της επιτροπής παρακολούθησης και της συμβουλευτικής επιτροπής. Παρόλο που το Ίδρυμα δημοσιοποίησε την απονομή του βραβείου "Μελίνα Μερκούρη", υπήρξε περιορισμένη δημοσιότητα επί θέματος. Το χρηματικό έπαθλο χρησιμοποιήθηκε για την αύξηση του συνολικού προϋπολογισμού του Mons2015 (Fox & Rampton, 2016).

3.3.5. Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τους Fox και Rampton (2016), το Mons κατάφερε να ενσωματώσει την υποψηφιότητά του στον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας μέσα σε μια ευρύτερη πολιτιστική στρατηγική για ανάπτυξη. Σχεδόν κάθε Πολιτιστική Πρωτεύουσα έχει σκοπό να προωθήσει την ανάπτυξη της πόλης υποδοχής μέσω του πολιτισμού. Στην περίπτωση του Mons, η ιδέα της Πρωτεύουσας Πολιτισμού, ενσωματώθηκε ρητά στην αναπτυξιακή στρατηγική της πόλης από πολύ πρώιμο στάδιο, δηλαδή περισσότερο από 10-12 χρόνια πριν από το έτος τίτλου. Σημειώνεται ακόμα πως παρόλο που το Mons δεν θεωρείται παραδοσιακά πολιτιστικός προορισμός, ένα μεγάλο μέρος του πολιτιστικού προγράμματος του Mons 2015 αντλήθηκε άμεσα ή επηρεάστηκε από τον πολιτισμό, γεγονός που κρίθηκε θετικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τέλος, όσον αφορά το κομμάτι της διακυβέρνησης, στην περίπτωση του Mons θεωρήθηκε ότι υπήρχε μια σταθερή και ομαλή πορεία.

Το Mons θεωρείται ένα από τα πλέον επιτυχημένα παράδειγμα πόλης που φιλοξένησε τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Και αυτό συνέβη, διότι η πόλη αποφάσισε από πολύ νωρίς να δηλώσει υποψηφιότητα για τον θεσμό, εξασφαλίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ένα σημαντικό χρονικό περιθώριο έτσι ώστε να προετοιμάσει την πολιτιστική του στρατηγική. Τέλος, ο χρόνος που «κέρδισε» το Mons, του έδωσε επίσης τη δυνατότητα να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένα target markets και να δημιουργήσει μια πρόταση για την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, μετά το έτος – στόχο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ

Η διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων, αποτελεί βασικό εργαλείο για τη σωστή διαχείριση και οργάνωση ενός μεγάλου γεγονότος, όπως ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Σκοπός της διαδικασίας είναι η συγκέντρωση και η ανάλυση πληροφοριών, ο καθορισμός έγκυρων και ειδικών στόχων, και τελικά η αναζήτηση των μέσων με τα οποία θα επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί. Με λίγα λόγια, η προεκτίμηση των επιπτώσεων είναι απαραίτητο να γίνεται τουλάχιστον 3 με 4 χρόνια πριν το έτος τίτλου, καθώς συντελεί τόσο στην καλύτερη οργάνωση της πόλης όσο και στον εύστοχο προσδιορισμό των αναγκών και των στόχων της, κατά την περίοδο της προετοιμασίας για το έτος εορτασμού. Ακόμα, η προεκτίμηση των επιπτώσεων μπορεί να αποτελέσει και ένα μέτρο σύγκρισης, της υπάρχουσας οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής κατάστασης μιας πόλης σήμερα, με την αντίστοιχη κατάσταση που θα επικρατεί στο μέλλον.

4.1. Τα βήματα της προεκτίμησης των επιπτώσεων

Για την γενικότερη υλοποίηση της διαδικασίας μιας ex-ante αξιολόγησης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ορίσει συγκεκριμένα βήματα, τα οποία με τις ανάλογες προσαρμογές μπορούν να αποτελέσουν έναν οδηγό και για την προεκτίμηση των επιπτώσεων σε μία πόλη. Βασική διευκρίνιση στο σημείο αυτό, είναι ότι παρόλο που τα βήματα που έχει ορίσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να αποτελούν ένα οδηγό για τις πόλεις, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως «μοντέλο» και υπόδειγμα για κάθε πόλη, καθώς κάθε πόλη είναι διαφορετική και πρέπει να αντιμετωπίζεται ανάλογα με τις ανάγκες και τους στόχους που έχει η ίδια ορίσει στη πολιτιστική της στρατηγική.

Με βάση τα βήματα που έχει ορίσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και σε συνδυασμό με την ανασκόπηση στον τρόπο με τον οποίο έχουν αντιμετωπίσει την ex-ante αξιολόγηση άλλες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες, προέκυψαν τα εξής βήματα :

Βήμα 1^ο : Η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης

Αρχικό βήμα για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων, είναι η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης της πόλης. Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργείται μια πρώτη εικόνα με στοιχεία που αφορούν την οικονομία, την αστική και περιβαλλοντική κατάσταση καθώς και τη δομή του κοινωνικού ιστού της εκάστοτε πόλης. Τυχόν προβλήματα τα οποία υπάρχουν και πρέπει να αντιμετωπιστούν, είναι ευκολότερο να αναδειχθούν μέσα από το συγκεκριμένο βήμα.

Βήμα 2^ο : Η εκτίμηση των αναγκών & των παραγόντων επιρροής

Η ολοκλήρωση της ανάλυσης της υπάρχουσας κατάστασης συνεπάγεται την ευκολότερη ανάδειξη τόσο των προβλημάτων που έχει να αντιμετωπίσει , όσο και των αναγκών που έχει, η εκάστοτε πόλη. Πέρα από τις ανάγκες όμως, ενδέχεται να υπάρξουν και άλλοι, εξωγενείς παράγοντες οι οποίοι έχουν την δυνατότητα να κλονίσουν την ομαλή διεξαγωγή του θεσμού αν δεν αντιμετωπιστούν έγκαιρα και αποτελεσματικά. Συνεπώς θα ήταν κάλο η διοργανώτρια πόλη να λαμβάνει μέτρα τόσο για την πρόληψη όσο και για την αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών προκειμένου να είναι προετοιμασμένη για όλα τα ενδεχόμενα.

Βήμα 3^ο : Ανάλυση SWOT

Βασικό βήμα για την προεκτίμηση των επιπτώσεων αποτελεί η δημιουργία μιας ανάλυσης SWOT. Κατά την ανάλυση SWOT μελετώνται τα δυνατά (Strengths) και αδύνατα (Weaknesses) σημεία μίας πόλης, καθώς και οι ευκαιρίες (Opportunities) και οι απειλές (Threats) που υπάρχουν για αυτή. Τα δυνατά και αδύνατα σημεία αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον της πόλης καθώς προκύπτουν από τους εσωτερικούς πόρους που αυτή κατέχει. Αντιθέτως οι ευκαιρίες και οι απειλές αντανακλούν μεταβλητές του εξωτερικού

περιβάλλοντος της επιχείρησης τις οποίες η διοργανώτρια πόλη θα πρέπει να εντοπίσει και να αξιοποιήσει ή να προσπαθήσει να αποφύγει.

Βήμα 4^ο : Ο προσδιορισμός των στόχων και των δεικτών

Ένα από τα βασικότερα βήματα της διαδικασίας, αποτελεί ο προσδιορισμός των στόχων και των δεικτών. Οι στόχοι συνήθως ορίζονται από το πολιτιστικό πρόγραμμα της εκάστοτε Πολιτιστικής Πρωτεύουσας και χωρίζονται σε γενικούς και ειδικούς στόχους. Επομένως και οι δείκτες για την εκτίμηση των επιπτώσεων σε μία πόλη, θα πρέπει να είναι μοναδικοί και να ορίζονται με βάση τους γενικούς και τους στρατηγικούς στόχους που έχει θέσει η εκάστοτε πόλη στη πολιτιστική της στρατηγική.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001), ο σκοπός μιας ex – ante αξιολόγησης είναι να μετατραπούν οι βασικοί στόχοι πολιτικής που έχουν τεθεί, σε μετρήσιμους στόχους (ποιοτικούς ή ποσοτικούς) και να προσδιοριστεί ο βαθμός υλοποίησής τους. Με αυτή τη διαδικασία αποσαφηνίζεται η σχέση μεταξύ των στόχων και των προβλημάτων, παρέχεται μια βάση για τον καθορισμό των κριτηρίων επιτυχίας και, μέσω των δεικτών, δίνεται η δυνατότητα να μετρηθεί η πρόοδος ή η αποτυχία. Βασική προϋπόθεση για μια ex- ante αξιολόγηση είναι, οι στόχοι και κατά συνέπεια οι δείκτες, να μην είναι ασαφείς και πολύ γενικοί.

Σύμφωνα πάλι με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001), οι δείκτες θα πρέπει να είναι :

- Ποσοτικοί (θέτοντας τιμές – στόχο ή τιμές βάσης) ή ποιοτικοί
- Θα πρέπει να είναι εύκολο να μετρηθούν κατά τη διαδικασία της παρακολούθησης
- Θα πρέπει να είναι αξιόπιστοι και να είναι σαφής ο βαθμός υλοποίησής τους
- Θα πρέπει να τονίζουν τις ουσιαστικές αλλαγές που επιδιώκουν να πετύχουν οι στόχοι που έχουν οριστεί
- Θα πρέπει μέσα από τη διαδικασία της παρακολούθησης, να ξεκαθαρίζουν τον βαθμό υλοποίησης των στόχων και των προβλημάτων που μπορεί να προκύψουν

Βήμα 5^ο : Η διαμόρφωση εναλλακτικών σεναρίων

Καθώς η προεκτίμηση των επιπτώσεων είναι μια διαδικασία η οποία ουσιαστικά αφορά μια μελλοντική κατάσταση, κρίνεται σκόπιμη η διαμόρφωση εναλλακτικών σεναρίων για την καλύτερη δυνατή προσέγγιση των επιπτώσεων. Η διαδικασία ανάπτυξης των σεναρίων στηρίζεται σε μία σειρά παραγόντων που αποτελούν τα βασικά στοιχεία προσδιορισμού των σεναρίων (Βήμα 2^ο), σε συνδυασμό με τους ορισθέντες δείκτες που προκύπτουν από το Βήμα 4^ο.

Βήμα 6^ο : Μαθήματα από το παρελθόν

Η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα, είναι ένας θεσμός ο οποίος μέχρι στιγμής έχει φιλοξενηθεί σε περισσότερες από 50 πόλεις. Το γεγονός αυτό, δίνει τη δυνατότητα στις μελλοντικές διοργανώτριες πόλεις να μελετήσουν τον τρόπο προσέγγισης προηγούμενων Πολιτιστικών Πρωτευουσών και ταυτόχρονα να παραδειγματιστούν από καλές πρακτικές ή από τυχόν λάθη, παραλήψεις και αστοχίες.

Βήμα 7^ο : Ενδεικτική πρόταση

Έπειτα από την ολοκλήρωση των έξι βημάτων, δημιουργείται μια ξεκάθαρη ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης, των αναγκών και των παραγόντων επιρροής, των πλεονεκτημάτων, μειονεκτημάτων, απειλών και ευκαιριών και των «μαθημάτων» που μπορεί να αποκομίσουν μελλοντικές διοργανώτριες πόλεις, από προηγούμενες. Έχουν επίσης διαμορφωθεί και ορισμένα εναλλακτικά σενάρια, σχετικά με τις επιπτώσεις που ενδεχομένως να επιφέρει ο θεσμός στην πόλη. Επομένως, έχοντας όλα τα παραπάνω ως δεδομένα, κρίνεται σκόπιμη μια ενδεικτική πρόταση, με στόχο την αποφυγή σφαλμάτων, έτσι ώστε να εξασφαλιστούν η καλύτερη δυνατή λειτουργία του θεσμού αλλά και θετικά αποτελέσματα στην πόλη μετά το έτος εορτασμού, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό.

4.2. Πώς ορίζεται η επιτυχία και η αποτυχία ;

Ένα βασικό ερώτημα που δημιουργείται όμως, για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων είναι το πότε και πώς ορίζεται η επιτυχία ή αποτυχία μιας πόλης στον τρόπο διοργάνωσης του θεσμού. Ο χαρακτήρας του θεσμού είναι τέτοιος ώστε να μην γίνεται να προσδιοριστεί εύκολα η επιτυχία και η αποτυχία του.

Όταν μια πόλη εκλεγεί για να φιλοξενήσει το θεσμό, συνήθως αυτόματα θεωρείται ως «επιτυχία» και η ανάλυση της πολιτιστικής στρατηγικής και της γενικότερης υποψηφιότητας των πόλεων που δεν τα κατάφεραν, συνήθως σταματά. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις, στις οποίες μια πόλη μπορεί να μην κέρδισε τον τίτλο, όμως να απέκτησε μια ολοκληρωμένη πολιτιστική στρατηγική – γεγονός που γενικά μπορεί να θεωρηθεί ως «επιτυχία». Ορισμένες φορές επίσης, πόλεις οι οποίες κέρδισαν τον τίτλο, κατά κάποιο τρόπο «επαναπαύθησαν» με την κατάκτησή του, χωρίς ουσιαστικά να καρπώνονται θετικές επιπτώσεις από την όλη διοργάνωση και διεξαγωγή του θεσμού. Ταυτόχρονα, οι Richards and Marques (2013) αναφέρουν πως μια γενικά αποτυχημένη διοργάνωση ενός μεγάλου ειδικού γεγονότος, όπως ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να φέρει θετικές επιπτώσεις σε μία πόλη.

Σύμφωνα με τους Richards and Palmer (2010), το «κλειδί» για μια επιτυχημένη διοργάνωση είναι, η πόλη να προσφέρει ένα ευρύ και πλούσιο σε ποικιλία φάσμα ετήσιων πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ενώ σε αυτό θα ήταν καλό να ενσωματωθούν και τα οποία φεστιβάλ λαμβάνουν χώρα στην περιοχή μέσω δικτύων, σχέσεων και έργων σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Τα φεστιβάλ θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής ζωής των διοργανωτριών πόλεων, συνάπτοντας παράλληλα ουσιαστικές σχέσεις με τις τοπικές κοινότητες χωρίς να δίνουν την εντύπωση ότι αποτελούν κάτι ξένο αλλά κάτι το οποίο αποτελεί κομμάτι της τοπικής κοινωνίας.

Συμπερασματικά, για κάποιες πόλεις, επιτυχία είναι το να φτάσουν τις τιμές – στόχο που έχουν οριστεί. Για κάποιες άλλες, η επιτυχία ορίζεται ως η εκπλήρωση της κοινωνικής συνοχής, ενώ για άλλες η κατά το δυνατόν μικρότερη επιρροή της διοργάνωσης από εξωγενείς παράγοντες. Συνεπώς μπορούμε να πούμε πως δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο μοτίβο επιτυχίας ή αποτυχίας καθώς κάθε πόλη είναι ξεχωριστή και αντιμετωπίζει με διαφορετικό τρόπο τη διοργάνωση, ζητώντας σε κάθε περίπτωση, διαφορετικά αποτελέσματα. Αυτό που μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα όμως είναι πως κάθε πόλη έχει ως κοινό παρονομαστή την επένδυση στον πολιτισμό και την αποφυγή σφαλμάτων που έχουν κάνει πρώην Πολιτιστικές Πρωτεύουσες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

5.1. Η ιστορία της Ελευσίνας

5.1.1. Σύντομο ιστορικό

Κατά την αρχαιότητα (1600 π.Χ.-400 μ.Χ.), η Ελευσίνα αποτελούσε μαζί με την Αθήνα, την Ολυμπία, τους Δελφούς και τη Δήλο μια από τις 5 ιερές πόλεις της Αρχαίας Ελλάδος, ενώ σε αυτή κατέληγε η Ιερά Οδός. Η Ελευσίνα είναι μια πόλη η οποία χαρακτηρίζεται από έντονα ιστορικά στοιχεία τα οποία ξεδιπλώνονται από την Αρχαία Ελλάδα μέχρι και σήμερα. Μια συνοπτική περιγραφή της ιστορίας της Ελευσίνας θα μπορούσε να συνοψιστεί γύρω από τέσσερα βασικά στοιχεία: Τον μύθο της Περσεφόνης, τα Ελευσίνια Μυστήρια, το Φεστιβάλ των Αισχυλείων και τη βιομηχανική ανάπτυξη της περιοχής.

Ο Μύθος της Περσεφόνης

Η Περσεφόνη ήταν κόρη της Δήμητρας, Θεά της γεωργίας και του Δία, Πατέρα των Θεών. Σύμφωνα με τον μύθο, την όμορφη Περσεφόνη ερωτεύτηκε ο Πλούτωνας, θεός του Άδη και αποφάσισε να την κλέψει. Έτσι σύμφωνα με τον Ομηρικό ύμνο, ο Πλούτωνας σχεδίασε την Αρπαγή της Περσεφόνης μια μέρα που αυτή μάζευε λουλούδια στο Νύσιο πεδίο. Τη συντρόφευαν η Αθηνά, η Άρτεμις και οι Ωκεανίδες νύμφες. Η Περσεφόνη απομακρύνθηκε από τη συντροφιά της, αναζητώντας το πιο όμορφο λουλούδι. Όταν έσκυψε να πιάσει έναν νάρκισσο, η γη χωρίστηκε στη μέση και από τα έγκατα εμφανίστηκε ένα άρμα. Οδηγός ήταν ο Πλούτωνας, που με το ένα χέρι κρατούσε τα

Εικόνα 7: Ο αρχαιολογικός χώρος της Ελευσίνας (I)

Πηγή: Ιδία λήψη

Εικόνα 8: Ο αρχαιολογικός χώρος της Ελευσίνας (II)

Πηγή: Ιδία λήψη

χαλινάρια των αλόγων και με το άλλο άρπαξε την πανέμορφη κοπέλα. Οι κραυγές της δεν ακούστηκαν από κανένα και η Περσεφόνη κατέβηκε στον Κάτω Κόσμο. Η λύπη της Δήμητρας που έχασε την κόρη της, προκάλεσε μαρασμό στη γη και τις καλλιέργειες. Οι άνθρωποι πεινούσαν και παρακαλούσαν τον Δία να διατάξει τον Πλούτωνα να ελευθερώσει την Περσεφόνη. Ο Πλούτωνας δεν είχε άλλη επιλογή απ' το να υπακούσει, αλλά πρώτα έδωσε στην Περσεφόνη να φάει ένα ρόδι. Ο Πλούτωνας γνώριζε ότι αν η κοπέλα κατανάλωνε τροφή στον Κάτω Κόσμο, θα δενόταν μαζί του και δεν θα μπορούσε να φύγει. Η Περσεφόνη, έφαγε έξι σπόρια και επισφράγισε τη μοίρα της. Όταν το έμαθε η Δήμητρα, έγινε έξαλλη και για να την ηρεμήσει, ο Δίας πρότεινε ένα συμβιβασμό. Για κάθε σπόρο που έφαγε, η Περσεφόνη θα έμενε και ένα μήνα στον Άδη. Έτσι, θα περνούσε το μισό χρόνο δίπλα στην μητέρα της και τον άλλο μισό με τον Πλούτωνα. Η Δήμητρα αποδέχτηκε την απόφαση, αλλά δεν ξεπέρασε ποτέ το χαμό της κόρη της. Έκτοτε τους έξι μήνες που η Περσεφόνη βρισκόταν στον Άδη, η Δήμητρα πενθούσε και μαζί της πενθούσε και η φύση. Τα δέντρα έχαναν το φύλλωμά τους, οι καλλιέργειες ασθενούσαν και βαρύς χειμώνας έπεφτε στη γη. Όμως όταν η Περσεφόνη επέστρεφε στη μητέρα της, η χαρά της Δήμητρας πρασίνιζε τη γη και άνθιζε τα φυτά. Η Επιστροφή της Περσεφόνης στον Πάνω Κόσμο σηματοδοτεί την Ευφορία.

Τα Ελευσίνια Μυστήρια

Ο μύθος της Περσεφόνης είναι ένας από τους πολλούς μύθους που υπάρχουν στον κόσμο για την εναλλαγή των εποχών στη γη. Ένας από τους τόπους όπου ο μύθος αυτός ήταν ιδιαίτερα σημαντικός είναι η Ελευσίνα όπου στο παρελθόν πραγματοποιούνταν τα "Ελευσίνια Μυστήρια", τα οποία ήταν μυστηριακές τελετές αφιερωμένες στον αποχωρισμό της Δήμητρας από την κόρη της την Περσεφόνη και στην κάθοδο της Περσεφόνης στον Άδη. Διήρκησαν πάνω από 2000 χρόνια και τελούνταν κάθε χρόνο το μήνα Σεπτέμβρη.

Εικόνα 9: Η Δήμητρα και η Περσεφόνη στα Ελευσίνια Μυστήρια

Πηγή: mixanitouxronou.gr, ιδία επεξεργασία

Το Φεστιβάλ των Αισχυλείων

Το Φεστιβάλ πήρε την ονομασία του από τον αρχαίο δραματουργό Αισχύλο ο οποίος καταγόταν από την πόλη, ενώ η ιστορία του ξεκινάει το 1975, αμέσως μετά την επτάχρονη δικτατορία. Πρόκειται για θεσμό πολιτιστικών εκδηλώσεων που διοργανώνεται με επιτυχία από τον Δήμο Ελευσίνας και στον οποίο συμμετέχει ένας μεγάλος αριθμός εθελοντών. Στο πλαίσιο των Αισχυλείων, φιλοξενούνται κάθε χρόνο περίπου 65 εκδηλώσεις συνολικά. Το 2016, διεξήχθησαν 25 παραστάσεις θεάτρου, χορού και χοροθεάτρου, 23 μουσικές, 8 κινηματογραφικές προβολές, 3 εικαστικές εκθέσεις, 3 περφόρμανς, ένας ημιμαραθώνιος αγώνας δρόμου, ένα διεθνές συνέδριο, μία διάλεξη και μία διεθνής ημερίδα, ενώ οι χώροι οι οποίοι χρησιμοποιούνται, είναι κυρίως το Παλιό Ελαιουργείο Ελευσίνας και ο θερινός κινηματογράφος. Τέλος, σύμφωνα με τον απολογισμό του 2016, το σύνολο των επισκεπτών με βάση το σύνολο των εκδηλώσεων, ανέρχονται περίπου στους 39.468, γεγονός που δείχνει τη σπουδαιότητα του Φεστιβάλ (πηγή: aisxylia.gr) .

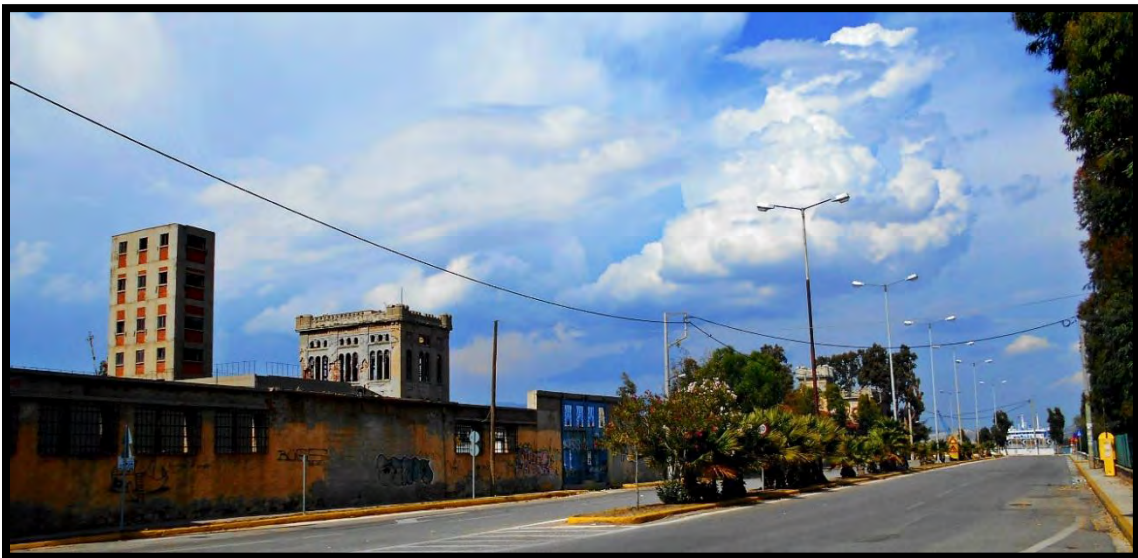

Εικόνα 10: Το αμφιθέατρο στο Παλιό Ελαιουργείο (Ι)

Πηγή: Ιδία λήψη, ιδία επεξεργασία

Η Βιομηχανική Ανάπτυξη

Από το 1875, το περιβάλλον της πόλης άρχισε να υποβαθμίζεται σημαντικά λόγω της ρύπανσης που προκαλούσε η έντονη βιομηχανική δραστηριότητα στην περιοχή. Για πολλά χρόνια, η Ελευσίνα αποτελούσε το βιομηχανικό κέντρο της Αθήνας. Βιομηχανίες όπως το «Σαπωναποιείο Χαριλάου», η «Ελληνική Εταιρεία Οίνων και Οινοπνευμάτων», η «Εταιρεία Χατζηκυριάκου - Ζαχαρίου και Σία» (πρώτο ελληνικό εργοστάσιο παραγωγής τσιμέντου, που αργότερα ονομάστηκε «TITAN»), η Ανώνυμος Εταιρεία Οινοπνευματοποιίας (ο γνωστός ΚΡΟΝΟΣ), το «Χημικό Εργοστάσιο Χρωμάτων και Βερνικιών "ΙΡΙΣ" Ε. Ε. - Μενέλαος Σακελαρίου και Σία», η «Χαλυβουργικής Α. Ε.», η «Ελαιουργική - Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση Ελαιοπαραγωγών Ελλάδος», είναι μερικά μόνο από τα παραδείγματα βιομηχανικών εγκαταστάσεων που ιδρύθηκαν στην Ελευσίνα. Παρόλο που η λειτουργία αυτών των βιομηχανιών συντέλεσε αρκετά στην περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής, δημιουργήθηκαν αρκετές θέσεις εργασίας, γεγονός που συντέλεσε στην οικονομική της ανάπτυξη. Σήμερα, στην Ελευσίνα σώζονται 5 ανενεργοί βιομηχανικοί χώροι (Βότρυς, Ελαιουργείο, Κρόνος, Ρετσινάδικο Νέζη, Ελαιουργική).

Εικόνα 11: Το ανενεργό βιομηχανικό κτίριο «ΚΡΟΝΟΣ»

Πηγή: Ιδία λήψη

5.1.2. Η σύγχρονη Ελευσίνα

Η Ελευσίνα είναι μια πόλη που βρίσκεται σε απόσταση μόλις 20 χιλιομέτρων από την Αθήνα και ο πληθυσμός της ανέρχεται στους 30.000 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Γεωγραφικά βρέχεται από τον ομώνυμο κόλπο (κόλπος της Ελευσίνας) και το λιμάνι της αποτελεί μέχρι σήμερα ένα βασικό κομμάτι των εμπορικών της συναλλαγών. Ο αρχαιολογικός της χώρος, που βρίσκεται σε κεντρικό σημείο μέσα στην πόλη, όπως και το μουσείο του είναι τα κυριότερα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς που έχει να επιδείξει η Ελευσίνα και αποτελούν τον βασικό πόλο έλξης για την μεγάλη πλειοψηφία των τουριστών που επισκέπτονται την πόλη.

Από οικονομικής άποψης, στην Ελευσίνα και στην ευρύτερη περιοχή του Θριάσιου Πεδίου παράγεται το 30% του ΑΕΠ, ποσοστό ίσο περίπου με την πανελλαδική συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ. Όμως η απομάκρυνση της βιομηχανίας και η οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, ώθησε την Ελευσίνα να αλλάξει οριστικά σελίδα στην ιστορία της και να πραγματοποιήσει την οριστική της μετάβαση σε ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης. Έτσι η Ελευσίνα αποφασίζει να διεκδικήσει τον τίτλο της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Το Νοέμβριο του 2016, η Ελευσίνα ανακηρύχθηκε η 4^η σε σειρά ελληνική πόλη που θα φιλοξενήσει το θεσμό.

Εικόνα 12: Γενική άποψη της παραλίας της Ελευσίνας
Πηγή: Ίδια λήψη

5.2. Ελευσίνα : Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2021

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, εξετάζεται η περίπτωση της Ελευσίνας ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα για το έτος 2021. Η διαδικασία χωρίζεται σε τρία στάδια:

Το πρώτο στάδιο (έτη 2015-2020). Πρόκειται για τα έτη κατά τα οποία έγινε η διαδικασία ανακήρυξης της Ελευσίνας ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα αλλά και η προετοιμασία της πόλης για την φιλοξενία του θεσμού, το 2021.

Το δεύτερο στάδιο (έτος 2021). Πρόκειται για την χρονιά κατά την οποία η Ελευσίνα θα είναι η Ελληνική πόλη που φιλοξενεί τον θεσμό, μαζί με την πόλη Τιμισοάρα της Ρουμανίας και Νόβι Σαντ της Σερβίας.

Το τρίτο στάδιο (έτη 2022-2026). Πρόκειται για την πενταετία που θα ακολουθήσει μετά την ολοκλήρωση του θεσμού και την προεκτίμηση των επιπτώσεών του, στην Ελευσίνα.

5.2.1. Η φάση της εκλογής και της προετοιμασίας, έτη 2015 – 2020

Το πρώτο στάδιο, χωρίζεται σε δύο φάσεις: Τη φάση της εκλογής και τη φάση της προετοιμασίας. Για την Ελευσίνα, η όλη προετοιμασία για την υποψηφιότητά της ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα, ξεκίνησε από το 2014. Την περίοδο 2015 – 2016, έλαβαν μέρος οι διαδικασίες διεκδίκησης του τίτλου, ενώ από το 2017 και έπειτα, εφόσον η Ελευσίνα κρίστηκε διοργανώτρια, ξεκίνησε η διαδικασία προετοιμασίας για την φιλοξενία του θεσμού.

Φάση εκλογής: Έτη 2015 – 2016

Η διαδικασία της εκλογής της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας πραγματοποιείται μέσα από τρεις φάσεις. Οι ενδιαφερόμενες πόλεις καταθέτουν τους φακέλους υποψηφιότητάς τους στην Ευρωπαϊκή επιτροπή, εκείνη με τη σειρά της επιλέγει τις τρεις επικρατέστερες πόλεις και, έπειτα από τυχόν διορθώσεις – επισημάνσεις, γίνεται η ανάθεση του τίτλου σε μια πόλη. Πιο αναλυτικά :

Πρώτη φάση: Οι ελληνικές υποψήφιες πόλεις για Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης το 2021

Τον Νοέμβριο του 2015, δεκατέσσερις ελληνικές πόλεις υπέβαλαν αιτήσεις υποψηφιότητας για την διεκδίκηση του τίτλου της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Αυτές, με αλφαβητική σειρά, ήταν: ο Βόλος, οι Δελφοί, η Ελευσίνα, τα Ιωάννινα, η Καλαμάτα, η Κέρκυρα, η Λάρισα, η Λέσβος, το Μεσολόγγι, ο Πειραιάς, η Ρόδος, η Σαλαμίνα, η Σάμος και η Τρίπολη.

Δεύτερη φάση: Οι τρεις πόλεις που επικράτησαν

Τον Μάρτιο του 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε μια έκθεση, η οποία περιλάμβανε τις τρεις πόλεις οι οποίες ξεχώρισαν και τελικά επικράτησαν από τις δεκατέσσερις συνολικά ελληνικές υποψηφιότητες. Οι πόλεις αυτές ήταν η Ελευσίνα, η Καλαμάτα και η Ρόδος. Στη συγκεκριμένη έκθεση της Επιτροπής, έγινε ανάλυση και των δεκατεσσάρων υποψηφιοτήτων για τους λόγους τους οποίους δεν κατάφεραν οι έντεκα πόλεις να περάσουν στην επόμενη φάση, αλλά και τα σημεία τα οποία χρειάζονται περεταίρω ισχυροποίηση στους φακέλους υποψηφιότητας των τριών πόλεων που πέρασαν στην επόμενη φάση.

Τρίτη φάση: Η τελική επιλογή

Έχοντας περίπου έξι μήνες στη διάθεσή τους, η Ελευσίνα, η Καλαμάτα και η Ρόδος τον Οκτώβριο του 2016 υπέβαλαν τον τελικό φάκελο υποψηφιότητας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στις 11 Νοεμβρίου 2016, στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, η Ευρωπαϊκή επιτροπή ανακοίνωσε την ομόφωνη απόφασή της και κήρυξε την Ελευσίνα ως την 4^η ελληνική πόλη που θα φιλοξενήσει το θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, για το έτος 2021. Η Ελευσίνα, με την «Μετάβαση στην EUphoria», δημιούργησε ένα δυναμικό Φάκελο Υποψηφιότητας και μια οργανωμένη πολιτιστική στρατηγική, δίνοντας έμφαση στην ιστορία της περιοχής και γενικότερα στη μετάβασή της από ένα βιομηχανικό κέντρο της Αθήνας, σε ένα πολιτιστικό κέντρο για ολόκληρη τη Δυτική Αττική.

Φάση προετοιμασίας : Έτη 2017 – 2020

Όπως αναφέρεται και στον τελικό φάκελο υποψηφιότητας της Ελευσίνας, ο στρατηγικός και κατ' επέκταση ο επιχειρησιακός σχεδιασμός για το έτος – στόχο (2020) συμπεριλαμβάνει πολλά έργα και μελέτες αστικής αναγέννησης, εκσυγχρονισμού του δημόσιου χώρου, δημιουργίας αστικών και πολιτιστικών υποδομών, αναπλάσεων και επανάχρησης της βιομηχανικής κληρονομιάς της πόλης. Παράλληλα είναι σε εξέλιξη έργα που αφορούν τον εκσυγχρονισμό των βασικών υποδομών της πόλης και την εφαρμογή πολιτικών πράσινης ενέργειας. Όλα τα παραπάνω έργα και μελέτες, είναι συνδεδεμένα με το όραμα της Ελευσίνας 2021 έτσι ώστε να συμβάλλουν το μέγιστο στη χρονιά της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, με απώτερο σκοπό τόσο την βιωσιμότητα της διοργάνωσης σε όλα τα επίπεδα όσο και την επιτυχή φιλοξενία του θεσμού

Αναλυτικότερα, τα έργα που προγραμματίζονται για την περίοδο 2017-2020 είναι τα εξής:

- *Ανάπλαση κεντρικής πλατείας και ενοποίησή της με τον αρχαιολογικό χώρο*// Πρόκειται για την διαμόρφωση πλατείας Ηρώων Πολυτεχνείου, με προϋπολογισμό 2.399.000 ευρώ . Το έργο έχει ήδη ενταχθεί στο Πρόγραμμα εκτελέσεων έργων της Περιφέρειας Αττικής με ΚΑΕ 977906021 , ενώ ο Δήμος είναι υπεύθυνος για την εκταμίευση του ποσού για την έναρξη των εργασιών.
- *Έργα Αστικής Αναζωογόνησης* // Για την αστική αναζωογόνηση ο Δήμος σχεδιάζει να επενδύσει 1.000.000 ευρώ για τη δημιουργία νέων χώρων πρασίνου και την ανακαίνιση κάποιων υπαρχόντων, ενώ παράλληλα βελτιώνει τις μεταφορικές του υποδομές (δημιουργία νέων οργανωμένων χώρων στάθμευσης έξω από το ιστορικό κέντρο της πόλης , δημιουργία δικτύου ποδηλατικών διαδρομών μέσα και έξω από το κέντρο της πόλης, τη σύνδεση σημείων σταθμών και κόμβων με τοπόσημα και χώρους πολιτισμού, αναψυχής και άθλησης, έργα κυκλοφοριακών ρυθμίσεων, ροών επιβατών, κοινού και οχημάτων, καθώς και έργα για την αναβάθμιση του παραλιακού μετώπου, των κοινόχρηστων χώρων που βρίσκονται εκεί και τέλος έργα ανάπλασης της ζώνης λιμένα που βρίσκεται εντός του αστικού ιστού).

- *Έργα Περιβαλλοντικής αναβάθμισης της πόλης*// Τα έργα που αφορούν την περιβαλλοντική αναβάθμιση της Ελευσίνας είναι έργα βελτίωσης οδοφωτισμού και εξοικονόμησης ενέργειας, η εγκατάσταση συστήματος υπογειοποιημένων κάδων για τα απορρίμματα αλλά και η ολοκλήρωση των δικτύων αποχέτευσης ακαθάρτων και ομβρίων λυμάτων σε όλες τις γειτονιές του δήμου και τις βιομηχανικές περιοχές. Συνολικός προϋπολογισμός των παραπάνω έργων: 21 εκατ. Ευρώ.
- *Έργα συμπληρωματικών υποδομών*// Αφορούν την ολοκλήρωση των πολεοδομήσεων της περιοχής του Παλαιού Ελαιουργείου και της περιοχής του Κρόνου με τις σχετικές απαλλοτριώσεις (έργα που ενδεχομένως να μην έχουν ολοκληρωθεί μέχρι το έτος στόχο, παρόλα αυτά θα μείνουν ως παρακαταθήκη στην Ελευσίνα). Παράλληλα δρομολογείται η αγορά διατηρητέων κτισμάτων και η μετατροπή τους σε κοινωφελείς εγκαταστάσεις πολιτισμού, η δημιουργία Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε πρώην βιομηχανικό κτίσμα (Ελαιουργική 2) , η μεταφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου και η εκ νέου δημιουργία μουσείου νεότερης ιστορίας της Ελευσίνας σε πρώην βιομηχανικό κτίσμα και τέλος η δημιουργία Wi-Fi spot στις περιοχές εκπαίδευσης, καλλιτεχνικής εργασίας και υψηλής επισκεψιμότητας.
- *Νέες υποδομές* // Η δημιουργία Κέντρου Ανάπτυξης Ικανοτήτων και Καινοτομίας εντός της υπό πολεοδόμησης ΒΕΠΕ στην περιοχή πλησίον του αεροδρομίου, σε κτίσμα 530τ.μ. Το κτίσμα αποτελεί μια νέα υποδομή, η οποία έχει κύριο στόχο την ενίσχυση της πολιτιστικής καινοτομίας καθώς και την ανάπτυξη της Επιχειρηματικότητας. Το κέντρο θα απαρτίζεται από χώρους εκπαίδευσης, γραφεία, εργαστήρια και συνεδριακό κέντρο. Το έργο συγχρηματοδοτείται από ιδιωτικούς πόρους και τον Δήμο, ενώ οι εξοπλισμοί που θα χρειαστούν για το εσωτερικό του, ιδανικά θα χρηματοδοτηθούν από τρέχοντα προγράμματα της ΕΕ. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα της Ελευσίνας, το έργο προβλέπονταν να ξεκινήσει το 2017 και να ολοκληρωθεί η κατασκευή του το 2018, ενώ το 2019 προβλέπονται να ολοκληρωθούν και οι εργασίες που αφορούν τους τεχνικούς εξοπλισμούς και τις επιπλώσεις. Όμως οι διαδικασίες για την κατασκευή του

έργου, δεν έχουν ξεκινήσει μέχρι στιγμής (Συνέντευξη με κ. Διαπούλη και κ.Τσολακάκη, βλ. Παράρτημα Κεφ. 5, σελ. 138).

Η διαδικασία προετοιμασίας για την «Μετάβαση στην EUphoria» όμως, έχει ήδη ξεκινήσει. Από τον Νοέμβριο του 2016, όταν η Ελευσίνα ανακηρύχθηκε η 4^η Ελληνική πόλη που θα φιλοξενήσει τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, έχουν ήδη πραγματοποιηθεί πολλές δράσεις, projects και events τόσο σε τοπικό, όσο και σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Κάτι τέτοιο δείχνει τη συνεχή «δίψα» της Ελευσίνας να ενώσει τον τοπικό πληθυσμό, να βελτιώσει την μέχρι τώρα «γκρίζα» εικόνα της, να αποκτήσει σχέσεις συνεργασίας με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και φυσικά να επιτύχει τον βασικό της στόχο: Την Μετάβαση στην EUphoria.

Ενδεικτικά, ορισμένες από τις δράσεις οι οποίες έγιναν σε αυτούς τους 7 μήνες είναι:

- Το Creative Lenses Forum. Η Ελευσίνα 2021 και η εταιρία ODC Ensemble, οργάνωσαν το Creative Lenses Forum το οποίο διεξήχθη στην Ελευσίνα στις 29 Απριλίου 2016 και είχε ως θέμα την ανάπτυξη βιώσιμων επιχειρηματικών μοντέλων για πολιτιστικές οργανώσεις, χωρίς ωστόσο να διακυβεύεται η καλλιτεχνική αρτιότητα, η αποστολή και οι αξίες τους.
- Το ανοικτό event “What is home”, στο οποίο συμμετείχε μεγάλο μέρος διάφορων κοινωνικών ομάδων της Ελευσίνας και είχε ο στόχο τη διερεύνηση του τί είναι πραγματικά σπίτι.
- Το Heritage Management Organization, το οποίο διεξήχθη στις 17 – 19 Φεβρουαρίου στην Ελευσίνα και κατά τη διάρκεια του οποίου έγιναν διάφορες παρουσιάσεις, διαλέξεις και διαδραστικές ασκήσεις πάνω στο crowdsurfing, τις χορηγίες και τις δωρεές. Στα πλαίσια του Heritage Management Organization συμμετείχαν πολλές χώρες όπως το Βέλγιο, η Ιρλανδία, το Βιετνάμ, η Ελλάδα, η Ολλανδία, η Ουκρανία, η Παλαιστίνη και η Τουρκία. Μάλιστα την Ελευσίνα επισκέφθηκε και η Mairin Doddy, η δημοτική σύμβουλος του Galway 2020,

δίνοντας στην ομάδα της Ελευσίνας την ευκαιρία για συζήτηση και ανταλλαγή ιδεών

- Η συνάντηση στην Ελευσίνα με τον Shuji Kogi, Γενικό Γραμματέα της Μη – Κυβερνητικής οργάνωσης “EU – JAPAN Fest Japan Committee” , στην οποία η ομάδα της Ελευσίνας συζήτησε το όραμά της για το 2021.
- Η διαδραστική εκδήλωση «Η δημιουργική πόλη: Εκπομπή ανοικτή στο κοινό», στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών.
- Η επίσκεψη της καλλιτεχνικής διευθύντριας της Ελευσίνας 2021 Κέλλυ Διαπούλη, στο Παρίσι τον Μάρτιο του 2017 με αφορμή το αφιέρωμα “Un Souffle Grec” που πραγματοποιήθηκε στο Nouveau théâtre de Montreuil και είχε ως στόχο να προσεγγίσει τόσο πολιτικά όσο και καλλιτεχνικά ζητήματα για το μέλλον τόσο της Ελλάδας όσο και της Ευρώπης μέσα από παραστάσεις, συναυλίες και ομιλίες. Βασικό ερώτημα της επίσκεψης αυτής ήταν πώς η Ελευσίνα μπορεί να εξελιχθεί σε έναν τόπο ζυμώσεων και ως σημείο διασύνδεσης ανάμεσα στον ελληνικό και τον Ευρωπαϊκό πολιτιστικό χώρο. Τοποθετώντας στο επίκεντρο αυτό το ερώτημα, η Κέλλυ Διαπούλη συναντήθηκε με την Albane Ahrens από το Γαλλικό οργανισμό "La belle ouvrage" και τη Milica Ilic από το "Office national de la diffusion artistique" με σκοπό τη συνάντηση "Atelier Mobile", η οποία θα πραγματοποιηθεί στην Ελευσίνα τον Ιούνιο και θα φέρει σε επαφή Έλληνες και Γάλλους καλλιτέχνες και επιμελητές. Στόχος της συνάντησης "Atelier Mobile" είναι να ανταλλάξουν εμπειρίες για τον ρόλο του καλλιτέχνη στην πόλη, να γνωρίσουν από κοντά την Ελευσίνα, να συζητήσουν και να βρουν κοινά σημεία επαφής τόσο μεταξύ τους όσο και με το όραμα της Ελευσίνας 2021.
- Η επίσκεψη της Ελευσίνας 2021 στο Βερολίνο, στα πλαίσια της Διεθνούς Τουριστικής Έκθεσης ITB Berlin 2017.
- Η δράση «Growing Ground», η οποία μάλιστα έγινε τον Σεπτέμβριο του 2016, πριν ανακηρυχθεί η Ελευσίνα Πολιτιστική Πρωτεύουσα. Στη συγκεκριμένη δράση συμμετείχε ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων της Ελευσίνας γεγονός που δείχνει τη διάθεση για συμμετοχή σε διάφορα δρώμενα της πόλης τους.

- Η ανοικτή συζήτηση στον Νέο Χώρο Πολιτισμού – Artens, για την προετοιμασία της διαχείρισης, τους καλλιτεχνικούς στόχους, το πολιτιστικό και καλλιτεχνικό περιεχόμενο και τις ευρύτερες προσδοκίες της διοργάνωσης της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.
- Τέλος, στο πλαίσιο της συνεργασίας της Ελευσίνας με την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης και το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δημιουργική Ευρώπη 2014-2020, πραγματοποιήθηκε συνάντηση εργασίας μεταξύ των επιμελητών του καλλιτεχνικού προγράμματος της Ελευσίνας 2021 και εκπροσώπων στην Ελλάδα των ευρωπαϊκών προγραμμάτων LIFE, Horizon2020, Cosme, Δημιουργική Ευρώπη 2014-2020, Απασχόληση και Κοινωνική Καινοτομία (EaSI) και Ευρώπη για τους Πολίτες. Σκοπός της συνάντησης, ήταν η παρουσίαση του καλλιτεχνικού προγράμματος της Ελευσίνας 2021 και η συζήτηση για πιθανή ένταξη στα παραπάνω προγράμματα.

Συνεπώς, παρά το μικρό χρονικό διάστημα που έχει μεσολαβήσει από την ανάθεση του τίτλου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας για το 2021, η πόλη έχει ήδη ξεκινήσει τη διαδικασία του επαναπροσδιορισμού της ταυτότητάς της. Τόσο οι σχέσεις που έχει καταφέρει να συνάψει ή να συσφίξει η Ελευσίνα σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο – παρά το πρώιμο στάδιο στο οποίο βρίσκονται, όσο και η μέχρι τώρα συμμετοχή των κατοίκων της αφήνουν αναμφίβολα μια νότα αισιοδοξίας για τη συνέχεια.

5.2.2. Έτος εορτασμού 2021 : Transition to EUphoria

Το όραμα της Ελευσίνας για το 2021 συμπυκνώνεται γύρω από μια φράση: « *Μετάβαση στην Euphoria* ». Η Ελευσίνα δημιουργεί ένα πρόγραμμα που συνδέει την τέχνη και τον πολιτισμό με όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, με την βασική επιδίωξη την μετάβαση της Ελευσίνας σε μια νέα εποχή, την εποχή της Ευφορίας, αλλάζοντας την κακοποιημένη για δεκαετίες «γκρίζα» εικόνα της από τη βιομηχανική της ανάπτυξη.

Το πρόγραμμα της Ελευσίνας συνδέει επομένως την τέχνη και τον πολιτισμό με την οικονομική ανάπτυξη (γεωργία, βιομηχανία, εμπόριο, επιστήμη, τεχνολογία, εκπαίδευση), την κοινωνική ανάπτυξη (τη λειτουργία του ατόμου στο πλαίσιο του συνόλου, της κοινότητας και της πόλης) αλλά ταυτόχρονα και με το περιβάλλον και τη φύση (προστασία του περιβάλλοντος).

Η πολιτιστική στρατηγική της Ελευσίνας 2021, διαμορφώνεται με βάση 3 κύρια σημεία:

- **Το “ευ” ως κεντρική αξία** // Σε πρακτικό επίπεδο, αυτό σημαίνει την οικοδόμηση ουσιαστικών και μακροχρόνιων σχέσεων με διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και ευρωπαϊκά δίκτυα και την επένδυση στη δικτύωση με απώτερο στόχο τα επόμενα χρόνια, η Ελευσίνα να γίνει σημείο διασύνδεσης του ελληνικού πολιτιστικού χώρου με τον Ευρωπαϊκό. Βασικό χαρακτηριστικό είναι επίσης πως η μορφή της μετάβασης έχει τη μορφή μιας διαδικασίας, πράγμα που σημαίνει πως οι διαδικασίες για την οικοδόμηση του προγράμματος ξεκινάνε από το 2017 και φτάνουν στο ζενίθ στο έτος εορτασμού, δηλαδή το 2021.
- **Η Πόλη ως Σκηνή** // Πρακτικά «Η Πόλη ως Σκηνή», σημαίνει την ενεργή εμπλοκή όλου του ανθρώπινου δυναμικού της πόλης, τη διάχυση των εκδηλώσεων στις γειτονιές της πόλης, τη διαφοροποίηση από το μοντέλο πολιτιστικής ανάπτυξης της Αθήνας με τη δημιουργία ενός νέου μοντέλου περιφερειακής πολιτισμικής ανάπτυξης και τέλος, τη δημιουργία νέων «περιοχών» συνάντησης καλλιτεχνών και κατοίκων με στόχο την προώθηση της καλύτερης γνωριμίας και κατανόησης του καλλιτεχνικού χώρου και του κοινού.

- **Η σύνδεση παρελθόντος, παρόντος, μέλλοντος** // Η Ελευσίνα εμπνεύστηκε τον τρίτο και τελευταίο άξονα της πολιτιστικής της στρατηγικής από μια σκέψη του Σπύρου Μερκούρη, ότι «Ο πολιτισμός αντλεί από το παρελθόν και διαμορφώνει το παρόν κοιτώντας το μέλλον». Έτσι, διαμόρφωσε το πρόγραμμά της αντλώντας από το παρελθόν τη μετάβαση της Περσεφόνης από τον Πάνω στον Κάτω Κόσμο και επικεντρώνοντας στο παρόν και στο μέλλον, δηλαδή στις προκλήσεις που θέτει αυτή η μεταβατική περίοδος που βιώνει η χώρα και η Ευρώπη.

Το Πολιτιστικό Πρόγραμμα της Ελευσίνας συμπεριλαμβάνει ένα εύρος δράσεων και κύριων γεγονότων, τα οποία θα σηματοδοτήσουν το έτος. Συντίθεται από δύο βασικούς, διασταυρωμένους άξονες, τον οριζόντιο άξονα «Μετάβαση» και τον κάθετο άξονα «Euphoria».

Άξονας Α // **METABΑΣΗ** // Ο άξονας «Μετάβαση» εστιάζει στη ροή και τη χρονική αλληλουχία του προγράμματος κατά τη διάρκεια του 2021. Ενσωματώνει τις θεματικές της “EUphoria”, μελετά τις κοινωνικοπολιτικές (“EUrbanization”), οικονομικές (“The EU Working Classes”) και περιβαλλοντικές (“EUnvironment”) διαστάσεις της μετάβασης και τις προκλήσεις που μπορεί αυτές να θέσουν στις σύγχρονες ευρωπαϊκές κοινωνίες. Βασική επιδίωξη είναι το πρόγραμμα της Ελευσίνας 2021 να μπορεί να αντιμετωπιστεί ως ένα ενιαίο έργο ώστε οι συμμετέχοντες να νιώθουν συνδεδεμένοι μέσα από τις διαφορετικές Σκηνές και Πράξεις. Με στόχο τη δημιουργία ενός συνεκτικού αφηγήματος, η Ελευσίνα σύνδεσε τον μύθο της Περσεφόνης και της εναλλαγής των εποχών με συμβολικές ημέρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως συνεκτικό αφήγημα, η «Μετάβαση στην EUphoria» παίρνει τη μορφή έξι πράξεων, κάθε μια από τις οποίες σε μια περίοδο της χρονιάς του 2021 (Τελικός Φάκελος Υποψηφιότητας Ελευσίνας 2021) :

- Πράξη 1 : Πάντων Χρημάτων Μέτρον Άνθρωπος (Εναρξη / Χειμώνας)
- Πράξη 2 : Η Επιστροφή της Περσεφόνης (Εαρινή Ισημερία / Άνοιξη)
- Πράξη 3 : An Agora for Europe (Ημέρα της Ευρώπης / Μάιος: Η κοινωνικοπολιτική διάσταση της Μετάβασης στην EUphoria: “EUrbanization”).

- Πράξη 4: Booming (Ευρωπαϊκές Ημέρες Ανάπτυξης & Ευρωπαϊκή Γιορτή Μουσικής / Καλοκαίρι: Η οικονομική διάσταση της Μετάβασης στην EUphoria: “The EU Working Classes”).
- Πράξη 5 : Αναστοχασμός (Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς / Φθινόπωρο: Η περιβαλλοντική διάσταση της Μετάβασης στην EUphoria: “EUenvironment”).
- Πράξη 6 : Κάθε Τέλος και Μια Αρχή (Λήξη/ Δεκέμβριος).

Άξονας Β // **EUPHORIA** // Στον κάθετο άξονα «EUphoria», το πρόγραμμα αναπτύσσεται μέσα από 3 Κεντρικές Θεματικές που αντιστοιχούν σε τρεις μεγάλες προκλήσεις της Μετάβασης : την πρόκληση επαναπροσδιορισμού της σχέσης μας με το περιβάλλον και τη φύση μέσα από τη θεματική «EUenvironment»⁶, την πρόκληση επαναπροσδιορισμού της σχέσης μας με τον Άλλο μέσα από την θεματική «EUrbanization»⁷ και την πρόκληση επαναπροσδιορισμού της σχέσης μας με την εργασία μέσα από την θεματική «The EU Working Classes»⁸. Κάθε μια από τις 3 Κεντρικές Θεματικές περιλαμβάνει ένα Κεντρικό Έργο και τρία μεγάλα προγράμματα, τα οποία, μέσα από μια σειρά από projects, εμβαθύνουν και εξειδικεύουν την προβληματική κάθε Κεντρικής Θεματικής και έχουν χαρακτήρα μακροπρόθεσμης διαδικασίας. Είναι πολυετή συμμετοχικά έργα που

⁶ **EUenvironment.** Η πρώτη θεματική περιλαμβάνει 3 προγράμματα: Το πρόγραμμα «ΔΗΜΗΤΡΑ – ΜΗΤΕΡΑ ΓΗ», το οποίο εστιάζει σε έργα και δράσεις που μας συνδέουν με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία. Το πρόγραμμα «ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ» το οποίο εστιάζει στη σχέση μας με το αστικό πράσινο, τους κήπους και τα λουλούδια. Το πρόγραμμα «ΟΙΚΟΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ», το οποίο εστιάζει στην κλιματική αλλαγή, την ενέργεια και την ανακύκλωση. Στο πλαίσió του, προγραμματίζεται το “Ecoculture festival”.

⁷ **EUrbanization.** Η δεύτερη θεματική περιλαμβάνει 3 προγράμματα: Το πρόγραμμα «ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ», το οποίο εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο σχετίζεται η Ευρωπαϊκή κοινότητα εσωτερικά και τον τρόπο που σχετιζόμαστε ο ένας με τον άλλο εντός του πολιτισμικού μορφώματος της Ευρώπης. Το πρόγραμμα «ΕΥΡΩΠΗ, ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΦΟΙΝΙΚΑ», το οποίο επικεντρώνεται στον τρόπο που σχετίζεται η Ευρώπη με τους ξένους, εστιάζοντας στα ζητήματα μετανάστευσης και προσφυγιάς. Το πρόγραμμα «ΜΥΣΤΗΡΙΑ», το οποίο μελετά τον τρόπο με τον οποίο οι ευρωπαϊκές πόλεις προβάλλουν τις ίδιες στις περιοχές της φαντασίας και των αισθήσεων.

⁸ **The EU Working Classes.** Η τρίτη θεματική περιλαμβάνει 3 προγράμματα: Το πρόγραμμα «ART INDUSTRY», το οποίο συνδέει την τέχνη με τομείς της παραγωγής όπως η βιομηχανία, το εμπόριο και οι υπηρεσίες. Το πρόγραμμα «ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΞΕΚΙΝΑΕΙ ΕΔΩ», το οποίο εστιάζει στην επιστήμη, την τεχνολογία και την καινοτομία ως παράγοντες που διαμορφώνουν το εργασιακό περιβάλλον του αύριο. Το πρόγραμμα «CULTURE MY PROFESSION/ CULTURE MY HOBBY», το οποίο εστιάζει στους μετασχηματισμούς που υφίσταται το πεδίο της πολιτισμικής παραγωγής και την αυξανόμενη ρευστότητα των ορίων ανάμεσα στην επαγγελματική και ερασιτεχνική δραστηριότητα σε αυτόν το χώρο.

ενεργοποιούν μεγάλες μερίδες του τοπικού πληθυσμού και καθιστούν τους κατοίκους δημιουργούς και συνιδιοκτήτες του προγράμματος της Ελευσίνας 2021 (Τελικός Φάκελος Υποψηφιότητας Ελευσίνα 2021).

Το πολιτιστικό πρόγραμμα της Ελευσίνας 2021, αρχίζει να οικοδομείται από το 2017 και κορυφώνεται το 2021. Το πολιτιστικό πρόγραμμα της Ελευσίνας σε γενικές γραμμές είναι υψηλής καλλιτεχνικής ποιότητας όμως, όπως αναφέρθηκε από την Επιτροπή, χρειάζεται να υποστεί ορισμένες βελτιώσεις μέχρι το έτος εορτασμού. Το αναλυτικό πολιτιστικό πρόγραμμα της Ελευσίνας με όλες τις δράσεις και τα προγράμματα βρίσκεται στο Παράρτημα (βλ. Παράρτημα Κεφ. 4, σελ. 136).

Εικόνα 13: Το αμφιθέατρο στο Παλιό Ελαιουργείο (II)

Πηγή: Ιδία λήψη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΣΙΝΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ, ΕΤΗ 2022 – 2027

Η διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων έγινε με βάση τις αξιολογήσεις που δημοσιεύονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα τελευταία χρόνια, διάφορες μελέτες που διεξήχθησαν από πόλεις που φιλοξένησαν τον θεσμό, τις συστάσεις της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων, καθώς και τις καλές και κακές πρακτικές των προηγούμενων Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών. Τα βήματα που ορίστηκαν στο Κεφάλαιο 4 , προέκυψαν από ένα συνδυασμό όλων των παραπάνω, με στόχο την καλύτερη και αναλυτικότερη προσέγγιση του θέματος. Λόγω των πολλών και σημαντικών παραγόντων επιρροής -κυρίως εξωγενούς χαρακτήρα, κρίθηκε σωστό, η όλη διαδικασία να αφορά το «άμεσο» μέλλον της Ελευσίνας, δηλαδή τα αμέσως επόμενα χρόνια μετά το έτος εορτασμού (πενταετία 2022 – 2027). Στη συνέχεια θα αναλυθούν όλα τα βήματα ξεχωριστά, ειδικά προσαρμοσμένα για την περίπτωση της Ελευσίνας.

6.1. Ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης

Βασικός πυλώνας για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων είναι η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης σε μια πόλη. Σκοπός της ανάλυσης είναι να τεθούν ρεαλιστικοί και συγκεκριμένοι στόχοι ενώ κατά τη διαδικασία αυτή, τελικά εντοπίζονται τα βασικότερα προβλήματα και οι ανάγκες που αντιμετωπίζει μια πόλη σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο. Η όλη διαδικασία αποτελεί το πρώτο βήμα για την προεκτίμηση των επιπτώσεων, γιατί ουσιαστικά μέσα από αυτή χτίζεται μια βάση δεδομένων για την κατάσταση της εκάστοτε μελέτης περίπτωσης. Στη συνέχεια, καταγράφεται η υπάρχουσα κατάσταση της Ελευσίνας σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο.

Οικονομικό επίπεδο

Η Ελευσίνα αντικατοπτρίζει μία εντελώς παραγνωρισμένη –αλλά ταυτόχρονα πολύ πραγματική– πτυχή της Ελλάδας: την Ελλάδα της παραγωγής. Στην Ελευσίνα και στην ευρύτερη περιοχή του Θριάσιου Πεδίου παράγεται το 30% του ΑΕΠ, ποσοστό ίσο περίπου με την πανελλαδική συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ (Τελικός Φάκελος Υποψηφιότητας Ελευσίνα 2021).

Στα τέλη του 20^{ου} αιώνα όμως, η βιομηχανική δραστηριότητα άρχισε όλο και περισσότερο να μειώνεται στην Ελευσίνα, με αποτέλεσμα να μειώνονται και οι θέσεις εργασίας. Επομένως, γεννήθηκε στην περιοχή η ανάγκη μετάβασης σε ένα διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης. Έτσι η Ελευσίνα αποφασίζει να στραφεί προς την ανάπτυξη της μέσω του πολιτισμού, καθώς η πόλη διαθέτει σημαντικούς και αξιοποιήσιμους πολιτιστικούς πόρους.

Πράγματι, από το 2000 και έπειτα έχουν παρατηρηθεί βαρυσήμαντες αλλαγές όσον αφορά την πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης. Σε αυτή την πορεία, από το 2000 και έπειτα η Ελευσίνα έχει να επιδείξει σημαντικά επιτεύγματα. Έχει καταφέρει μια σταθερή επένδυση στον πολιτισμό από τη μεριά του Δήμου της τάξης του 5% - 6% του προϋπολογισμού ετησίως, έχει καταφέρει να αναδείξει τα Αισχύλεια σε διοργάνωση πανελλαδικής εμβέλειας, έχει καθιερώσει πρωτοποριακούς για τα ελληνικά δεδομένα τρόπους στήριξης της σύγχρονης δημιουργίας. Το σημαντικότερο, ίσως, επίτευγμα όμως είναι το γεγονός ότι αυτή η πολιτιστική ανάπτυξη έχει συντελεστεί στηριζόμενη αποκλειστικά στις δυνάμεις και τους πόρους της πόλης (Τελικός Φάκελος Υποψηφιότητας Ελευσίνα 2021).

Ένας από του βασικότερους στόχους που διέπει το μακροπρόθεσμο όραμα της Ελευσίνας είναι η υλοποίηση δράσεων όπως η δημιουργία θέσεων εργασίας στον πολιτιστικό τομέα, η ανάπτυξη ικανοτήτων και η βελτίωση των δεξιοτήτων, η ενίσχυση επιχειρήσεων του δημιουργικού τομέα αλλά και η «πρόσκληση» καλλιτεχνικών και πολιτιστικών φορέων για εγκατάσταση σε μόνιμη βάση στην Ελευσίνα. Με λίγα λόγια, δράσεις οικονομικού περιεχομένου ή δράσεις που θα φέρουν οικονομικές επιπτώσεις στην πόλη. Για το λόγο αυτό, στο πλαίσιο της γενικότερης στρατηγικής της Ελευσίνας 2021, δημιουργήθηκε η

Θεματική «The EU Working Classes», η οποία εστιάζει στην πρόσκληση της εργασίας και τα βασικά της προγράμματα είναι το «Art Industry», το «Το μέλλον ξεκινάει εδώ» , το «Τέχνες και Αθλητισμός» και τέλος, το «Culture my profession / Culture my hobby».

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε πως η υπάρχουσα οικονομική κατάσταση της Ελευσίνας γενικά κυμαίνεται σε φυσιολογικά επίπεδα. Πιθανό εμπόδιο για την αλλαγή αυτής της κατάστασης ενδεχομένως να αποτελέσουν διάφοροι εξωγενείς παράγοντες όπως για παράδειγμα η οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια και το αβέβαιο μέλλον της διεθνούς και Ευρωπαϊκής οικονομίας λόγω των τελευταίων, κυρίως πολιτικών, εξελίξεων.

Περιβαλλοντικό επίπεδο

Οι δεκαετίες του 1960 και του 1970 σημάδεψαν την γενικότερη περιοχή καθώς τότε η Ελευσίνα αποτελούσε το κύριο βιομηχανικό κέντρο της Ελλάδας. Φυσικό επακόλουθο αυτής της κατάστασης, ήταν το περιβάλλον της πόλης να υποβαθμιστεί αρκετά λόγω της ρύπανσης που προκαλούσαν οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις στην περιοχή. Για πολλά χρόνια η Ελευσίνα είχε την εικόνα μιας πόλης με κατεστραμμένο φυσικό περιβάλλον.

Όμως οι συνεχείς προσπάθειες από το Δήμο και τους κατοίκους για την περιβαλλοντική αποκατάσταση της περιοχής είναι αξιοσημείωτες τα τελευταία χρόνια. Σημειώνεται μάλιστα πως στην Ελευσίνα δημιουργήθηκε το 1983 , από το Δήμο, ένας από τους πρώτους Σταθμούς Ελέγχου Ρύπανσης (Σ.ΕΛΕ.Ρ.) στην Ελλάδα, ο οποίος έχει ως στόχο την παρακολούθηση της ποιότητας του περιβάλλοντος, ώστε στη συνέχεια να ενημερώνει τους κατοίκους του Θριασίου Πεδίου για την ποιότητα του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν.

Η σημερινή κατάσταση απέχει αρκετά από την στερεοτυπική εικόνα της γκρίζας, βιομηχανικής πόλης που επικρατούσε για δεκαετίες για την Ελευσίνα. Παρ' όλο που η πραγματικότητα της πόλης έχει αλλάξει ριζικά από τότε, το στερεότυπο της κατεστραμμένης από τη βιομηχανία πόλης παραμένει ισχυρό στη συνείδηση του κοινού, αποθαρρύνοντάς το να επισκεφτεί την Ελευσίνα και να γνωρίσει το σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα που διαθέτει σήμερα (Τελικός Φάκελος Υποψηφιότητας Ελευσίνα 2021).

Ήδη, με την απομάκρυνση και το κλείσιμο πολλών βιομηχανιών το περιβάλλον της περιοχής παρουσιάζει μια αισθητική αλλαγή. Ταυτόχρονα, στο πολιτιστικό πρόγραμμα της Ελευσίνας 2021, βασικός στόχος είναι η περιβαλλοντική αναβάθμιση της περιοχής. Έχουν ενταχθεί πολλές δράσεις σχετικά με τη βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής κάτω από την Θεματική EUnvironment, με τις βασικότερες να είναι οι «Κάθετοι κήποι» και το «*Ecoculture Festival*». Παρατηρείται λοιπόν μια σταδιακή πρόοδος αναφορικά με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Η βελτίωση του περιβάλλοντος και κατ' επέκταση η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων αποτελεί βασικό στόχο της Ελευσίνας του τώρα, του 2021 και του μέλλοντος, ενώ πιθανό εμπόδιο για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι τυχόν καθυστερήσεις στα έργα περιβαλλοντικής αναβάθμισης που έχουν προγραμματιστεί.

Εικόνα 14: «Αναγέννηση».
Παλιό Ελαιουργείο Ελευσίνας

Πηγή: Ιδία λήψη

Κοινωνικό επίπεδο

Η ιστορία της Ελευσίνας είναι ο λόγος για τον οποίο ο κοινωνικός ιστός της αποτελείται από διάφορες κοινωνικές ομάδες. Ήδη από το 1922, με τη Μικρασιατική Καταστροφή, εγκαταστάθηκαν στην Ελευσίνα περίπου 2000 πρόσφυγες. Στη συνέχεια ακολούθησαν και πολλοί εσωτερικοί μετανάστες οι οποίοι προστέθηκαν στον πληθυσμό της πόλης. Ακόμα, το γεγονός ότι η Ελευσίνα αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα βιομηχανικά κέντρα της Ελλάδας κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970, συντέλεσε στην αύξηση του πληθυσμού της, καθώς ένα μεγάλο μέρος του ελληνικού πληθυσμού αναζήτησε εργασία στις βιομηχανίες της περιοχής.

Λόγω αυτής της έντονης βιομηχανικής της ιστορίας, η Ελευσίνα ταυτίζεται με την εργατική τάξη, με τον εργαζόμενο άνθρωπο ως φορέα ανάπτυξης και πολιτισμού. Οι συνδικαλιστικές διεκδικήσεις των αρχών του αιώνα κληροδοτούν στην πόλη τη συνείδηση του ενεργού πολίτη, που θα εκφραστεί στα επόμενα χρόνια μέσα από τη μορφή ποικίλων συλλογικοτήτων (Τελικός Φάκελος Υποψηφιότητας Ελευσίνα 2021) .

Όπως έχει προαναφερθεί, το φυσικό περιβάλλον της πόλης έχει υποστεί μια σημαντική υποβάθμιση, λόγω των βιομηχανικών εγκαταστάσεων της περιοχής. Οι κάτοικοι όμως, έχουν καταβάλει αρκετές προσπάθειες για την προστασία του περιβάλλοντος όλα αυτά τα χρόνια, γεγονός που δείχνει ότι ο πληθυσμός της Ελευσίνας είναι ένας δυναμικός και ενεργός πληθυσμός ο οποίος έχει τη θέληση να ασχοληθεί με την πόλη του.

Μια σημαντική παρατήρηση κοινωνικού χαρακτήρα, είναι ότι παρόλα αυτά με την πάροδο των χρόνων όλο και περισσότεροι νέοι σε ηλικία κάτοικοι της Ελευσίνας, με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, επιλέγουν να φύγουν από την πόλη και να αναζητήσουν εργασία στην υπόλοιπη Ελλάδα - κατά βάση στην Αθήνα, αλλά και στο εξωτερικό. Τέλος, ένα άλλο σημαντικό και μείζον κοινωνικό ζήτημα, είναι η ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων στον κοινωνικό ιστό της πόλης.

Για τους παραπάνω λόγους, η Ελευσίνα 2021 έχει εντάξει στο πολιτιστικό της πρόγραμμα μια 3^η Θεματική, το «EUrbanization», η οποία εστιάζει στην πόλη ως κοινωνικό, πολιτικό

και πολιτισμικό μόντελ. Σκοπός αυτής της Θεματικής είναι να επαναπροσδιοριστεί η σχέση με τον Άλλο, είτε αυτός είναι συμπολίτης, είτε πολίτης μιας άλλης χώρας της Ευρώπης, είτε είναι μετανάστης ή πρόσφυγας. Όλο το καλλιτεχνικό πρόγραμμα είναι κατανεμημένο οριζόντια, απλωμένο σε όλη την πόλη, ώστε να μπορεί να αγκαλιάζει τις γειτονιές της πόλης και τα σημεία εκείνα όπου πληθυσμιακά βρίσκονται και οι πιο ευπαθείς ομάδες, ηλικιωμένοι, άνεργοι, μειονότητες. Βασική επιδίωξη της Ελευσίνας 2021, είναι άλλωστε η συμμετοχή όλων των κατοίκων σε εκδηλώσεις, συμπεριλαμβανομένου των νέων και των μειονοτήτων.

Εικόνα 15: Ομάδα νέων σε ηλικία Ελευσίνιων κατοίκων, στο λιμάνι της πόλης

Πηγή: eleusis2021.eu, ιδία επεξεργασία

6.2. Εκτίμηση αναγκών & παραγόντων επιρροής

Με βάση την παραπάνω οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης στην πόλη της Ελευσίνας, δημιουργούνται ορισμένες ανάγκες που χρήζουν αντιμετώπισης για την επίτευξη της ανάπτυξης της περιοχής. Σε οικονομικό επίπεδο, τα μεγαλύτερα προβλήματα που εντοπίστηκαν είναι η ανάγκη δημιουργίας θέσεων εργασίας στον πολιτιστικό τομέα αλλά και η ενίσχυση των επιχειρήσεων του δημιουργικού τομέα. Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, ξεκάθαρο πρόβλημα αποτελεί η χρόνια και έντονη βιομηχανική δραστηριότητα από την οποία χαρακτηρίζεται η περιοχή τις τελευταίες δεκαετίες, δημιουργώντας την ανάγκη περιβαλλοντικής αναβάθμισης. Τέλος, έπειτα από την ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης παρατηρήθηκε ότι σε κοινωνικό επίπεδο οι ανάγκες που δημιουργήθηκαν έχουν να κάνουν κυρίως με θέματα κοινωνικής ένταξης και συμμετοχής όλων των ομάδων της πόλης.

Οι παράγοντες που ενδεχομένως να επηρεάσουν το έργο της Ελευσίνας τόσο κατά την περίοδο της προετοιμασίας για το θεσμό, όσο και κατά τη διεξαγωγή του, θεωρείται ότι θα είναι παράγοντες εξωγενούς χαρακτήρα. Αν και οι παράγοντες επιρροής του θεσμού είναι πολλοί, οι βασικότεροι από αυτούς συνοψίζονται σε τέσσερις παράγοντες, διεθνούς και εθνικού χαρακτήρα: το αβέβαιο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, διάφορες γραφειοκρατικές διαδικασίες και άλλοι, αναπάντεχοι παράγοντες.

Το αβέβαιο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι πολιτικές εξελίξεις το τελευταίο διάστημα τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο έχουν προκαλέσει ένα αίσθημα αβεβαιότητας για το μέλλον της Ευρώπης και της χώρας. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι με τις τελευταίες πολιτικές εξελίξεις (π.χ. Brexit) έχουν αρχίσει να κλονίζονται και να αμφισβητούνται οι αρχικοί στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης για πολιτική, οικονομική και κοινωνική συνοχή δημιουργώντας κατ' αυτό τον τρόπο ένα αβέβαιο μέλλον για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κάτι τέτοιο μπορεί να επηρεάσει την κινητικότητα των πολιτών και των τουριστών στην Ευρώπη και φυσικά τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.

Η οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια

Σε εθνικό επίπεδο, η κρίση που βιώνει τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα ενέχει την απειλή, σε επίπεδο εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού, η πολιτιστική ανάπτυξη της Ελευσίνας να γίνει θέμα δευτερεύουσας σημασίας μπροστά σε πιο επείγουσες ανάγκες - παρόλο που ο τομέας του πολιτισμού μπορεί να συντελέσει σε σημαντικό βαθμό στην οικονομική ανάπτυξη. Πέραν αυτού, η πολιτική αστάθεια και η οικονομική κρίση στην Ελλάδα έχει δημιουργήσει αρκετές κοινωνικές επιπτώσεις δημιουργώντας ένα γενικότερο κλίμα απογοήτευσης και ανασφάλειας στη χώρα. Βασικά προβλήματα επίσης, που ενδεχομένως να επηρεάσουν τους στόχους και το έργο της Ελευσίνας 2021, είναι οι πιθανές μειώσεις ή καθυστερήσεις των δημόσιων χρηματοδοτήσεων.

Η γραφειοκρατία

Πολλές φορές, διάφορες γραφειοκρατικές διαδικασίες είναι δυνατόν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό ή ακόμα και να «παγώσουν» τον επιθυμητό στόχο. Όταν μάλιστα πρόκειται για τη διοργάνωση ενός θεσμού στον οποίο εμπλέκονται αρκετοί φορείς, η μη διεκπεραίωση διοικητικών υποθέσεων έγκαιρα και χωρίς καθυστερήσεις, είναι πολύ πιθανό να αποτελέσει τροχοπέδη στον προγραμματισμό και την ομαλή λειτουργία του θεσμού.

Οι αναπάντεχες ενέργειες

Ένας ακόμα βασικός παράγοντας που αποτελεί απειλή για τη σωστή, ικανοποιητική και ομαλή διεξαγωγή του θεσμού είναι οι αναπάντεχες ενέργειες που μπορούν να συμβούν από διάφορους εξωγενείς παράγοντες. Η διοργάνωση ενός μεγάλου γεγονότος (mega event) προϋποθέτει όχι μόνο τον συνυπολογισμό των πιθανοτήτων για συμβάντα τέτοιου είδους που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία του θεσμού, αλλά και τον περιορισμό του λεγόμενου «ρίσκου», στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό.

6.3. Ανάλυση SWOT

Όπως έχει προαναφερθεί στο Κεφάλαιο 4, η ανάλυση SWOT είναι απαραίτητο εργαλείο για την προεκτίμηση των επιπτώσεων. Συγκεκριμένα για την περίπτωση της Ελευσίνας, μελετήθηκαν και καταγράφηκαν όλα τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα, οι ευκαιρίες και τέλος, οι απειλές που έχει να αντιμετωπίσει η πόλη. Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον, δηλαδή την πόλη της Ελευσίνας και διαμορφώθηκαν λαμβάνοντας υπ' όψη ενδογενείς παράγοντες, ενώ αντιθέτως οι ευκαιρίες και οι απειλές προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον και διαμορφώθηκαν με βάση ορισμένους εξωγενείς παράγοντες.

Όσον αφορά το εσωτερικό περιβάλλον, τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα της Ελευσίνας αφορούν κυρίως τον επαναπροσδιορισμό της ταυτότητας της πόλης, την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της, την υγιή σχέση μεταξύ Δήμου – Πόλης – Πολιτών, αλλά και τη γενικότερη προσπάθεια της πόλης να αυξήσει την επισκεψιμότητά της, με στροφή στον πολιτισμό. Τα κυριότερα μειονεκτήματα από την άλλη, είναι η γενικότερη έλλειψη εμπειρίας της πόλης όσον αφορά την διοργάνωση μεγάλων ειδικών γεγονότων, η μεγάλη εξάρτηση από το Δήμο ως βασικό χρηματοδότη, η έλλειψη τουριστικών υποδομών και ο μεγάλος αριθμός προγραμματιζόμενων έργων που καθιστά δύσκολη την ολοκλήρωσή τους μέχρι το έτος – στόχο.

Όσον αφορά το εξωτερικό περιβάλλον, οι μεγαλύτερες ευκαιρίες για την Ελευσίνα είναι η συνεργασία της με φορείς και πόλεις από διαφορετικές χώρες και η γενικότερη ενίσχυση των ευρωπαϊκών και διεθνών σχέσεων, η αύξηση του ΑΕΠ της περιοχής, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τέλος, η συνεργασία με ξένους καλλιτέχνες. Από την άλλη, οι μεγαλύτερες απειλές που καλείται να αντιμετωπίσει η πόλη, είναι ο βαθμός εξάρτησης της διοργάνωσης από εξωγενείς παράγοντες, το απρόβλεπτο πολιτικό κλίμα στη χώρα και οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, η μη εκταμίευση κονδυλίων από τα υπεύθυνα Υπουργεία, αλλά και ο κοινωνικός αντίκτυπος που πιθανόν να προκληθεί από την οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 1) παρατίθεται η ανάλυση SWOT για την περίπτωση της Ελευσίνας.

Πίνακας 1: Πίνακας ανάλυσης SWOT

Δυνατά σημεία		Αδύναμα σημεία
1. Ο επαναπροσδιορισμός της εικόνας της Ελευσίνας : Από βιομηχανικό σε πολιτιστικό κέντρο	11. Η σύνδεση της σύγχρονης εικόνας της Ελευσίνας με το σημαντικό της παρελθόν στην αρχαιότητα και την έννοια της μετάβασης (τα Ελευσίνια Μυστήρια και ο μύθος της θεάς Δήμητρας	1. Η έλλειψη εμπειρίας διαχείρισης μεγάλων πολιτιστικών γεγονότων διεθνούς εμβέλειας με επισκεψιμότητα άνω των 3.000 θεατών
2. Η χρήση πρώην βιομηχανικών κελυφών (Παλιό Ελαιουργείο, Ελαιουργική, Κρόνος, Ίρις) και η μετατροπή τους σε πολιτιστικούς χώρους (αξιοποίηση της βιομηχανικής κληρονομιάς της πόλης)	12. Η ήδη αξιόλογη προσπάθεια της πόλης για την ένταξη των ευπαθών ομάδων, των μειονοτήτων και των ηλικιωμένων σε διάφορα δρώμενα της πόλης	2. Η έλλειψη εμπειρίας για τη διαχείριση μεγάλου όγκου τουριστών
3. Τα θετικά δημοσιεύματα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ)	13. Η οργάνωση μιας σειράς φεστιβάλ και εκδηλώσεων	3. Η απουσία φορέα διαχείρισης για τις εγκαταστάσεις πολιτισμού, πρώην βιομηχανικά συγκροτήματα.
4. Η οικονομική στήριξη του Δήμου για την πραγματοποίηση του προγράμματος και η υγιής οικονομική κατάσταση του δήμου τις τελευταίες δεκαετίες	14. Η συμμετοχή των κατοίκων της Ελευσίνας	4. Η μεγάλη εξάρτηση από το δήμο ως βασικό χρηματοδότη της διοργάνωσης
5. Η εμπειρία των φορέων του Δήμου στη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων (42 χρόνια φεστιβάλ Αισχύλεια) και ευρωπαϊκής κλίμακας γεγονότων (ΕΑΣΑ 2007).	15. Η εμπειρία του του Δήμου στη διαχείριση ευρωπαϊκών προγραμμάτων, χρηματοδοτήσεων και στη συνεργασία με άλλους εταίρους	5. Η διαχείριση του δημόσιου χώρου της πόλης από περισσότερους από έναν φορείς, που καθιστά χρονοβόρες τις διαδικασίες παρεμβάσεων σε αυτόν
6. Η σταθερή επένδυση του Δήμου της Ελευσίνας στον πολιτισμό της τάξης του 5%-6% του προϋπολογισμού ετησίως	16. Η δημιουργία πολιτιστικών συμβουλίων γειτονιάς που θα συνδέσουν την τέχνη με την καθημερινή ζωή των κατοίκων	6. Η έλλειψη τουριστικών υποδομών φιλοξενίας επισκεπτών και πληρωμάτων
7. Η μέχρι στιγμής αξιόλογη προσπάθεια της Ελευσίνας να διοργανώσει δράσεις που αυξάνουν την επισκεψιμότητα στην πόλη	17. Η υγιής σχέση μεταξύ Δήμου - Πόλης - Πολιτών	7. Η πιθανότητα να μην ολοκληρωθούν έργα αστικών αναπλάσεων, περιβαλλοντικής αναβάθμισης & νέων υποδομών
8. Ο εθελοντισμός ως στάσης ζωής στους κατοίκους της πόλης	18. Τα ικανά και εξειδικευμένα στελέχη στην ομάδα της Ελευσίνας 2021	8. Το γεγονός ότι όλο και περισσότερα άτομα (νέα σε ηλικία, με υψηλό μορφωτικό επίπεδο) φεύγουν από την Ελευσίνα και αναζητούν εργασία σε άλλες πόλεις της Ελλάδας ή του εξωτερικού
9. Η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της Ελευσίνας	19. Η περιβαλλοντική αναβάθμιση της περιοχής	9. Ο μεγάλος αριθμός προγραμματιζόμενων έργων (αστικής ανάπτυξης, περιβαλλοντικής αναβάθμισης & νέων υποδομών) που πρέπει να ολοκληρωθούν μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα
10. Η δημιουργία της ψηφιακής πλατφόρμας www.elefsinaculture.gr , η οποία προωθεί πολιτιστικούς φορείς, τοπικούς καλλιτέχνες και πολιτιστικές δραστηριότητες	20. Η βελτίωση της εικόνας του δημόσιου χώρου	

Ευκαιρίες	Απειλές
<p>1. Η συνεργασία της με φορείς και πόλεις από διαφορετικές χώρες, Ευρωπαϊκές και μη</p> <p>2. Η συνεργασία και φιλοξενία ξένων καλλιτεχνών για την παραγωγή μοναδικού καλλιτεχνικού έργου στην πόλη της Ελευσίνας</p> <p>3. Η εξυγίανση του φυσικού περιβάλλοντος και η πιο αυστηρή παρακολούθηση των φαινομένων ρύπανσης</p> <p>4. Η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού της ευρύτερης περιοχής μέσω της συνεχούς εκπαίδευσης σε θέματα πολιτιστικής διαχείρισης</p> <p>5. Η ενίσχυση της αίσθησης του ανήκειν σε ένα κοινό πολιτιστικό χώρο</p> <p>6. Η διαθεσιμότητα πόρων από προγράμματα και όργανα της ΕΕ</p> <p>7. Η ενίσχυση των ευρωπαϊκών και διεθνών σχέσεων</p> <p>8. Η αύξηση τουριστικών επισκέψεων</p> <p>9. Η παροχή κινήτρων για εγκατάσταση πολιτιστικών και εκπαιδευτικών φορέων στην Ελευσίνα</p>	<p>10. Η αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής και η περαιτέρω ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου στην περιοχή</p> <p>11. Ο επαναπροσδιορισμός της σχέσης μας με τον Άλλο, είτε αυτός είναι ο πολίτης της ΕΕ, είτε ο "ξένος", ο μετανάστης ή ο πρόσφυγας, μέσα από την υλοποίηση των δράσεων του πολιτιστικού προγράμματος της Ελευσίνας 2021</p> <p>12. Η γειτνίαση με την αστική περιοχή της Αθήνας που αποτελεί τον 2ο πιο δημοφιλή τουριστικό προορισμό για εισερχόμενο τουρισμό της χώρας</p> <p>13. Η συνεργασία με άλλες πόλεις εκτός χώρας (αδελφοποιήσεις πόλεων)</p> <p>14. Η εκπλήρωση του αρχικού στόχου της Ελευσίνας για Μετάβαση</p> <p>15. Η ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων και η ίδρυση ενός νέου αρχαιολογικού μουσείου</p> <p>16. Ο σχεδιασμός και η ισορροπημένη χωρική κατανομή των πολιτιστικών χώρων, με ισότιμη χρήση του δημόσιου και ιδιωτικού χώρου</p> <p>17. Η αύξηση του ΑΕΠ και η δημιουργία θέσεων εργασίας στους πολιτιστικούς τομείς της πόλης</p> <p>18. Η δημιουργία του Κέντρου Δημιουργίας Καινοτομίας και Ικανοτήτων, το οποίο υποστηρίζει τους επαγγελματίες του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα παρέχοντας διά βίου μάθηση σε διάφορες μορφές και η ανάπλαση της πλατείας Ηρώων Πολιτεχνίου</p> <p>1. Ο βαθμός εξάρτησης από το μέλλον της ΕΕ, την οικονομική κρίση στη χώρα και άλλες αναπάντεχες ενέργειες</p> <p>2. Οι κίνδυνοι καθυστέρημένων εκταμειώσεων από τη χρηματοδότηση που προέρχεται από την κεντρική κυβέρνηση</p> <p>3. Η απρόβλεπτη θέση του Υπουργείου Πολιτισμού και των σχετικών φορέων προς το έργο και τις υποχρεώσεις της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης</p> <p>4. Η μη εκταμίευση κονδυλίων από τα υπεύθυνα Υπουργεία, προγράμματα και φορείς</p> <p>5. Η δρομολόγηση και χωροθέτηση αντικρουόμενων επενδύσεων στην περιοχή από την κεντρική κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης</p> <p>6. Ο κοινωνικός αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα</p> <p>7. Η έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς και η κακή ψυχολογία πολιτών</p> <p>8. Το απρόβλεπτο πολιτικό κλίμα στη χώρα και η γραφειοκρατία</p> <p>9. Η πιθανότητα να θεωρηθεί η Ελευσίνα αποτυχημένο παράδειγμα Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης</p>

6.4. Ο προσδιορισμός των δεικτών

Οι δείκτες αποτελούν ένα σημαντικό κεφάλαιο της διαδικασίας της προεκτίμησης των επιπτώσεων που θα φέρει ο θεσμός σε μια πόλη. Για την περίπτωση της Ελευσίνας, ο προσδιορισμός των δεικτών έγινε έχοντας ως κύριο άξονα τους στόχους που έχουν τεθεί στο πολιτιστικό της πρόγραμμα.

Μελετήθηκαν ωστόσο, οι δείκτες που ορίστηκαν από άλλες πόλεις, τόσο σε επίπεδο ex – post αξιολόγησης, όσο και σε επίπεδο ex – ante αξιολόγησης. Βασικό ρόλο στη διαμόρφωση των δεικτών της Ελευσίνας, έπαιξαν διάφορα reports, όπως αυτό του Liverpool 2008. Επίσης λήφθηκαν υπόψη και προσεγγίσεις μελλοντικών Πολιτιστικών Πρωτευουσών με κυριότερες το Leeuwarden, το Galway, τη Timisoara και το Novi Sad. Κάθε πόλη προσέγγισε διαφορετικά τον ορισμό των δεικτών, άλλες έθεσαν τιμές - βάσης, άλλες έθεσαν τιμές - στόχο και άλλες έθεσαν μόνο ποιοτικούς δείκτες.

Για την περίπτωση της Ελευσίνας, θεωρήθηκε καλύτερη και πιο αποτελεσματική προσέγγιση, το να τεθούν δείκτες τόσο ποιοτικοί, όσο και ποσοτικοί, οι τιμές των οποίων ορίστηκαν με τιμές - στόχους. Για την καλύτερη οργάνωση των δεικτών, κρίθηκε επίσης σκόπιμο να γίνει η ομαδοποίησή τους. Έτσι, δημιουργήθηκαν πέντε βασικοί άξονες:

ΑΞΟΝΑΣ 1: ΚΟΙΝΩΝΙΑ // Στον 1^ο άξονα, ορίστηκαν 14 επιμέρους δείκτες οι οποίοι αφορούν τις κοινωνικές επιπτώσεις που ενδεχομένως να φέρει ο θεσμός στην Ελευσίνα. Αφορούν ζητήματα συμμετοχής των κατοίκων τόσο ως θεατές, αλλά και ως εθελοντές στις πολιτιστικές εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν στην πόλη στο πλαίσιο του θεσμού, ζητήματα εξάλειψης κοινωνικών ανισοτήτων, αλλά και ζητήματα ενίσχυσης των κοινωνικών και πολιτιστικών δεσμών με τους ευρωπαίους πολίτες.

ΑΞΟΝΑΣ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ // Στο 2^ο άξονα, ορίστηκαν 11 επιμέρους δείκτες οι οποίοι αφορούν τις οικονομικές και τουριστικές επιπτώσεις που ενδεχομένως να φέρει ο θεσμός στην Ελευσίνα. Αφορούν ζητήματα, δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, χρηματοδοτήσεων, τοπικών επενδύσεων, προσέλευσης επισκεπτών και αύξησης της τουριστικής επισκεψιμότητας.

ΑΞΟΝΑΣ 3: ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ // Στον 3^ο άξονα, ορίστηκαν 7 επιμέρους δείκτες οι οποίοι αφορούν τις πολιτιστικές επιπτώσεις που ενδεχομένως να φέρει ο θεσμός στην Ελευσίνα. Αφορούν ζητήματα ενίσχυσης των ευρωπαϊκών και διεθνών σχέσεων μέσω του πολιτισμού, αύξησης της συμμετοχής των κατοίκων σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, αύξησης των συνεργασιακών σχέσεων μεταξύ καλλιτεχνών της Ευρώπης και της Ελευσίνας, αλλά και ανάδειξης των τοπικών καλλιτεχνών και των πολιτιστικών οργανισμών της περιοχής.

ΑΞΟΝΑΣ 4: ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ // Στον 4^ο άξονα, ορίστηκαν 5 επιμέρους δείκτες, οι οποίοι αφορούν τη διαδικασία της διακυβέρνησης και παράδοσης. Αφορούν ζητήματα συνεργασίας με φορείς της περιφέρειας και της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και ενίσχυσης των ευρωπαϊκών και διεθνών σχέσεων.

ΑΞΟΝΑΣ 5: Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ // Στον 5^ο και τελευταίο άξονα, ορίστηκαν 7 επιμέρους δείκτες, οι οποίοι αφορούν τις επιπτώσεις που θα φέρει ο θεσμός στη διαμόρφωση της εικόνας της πόλης. Αφορούν ζητήματα βελτίωσης των υποδομών και χρήσης των αδρανών βιομηχανικών κελυφών, εξυγίανσης του δημόσιου χώρου, αλλαγής του προφίλ της πόλης, αύξησης των θετικών δημοσιευμάτων από τα ΜΜΕ, αλλά και βελτίωσης του φυσικού περιβάλλοντος της πόλης.

Στον παρακάτω πίνακα, (Πίνακας 2) , παρουσιάζονται αναλυτικά όλοι οι δείκτες που έχουν οριστεί σε κάθε άξονα, τα μέσα επαλήθευσης, η μέθοδος υλοποίησής τους, όπως και ένα ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα, αλλά και η συχνότητα σύμφωνα με τα οποία οι δείκτες αυτοί θα πρέπει να εξετάζονται.

Πίνακας 2 : Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων

α/α	Δείκτες	Μέσα επαλήθευσης - Πηγή δεδομένων - Μέθοδος Υλοποίησης	Χρονοδιάγραμμα & συχνότητα
ΑΞΟΝΑΣ 1 : ΚΟΙΝΩΝΙΑ			
1 *	Συμμετοχή των κατοίκων της Ελευσίνας σε εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν το 2021, με ποσοστό 80%	Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων Ποιοτική έρευνα σε ομάδες εστίασης - συνεντεύξεις (Έρευνες των κατοίκων της περιοχής)	Έτος 2022
2	Η συμμετοχή τουλάχιστον 1500 εθελοντών (Ελευσίνιοι πολίτες και μη)	Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων, Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021	Έτος 2022
3	Το 20% των νέων σε ηλικία πολιτών της Ελευσίνας να παραμένει στην πόλη, εάν τους δοθεί η ευκαιρία για εργασία σε αυτή	Στατιστικά στοιχεία που παρέχονται από το Δήμο, την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), φορείς, κ.λπ.	Έτη 2017-2027 (κάθε χρόνο)
4	Το 90% των κατοίκων της Ελευσίνας να είναι ενημερωμένο για τη διεξαγωγή του θεσμού στην πόλη τους	Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο κλίμακας Likert - Στατιστική Ανάλυση	Έτη 2017, 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
5	Η αίσθηση του ανήκειν σε ένα κοινό πολιτιστικό χώρο/ Το αίσθημα της υπερηφάνειας των Ελευσίνιων πολιτών για την πόλη τους	Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο κλίμακας Likert - Στατιστική Ανάλυση	Έτη 2017, 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
6	Συνειδητοποίηση των πολιτών αναφορικά με την ποικιλομορφία των ευρωπαϊκών πολιτισμών	Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο κλίμακας Likert - Στατιστική Ανάλυση	Έτη 2020, 2025 (ανά 5 χρόνια)

Πίνακας 2 : Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων

7	Η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων	Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο κλίμακας Likert - Στατιστική Ανάλυση	Έτη 2017 , 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
8	Η πεποίθηση πως η δυναμική της πολιτιστικής συμμετοχής μπορεί να λειτουργήσει ως κινητήρια δύναμη κοινωνικής ανάκαμψης, ενδυνάμωσης και αλλαγής	Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο κλίμακας Likert - Στατιστική Ανάλυση	Έτη 2017, 2020, 2023, 2027 (ανά 3 χρόνια)
9	Η υλοποίηση δράσεων που σχετίζονται άμεσα με την ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών στον κοινωνικό ιστό της πόλης	Ποιοτική έρευνα σε ομάδες εστίασης (Έρευνες και συνεντεύξεις για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που κατοικούν στην Ελευσίνα), δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021	Έτη 2017, 2020, 2023, 2027 (ανά 3 χρόνια)
10	Το 20% των ηλικιωμένων της Ελευσίνας ηλικίας 65-80 ετών, επιδεικνύει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο να μεταδοθούν οι παραδόσεις και κατ επέκταση η ίδια η ιστορική και πολιτιστική κληρονομία της πόλης στις νεότερες γενιες	Ποιοτική έρευνα σε ομάδες εστίασης (Ειδικές έρευνες και συνεντεύξεις πολιτών της Ελευσίνας ηλικίας 65-80 ετών)	Έτη 2017, 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
11	Η δημιουργία κοινωνικών και πολιτισμικών δεσμών με τους ευρωπαίους πολίτες	Έρευνα σε επίπεδο ΕΕ η οποία θα δημοσιευτεί σε ιστότοπους της ΕΕ , Social Media, Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο κλίμακας Likert - Στατιστική Ανάλυση	Έτη 2017, 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)

Πίνακας 2 : Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων

12	20% αύξηση της συμμετοχής σε πολιτιστικές δραστηριότητες, στην γενικότερη περιοχή του Θριασιου πεδίου μέχρι το 2017	Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021, Έρευνες τοπικού πληθυσμού	Έτη 2017, 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
13	Η μείωση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στην πόλη της Ελευσίνας	Ποιοτική έρευνα σε ομάδες εστίασης (Έρευνες τοπικού πληθυσμού, Συνεντεύξεις)	Έτη 2017, 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
14	Μετατροπή των πολιτιστικών χώρων σε χώρους προσβάσιμους για τα ΑΜΕΑ, υποτιτλισμός των παραστάσεων και ακουστικές ξεναγήσεις/ξεναγήσεις στη νοηματική	Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021, Έρευνες τοπικού πληθυσμού, Ανάλυση των έργων αστικής ανάπτυξης της πόλης από εμπειρογνώμονες	Έτη 2017, 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)

ΑΞΟΝΑΣ 2 : ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

15*	Η προσέλευση τουλάχιστον 500.000 επισκεπτών στην Ελευσίνα κατά τη διάρκεια του έτους 2021	Στατιστικά στοιχεία που παρέχονται από το τουριστικό συμβούλιο ή την αρμόδια δημόσια αρχή, Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021	Έτος 2022
16	Η αύξηση της τουριστικής επισκεψιμότητας από το 2022 και έπειτα, κατά 10%	Στατιστικά στοιχεία που παρέχονται από το τουριστικό συμβούλιο ή την αρμόδια δημόσια αρχή	Έτη 2022 - 2027 (Κάθε ένα χρόνο)

Πίνακας 2 : Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων

17	Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στους πολιτιστικούς τομείς της πόλης και η μείωση της ανεργίας ως φυσικό επακόλουθο αυτού	Στατιστικά στοιχεία που παρέχονται από το Δήμο, την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), φορείς, κ.λπ., Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021	Έτη 2017 - 2027 (Κάθε ένα χρόνο)
18	Η αύξηση του ΑΕΠ στους πολιτιστικούς και δημιουργικούς τομείς της Ελευσίνας	Στατιστικά στοιχεία που παρέχονται από το Δήμο, την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), φορείς, κ.λπ.	Έτη 2017 - 2027 (Κάθε ένα χρόνο)
19	Η ενίσχυση του Φεστιβάλ Αισχυλείων, με αύξηση του αριθμού των εισιτηρίων κατά 60% το 2021 και σταθερή αύξηση κατά 10% κάθε χρόνο, για τα επόμενα χρόνια	Αριθμός εισιτηρίων που πουλήθηκαν κάθε χρόνο, Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021	Έτη 2016 - 2027 (Κάθε ένα χρόνο)
20*	Το 90% των επισκεπτών έμεινε ευχαριστημένο από τις εκδηλώσεις τις οποίες παρακολούθησε στο πλαίσιο του θεσμού της ΕΙΠΠ και δηλώνει πως θα επισκεπτόταν ξανά την Ελευσίνα	Έρευνες σε τουρίστες και επισκέπτες, Απόψεις καλλιτεχνών και εμπειρογνομόνων (συνεντεύξεις), Διεθνείς έρευνες για τη γνώμη των τουριστών (ερωτηματολόγια μέσω ταχυδρομείου)	Έτος 2022
21*	Η εξασφάλιση της προβλεπόμενης χρηματοδότησης κατά 88% από τον δημόσιο τομέα και 12% από τον ιδιωτικό τομέα	Συνεργασία της Ελευσίνας 2021 με την Εθνική κυβέρνηση, την Πόλη, την Περιφέρεια, την ΕΕ, άλλους δημόσιους φορείς καθώς και με το Δίκτυο Τοπικών Επιχειρήσεων, μεγάλων επιχειρήσεων εθνικής εμβέλειας και επιχειρήσεων που συνδέονται με το πρόγραμμα της Ελευσίνας	Έτη 2017 - 2021

Πίνακας 2 : Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων

22	Η ενίσχυση της τοπικής αγοράς της πόλης	Στατιστικά στοιχεία που παρέχονται από το Δήμο, την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), φορείς, κ.λπ.	Έτη 2017 -2027 (κάθε ένα χρόνο)
23	Η προσέλευση ευρωπαϊκού κοινού στην πόλη της Ελευσίνας	Έρευνες σε τουρίστες και επισκέπτες, Απόψεις καλλιτεχνών και εμπειρογνομόνων (συνεντεύξεις), Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021	Έτη 2017, 2022 , 2027 (ανά 5 χρόνια)
24	Η αύξηση των τοπικών επενδύσεων σε πολιτιστικές υποδομές	Στατιστικά στοιχεία σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, δευτερογενή δεδομένα -προϋπολογισμός της ετήσιας πολιτιστικής επένδυσης, Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων, Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021	Έτη 2017, 2022 , 2027 (ανά 5 χρόνια)
25*	Η σταδιακή αύξηση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου για τον πολιτισμό, ώστε να ανέρχεται στο 10% από το 2021 και μέχρι το 2025	Στατιστικά στοιχεία που παρέχονται από το Δήμο, την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), φορείς, κ.λπ.	Έρευνες στα έτη 2021, 2025

Πίνακας 2 : Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων

ΑΞΟΝΑΣ 3 : ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ			
26*	Η αύξηση της συμμετοχής των κατοίκων της Ελευσίνας σε μουσεία, θέατρα, συναυλίες και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις κατά 20 %	Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο- Στατιστική Ανάλυση, Αριθμός εισιτηρίων	Έτη 2017 , 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
27	Αύξηση του αριθμού των ατόμων που συμμετέχουν ενεργά στην επιμέλεια, τη δημιουργία, την παραγωγή και τη διαχείριση πολιτιστικών εκδηλώσεων	Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο- Στατιστική Ανάλυση, δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021	Έτη 2017 , 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
28	Η αύξηση των συνεργασιακών σχέσεων μεταξύ καλλιτεχνών της Ευρώπης και της Ελευσίνας	Απόψεις καλλιτεχνών και εμπειρογνομόνων (συνεντεύξεις)	Έτη 2017 , 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
29	Η ανάδειξη των τοπικών καλλιτεχνών και των πολιτιστικών οργανισμών της περιοχής	Απόψεις καλλιτεχνών και εμπειρογνομόνων (συνεντεύξεις), δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων Έρευνες των κατοίκων της περιοχής, π.χ. που έχουν αναληφθεί ή που έχουν ανατεθεί από τον Δήμο ή από την Ελευσίνα 2021	Έτη 2017 , 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)
30	Η ενίσχυση των ευρωπαϊκών και διεθνών σχέσεων , μέσω του πολιτισμού	Έρευνα σε επίπεδο ΕΕ, η οποία θα δημοσιευτεί σε ιστότοπους της ΕΕ, Έρευνες σε τουρίστες και επισκέπτες (συμπεριφορές & παράγοντες ικανοποίησης), Διεθνείς έρευνες για τη γνώμη των τουριστών (ερωτηματολόγια μέσω ταχυδρομείου), Απόψεις καλλιτεχνών και εμπειρογνομόνων (συνεντεύξεις), δεδομένα που παρέχονται από έγκυρες οργανώσεις παρακολούθησης των ΜΜΕ (Κριτικές Τύπου, ανάλυση social media), Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο κλίμακας Likert - Στατιστική Ανάλυση, δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021	Έτη 2017 , 2022, 2027 (ανά 5 χρόνια)

Πίνακας 2 : Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων

31	Η περαιτέρω δημοσιότητα που ενδέχεται να πάρει το Φεστιβάλ των Αισχυλείων	Έρευνες σε τουρίστες και επισκέπτες (συμπεριφορές & παράγοντες ικανοποίησης), Διεθνείς έρευνες για τη γνώμη των τουριστών (ερωτηματολόγια μέσω ταχυδρομείου), Απόψεις καλλιτεχνών και εμπειρογνομόνων (συνεντεύξεις), δεδομένα που παρέχονται από έγκυρες οργανώσεις παρακολούθησης των ΜΜΕ (Κριτικές Τύπου, ανάλυση social media), αριθμός εισιτηρίων	Έτη 2017 - 2027 (Κάθε ένα χρόνο)
32*	Η ανάπτυξη της Ελευσίνας και της γενικότερης περιοχής του Θριάσιου πεδίου, μέσω του πολιτισμού	Στατιστικά στοιχεία σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, δευτερογενή δεδομένα -προϋπολογισμός της ετήσιας πολιτιστικής επένδυσης, Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, Στατιστικά στοιχεία που παρέχονται από το Δήμο, την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), φορείς, κ.λπ.,	Έτη 2022, 2025, 2027 (ανά 5 χρόνια)
ΛΕΩΝΑΣ 4 : ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ			
33*	Η συνεργασία με φορείς της περιφέρειας και της τοπικής αυτοδιοίκησης	Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021, Στατιστικά στοιχεία που παρέχονται από το Δήμο, Έρευνες σε φορείς της περιφέρειας και της τοπικής αυτοδιοίκησης	Έτη 2017, 2025, 2027 (ανά 5 χρόνια)
34	Ενίσχυση των ευρωπαϊκών και διεθνών σχέσεων	Έρευνες σε Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, δεδομένα που παρέχονται από έγκυρες οργανώσεις παρακολούθησης των ΜΜΕ (Κριτικές Τύπου, ανάλυση social media)	Έτη 2017, 2025, 2027 (ανά 5 χρόνια)
35	Η ευρύτερη διαδικασία διακυβέρνησης σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, Ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από τον θεσμό της ΕΠΠ.	Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021	Έτη 2017, 2025, 2027 (ανά 5 χρόνια)
36	Η βελτίωση της προσβασιμότητας στην Ελευσίνα με συχνότερα δρομολόγια αστικών συγκοινωνιών από και προς της Ελευσίνα	Κυκλοφοριακές μελέτες, συνεργασία με φορείς σε περιφερειακό επίπεδο	Έτος 2021

Πίνακας 2 : Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων

37	Η " Ελευσίνα 2021 Α.Ε. " υπεύθυνη για την πλήρη εναρμόνιση με το Ελληνικό Νομοθετικό Πλαίσιο αλλά και την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας, της αποτελεσματικότητας και της διαφάνειας σε θέματα που αφορούν τόσο το καλλιτεχνικό πρόγραμμα όσο και τη διαχείριση της Ελευσίνας 2021	Συνεντεύξεις & έρευνες εμπειρογνομόνων, έρευνες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δεδομένα του προγράμματος που παρέχονται από τον Φορέα διαχείρισης Ελευσίνα 2021	Έτη 2017-2027 (ανά 2 χρόνια)
----	---	--	------------------------------

ΑΞΟΝΑΣ 5: Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

38	Τουλάχιστον 30.000.000 Ευρωπαίοι πολίτες, γνωρίζουν την πόλη της Ελευσίνας για το πολιτιστικό της έργο	Έρευνα σε επίπεδο ΕΕ, η οποία θα δημοσιευτεί σε ιστότοπους της ΕΕ	Έτη 2020 και 2022
39	Η βελτίωση των υποδομών και η χρήση αδρανών βιομηχανικών κελυφών	Ανάλυση των έργων αστικής ανάπτυξης της πόλης από εμπειρογνώμονες	Έτη 2019, 2023, 2027 (ανά 4 χρόνια)
40	Τα έργα αστικών αναπλάσεων και η γενικότερη εξυγίανση του δημόσιου χώρου	Ανάλυση των έργων αστικής ανάπτυξης της πόλης από εμπειρογνώμονες	Έτη 2020, 2023, 2027 (ανά 4 χρόνια)
41*	Η αλλαγή του προφίλ της πόλης	Έρευνες σε τουρίστες και επισκέπτες (συμπεριφορές & παράγοντες ικανοποίησης), Διεθνείς έρευνες για τη γνώμη των τουριστών (ερωτηματολόγια μέσω ταχυδρομείου), Απόψεις καλλιτεχνών και εμπειρογνομόνων (συνεντεύξεις), δεδομένα που παρέχονται από έγκυρες οργανώσεις παρακολούθησης των ΜΜΕ (Κριτικές Τύπου, ανάλυση social media), Έρευνες τοπικού πληθυσμού - Ερωτηματολόγιο κλίμακας Likert - Στατιστική Ανάλυση	Έτη 2017, 2022 , 2027 (ανά 5 χρόνια)

Πίνακας 2 : Ο προσδιορισμός των δεικτών για τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων

42	Η Εθνική / διεθνής αναγνώριση της πόλης ως πολιτιστικού κέντρου και βελτίωση της εικόνας της	Έρευνες σε διεθνές και Ευρωπαϊκό επίπεδο, Έρευνες σε τουρίστες και επισκέπτες (συμπεριφορές & παράγοντες ικανοποίησης), Διεθνείς έρευνες για τη γνώμη των τουριστών (ερωτηματολόγια μέσω ταχυδρομείου), Απόψεις καλλιτεχνών και εμπειρογνομόνων (συνεντεύξεις)	Έτη 2017 - 2027 (Ανά δύο χρόνια)
43*	Η αύξηση των θετικών δημοσιευμάτων από τα MME κατά 80% για τα επόμενα 10 χρόνια	Δεδομένα που παρέχονται από έγκυρες οργανώσεις παρακολούθησης των MME (Κριτικές Τύπου, ανάλυση social media).	Έτη 2017 -2027 (ανά 2 χρόνια)
44*	Η βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος της πόλης	Ανάλυση των έργων περιβαλλοντικής αναβάθμισης της πόλης από εμπειρογνώμονες/ Δημιουργία προγράμματος παρακολούθησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων	Έτη 2017, 2022 , 2027 (ανά 5 χρόνια)

*Leading Indicators (Βασικοί δείκτες)

(Βλ. Κεφάλαιο 6.5. : Η διαμόρφωση εναλλακτικών σεναρίων)

6.5. Η διαμόρφωση εναλλακτικών σεναρίων

Μέχρι στιγμής, με την ολοκλήρωση των προηγούμενων βημάτων της όλης διαδικασίας, έχει ήδη δημιουργηθεί μια σαφής εικόνα της υπάρχουσας κατάστασης της πόλης σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο. Έχουν επίσης ξεχωρίσει οι σημαντικότερες ανάγκες και προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Ελευσίνα, ενώ μέσα από την ανάλυση SWOT (Κεφάλαιο 6.3.) προβλήθηκαν τα κυριότερα πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, ευκαιρίες και απειλές της πόλης. Όμως το σημαντικότερο ρόλο για τη διαμόρφωση των εναλλακτικών σεναρίων έχουν οι παράγοντες, καθώς αυτοί είναι που επηρεάζουν, κατά κύριο λόγο, τους δείκτες που έχουν οριστεί. Ουσιαστικά, στο κάθε σενάριο, θα γίνει μια ανάλυση της σχέσης αλληλεπίδρασης των δεικτών με τους εξωγενείς παράγοντες επιρροής που ορίστηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο. Για την καλύτερη και πιο στοχευμένη ανάλυση, κρίνεται σκόπιμο να οριστούν κάποιοι «Leading Indicators», δηλαδή βασικοί δείκτες, οι οποίοι προκύπτουν από τους 44 δείκτες που έχουν οριστεί στο προηγούμενο κεφάλαιο (Βλ. Πίνακας 2).

Τελικά, οι 11 **βασικοί δείκτες** που προκύπτουν είναι οι εξής:

- I) Συμμετοχή των κατοίκων της Ελευσίνας σε εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν το 2021, με ποσοστό 80%
- II) Η προσέλευση τουλάχιστον 500.000 επισκεπτών στην Ελευσίνα κατά τη διάρκεια του έτους 2021
- III) Το 90% των επισκεπτών έμεινε ευχαριστημένο από τις εκδηλώσεις τις οποίες παρακολούθησε στο πλαίσιο του θεσμού της ΕΠΠ και δηλώνει πως θα επισκεπτόταν ξανά την Ελευσίνα
- IV) Η εξασφάλιση της προβλεπόμενης χρηματοδότησης κατά 88% από τον δημόσιο τομέα και 12% από τον ιδιωτικό τομέα
- V) Η σταδιακή αύξηση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου για τον πολιτισμό, ώστε να ανέρχεται στο 10% από το 2021 και μέχρι το 2025

- VI) Η αύξηση της συμμετοχής των κατοίκων της Ελευσίνας σε μουσεία, θέατρα, συναυλίες και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις κατά 20 %
- VII) Η ανάπτυξη της Ελευσίνας και της γενικότερης περιοχής του Θριάσιου πεδίου, μέσω του πολιτισμού
- VIII) Η συνεργασία με φορείς της περιφέρειας και της τοπικής αυτοδιοίκησης
- IX) Η αλλαγή του προφίλ της πόλης
- X) Η αύξηση των θετικών δημοσιευμάτων από τα ΜΜΕ κατά 80% για τα επόμενα 10 χρόνια
- XI) Η βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος της πόλης

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας, διαμορφώθηκαν τρία ξεχωριστά σενάρια: Το σενάριο «Επαναπροσδιορισμός», το σενάριο «Εξέλιξη» και τέλος, το σενάριο «Μεταμόρφωση». Κάθε σενάριο θα μελετηθεί ξεχωριστά, ορίζοντας στην αρχή ορισμένες βασικές παραδοχές και έχοντας αυτό ως δεδομένο, θα εξεταστεί ο βαθμός επιρροής των βασικών δεικτών (οι οποίοι παραμένουν σταθεροί σε κάθε σενάριο, καθώς οι στόχοι παραμένουν σταθεροί) με τις βασικές παραδοχές του κάθε σεναρίου.

Στόχος του συγκεκριμένου κεφαλαίου, είναι να εξετάσουμε τρεις διαφορετικές εναλλακτικές περιπτώσεις και τις επιπτώσεις που μπορεί να φέρει το κάθε σενάριο στην Ελευσίνα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, σε κάθε περίπτωση μπορεί να δημιουργηθεί ένα καινούργιο οργανόγραμμα και να διαμορφωθούν οι αντίστοιχες εναλλακτικές λύσεις σε τυχόν προβλήματα που έχουν εντοπιστεί, εφόσον χρειαστεί.

6.5.1. «Επαναπροσδιορισμός»

Ποιες είναι οι βασικές παραδοχές;

Στο πρώτο σενάριο, θεωρείται πως παράγοντες εξωγενούς χαρακτήρα, όπως το αβέβαιο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και άλλες αναπάντεχα γεγονότα, θα επηρεάσουν αρκετά τους στόχους και το έργο της Ελευσίνας.

Πώς επηρεάζονται οι βασικοί δείκτες;

Οι βασικοί δείκτες, στο σενάριο «Επαναπροσδιορισμός» φαίνεται να επηρεάζονται από εξωγενείς παράγοντες και ενδεχομένως να μην φτάσουν τις τιμές – στόχο που έχουν οριστεί. Πιο συγκεκριμένα, η συμμετοχή των κατοίκων σε εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν το 2021 με ποσοστό 80%, στο συγκεκριμένο σενάριο προβλέπεται να μην εκπληρωθεί, λόγω εξωτερικών παραγόντων όπως η οικονομική κρίση. Παρόλα αυτά, το ενδιαφέρον που έχουν δείξει οι κάτοικοι μέχρι στιγμής, προμηνύει ότι θα υπάρξει ένα αρκετά ικανοποιητικό ποσοστό συμμετοχής, της τάξεως του 60% – 70%.

Η προσέλευση τουλάχιστον 500.000 επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του 2021, είναι ένας δείκτης ο οποίος εύκολα μπορεί να επηρεαστεί από παράγοντες όπως η οικονομική κρίση ή κάποιες άλλες, αναπάντεχες ενέργειες. Παρόλο που στο συγκεκριμένο σενάριο η τιμή – στόχος ενδέχεται να μην επιτευχθεί, προβλέπεται ότι θα φτάσει τουλάχιστον τους 300.000 επισκέπτες, νούμερο που επίσης δε μπορεί να θεωρηθεί αμελητέο. Θεωρείται, ακόμα, ότι οι περισσότεροι επισκέπτες θα μείνουν ευχαριστημένοι, δηλώνοντας πως θα επισκεπτόντουσαν ξανά την πόλη.

Η εξασφάλιση της προβλεπόμενης χρηματοδότησης κατά 88% από τον δημόσιο τομέα και 12% από τον ιδιωτικό τομέα, είναι ένας δείκτης ο οποίος είναι αρκετά ευάλωτος και μπορεί εύκολα να επηρεαστεί από το γενικότερο μέλλον της ΕΕ, την οικονομική κρίση και τις γραφειοκρατικές διαδικασίες. Για το λόγο αυτό, η Ελευσίνα ίσως χρειαστεί να βρει εναλλακτικούς τρόπους χρηματοδότησης. Αυτό βέβαια, είναι κάτι με το οποίο ήδη έχει αρχίσει να ασχολείται, μέσω του Ευρωπαϊκού forum «Creative Lenses: Εναλλακτικοί

Τρόποι Χρηματοδότησης και Μοντέλα Παραγωγής», που διεξήχθη τον Απρίλιο, στην Ελευσίνα. Ωστόσο, η σταδιακή αύξηση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου για τον πολιτισμό, ώστε να ανέρχεται στο 10% από το 2021 και μέχρι το 2025, είναι ένας δείκτης ο οποίος ενδέχεται να φτάσει σε μια ικανοποιητική τιμή και αν δε φτάσει τη τιμή – στόχο, σίγουρα θα παρουσιάσει μια αύξηση σε σχέση με τη σημερινή υπάρχουσα κατάσταση.

Όσον αφορά την αύξηση της συμμετοχής των κατοίκων της Ελευσίνας σε μουσεία, θέατρα, συναυλίες και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις, προβλέπεται να υπάρξει μια σημαντική αύξηση η οποία θα κινηθεί σε επίπεδα της τάξης του 5% -10%. Η ανάπτυξη της Ελευσίνας και της γενικότερης περιοχής του Θριάσιου πεδίου, μέσω του πολιτισμού, καθώς και η συνεργασία με φορείς της περιφέρειας και της τοπικής αυτοδιοίκησης, είναι δείκτες οι οποίοι ενδεχομένως να επηρεαστούν από την κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Παρόλα αυτά, τα δεδομένα που υπάρχουν μέχρι στιγμής έχουν δείξει ότι εξωτερικοί παράγοντες, δε μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό αυτούς τους στόχους. Ο Δήμος από την πρώτη στιγμή στήριξε και στηρίζει το έργο της Ελευσίνας και οι σχέσεις συνεργασίας μεταξύ τους, βρίσκονται σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Η αλλαγή του προφίλ της πόλης, φαίνεται να είναι ένας δείκτης ο οποίος έχει ήδη επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό, γεγονός που μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτό από την πληθώρα θετικών δημοσιευμάτων που υπάρχουν πλέον για την Ελευσίνα του πολιτισμού, και όχι την Ελευσίνα ως βιομηχανικό κέντρο. Υπάρχει, ωστόσο, μια μικρή πιθανότητα για ορισμένα αρνητικά δημοσιεύματα, αν και εφόσον δεν εκταμιευτούν οι χρηματοδοτήσεις για την κατασκευή των προγραμματιζόμενων έργων. Τέλος, η βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής έχει ήδη ξεκινήσει από την απομάκρυνση και το κλείσιμο εγκαταστάσεων βαριάς βιομηχανίας που λειτουργούσαν, μέχρι και πριν κάποια χρόνια, στην περιοχή και αναμένεται να φτάσει σε ακόμα καλύτερα επίπεδα.

Συμπεράσματα του σεναρίου «Επαναπροσδιορισμός»

Το σενάριο «Επαναπροσδιορισμός» αν και έχει δημιουργηθεί με βασική παραδοχή ότι οι εξωτερικοί παράγοντες που έχουν οριστεί θα επηρεάσουν αρκετά τους δείκτες, τελικά φαίνεται να έχει θετικό χαρακτήρα. Αν και οι τιμές – στόχο μπορεί να μην επιτευχθούν στο έπακρο, θεωρείται ότι τα ποσοστά θα φτάσουν σε ένα αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο για την πόλη και πως τελικά, η Ελευσίνα θα καταφέρει να **επαναπροσδιορίσει την ταυτότητά της** και να πετύχει τον αρχικό της στόχο για Μετάβαση σε μια νέα εποχή, την εποχή της Ευφορίας.

Εικόνα 16: Το Παλιό Ελαιουργείο Ελευσίνας (Ι)

Πηγή: Ιδία λήψη

6.5.2. «Εξέλιξη»

Ποιες είναι οι βασικές παραδοχές;

Στο δεύτερο σενάριο, θεωρείται πως παράγοντες εξωγενούς χαρακτήρα, όπως το αβέβαιο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και άλλα αναπάντεχα γεγονότα, θα επηρεάσουν σε μέτριο βαθμό τους στόχους και το έργο της Ελευσίνας.

Πώς επηρεάζονται οι βασικοί δείκτες;

Οι βασικοί δείκτες, στο σενάριο «Εξέλιξη» φαίνεται να επηρεάζονται σε μέτριο βαθμό από εξωγενείς παράγοντες και ενδεχομένως να φτάσουν οριακά τις τιμές – στόχο που έχουν οριστεί. Πιο συγκεκριμένα, η συμμετοχή των κατοίκων σε εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν το 2021 με ποσοστό 80%, στο συγκεκριμένο σενάριο προβλέπεται ότι μπορεί να επιτευχθεί, με ποσοστό της τάξης του 70% έως και 80%. Ανασταλτικό ρόλο στην επίτευξη αυτών των τιμών, παίζουν παράγοντες όπως η οικονομική κρίση ή κάποιο άλλο αναπάντεχο γεγονός, δεδομένου όμως ότι κάτι τέτοιο θα επηρεάσει τα ποσοστά σε μέτριο βαθμό, θεωρείται ότι θα έχουμε αρκετά ικανοποιητικά επίπεδα συμμετοχής, που πλησιάζουν την τιμή – στόχο που έχει οριστεί.

Η προσέλευση τουλάχιστον 500.000 επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του 2021, είναι ένας δείκτης ο οποίος δεν επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από εξωγενείς παράγοντες στο συγκεκριμένο σενάριο. Για το λόγο αυτό θεωρείται πως περίπου 500.000 άτομα θα επισκεφτούν την πόλη στο πλαίσιο του θεσμού και μάλιστα, ότι οι περισσότεροι από αυτούς θα μείνουν ευχαριστημένοι, δηλώνοντας πως θα επισκεπτόντουσαν ξανά την πόλη.

Η εξασφάλιση της προβλεπόμενης χρηματοδότησης κατά 88% από τον δημόσιο τομέα και 12% από τον ιδιωτικό τομέα, είναι ένας δείκτης ο οποίος θα επηρεαστεί, ως ένα βαθμό, από διάφορους εξωγενείς παράγοντες. Παρόλα αυτά, θεωρείται ότι δεν θα προκύψουν προβλήματα μη εκταμίευσης των προγραμματιζόμενων κονδυλίων, πέρα από την ύπαρξη ενδεχόμενων καθυστερήσεων, οι οποίες με τη σειρά τους μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την ολοκλήρωση των έργων που έχουν δρομολογηθεί εγκαίρως για το έτος - στόχο. Για

τον λόγο αυτό, κρίνεται αναγκαία η εύρεση εναλλακτικών λύσεων και προς αυτή την κατεύθυνση κινείται ήδη η ομάδα της Ελευσίνας 2021. Για παράδειγμα, η χρηματοδότηση για την κατασκευή της νέας υποδομής που θα φιλοξενήσει το Κέντρο Ανάπτυξης Ικανοτήτων και Καινοτομίας, προγραμματιζόταν να δοθεί μέσα στο 2017 έτσι ώστε να ξεκινήσουν οι απαραίτητες εργασίες για την κατασκευή του. Όμως η διαδικασία έχει «παγώσει» και η ομάδα της Ελευσίνας 2021 ήδη έχει ξεκινήσει να σκέφτεται εναλλακτικές λύσεις, σε περίπτωση που η κατασκευή του δεν υλοποιηθεί μέχρι το έτος – στόχο (βλ. Συνέντευξη με κ. Κέλλυ Διαπούλη και κ. Πέγκυ Τσολακάκη Παράρτημα Κεφ. 5, σελ. 138).

Η σταθερή επένδυση στον πολιτισμό τα τελευταία χρόνια, από πλευράς του Δήμου, αφήνει μια νότα αισιοδοξίας για το μέλλον. Επομένως θεωρείται πως, η σταδιακή αύξηση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου για τον πολιτισμό, ώστε να ανέρχεται στο 10% από το 2021 και μέχρι το 2025, είναι ένας στόχος ο οποίος μπορεί να επιτευχθεί στο σενάριο αυτό.

Όσον αφορά την αύξηση της συμμετοχής των κατοίκων της Ελευσίνας σε μουσεία, θέατρα, συναυλίες και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις, προβλέπεται να υπάρξει μια σημαντική αύξηση η οποία θα κινηθεί σε επίπεδα της τάξης του 10% - 20%. Η ανάπτυξη της Ελευσίνας και της γενικότερης περιοχής του Θριάσιου πεδίου μέσω του πολιτισμού, καθώς και η συνεργασία με φορείς της περιφέρειας και της τοπικής αυτοδιοίκησης, είναι δείκτες οι οποίοι ενδεχομένως να επηρεαστούν, σε κάποιο βαθμό, από την κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Όμως, όπως και στο σενάριο «Επαναπροσδιορισμός», τα δεδομένα της υπάρχουσας κατάστασης δείχνουν ότι οι δείκτες αυτοί είναι εφικτό να πραγματοποιηθούν, λόγω της ήδη ισχυρής και ανεξάρτητης πορείας του Δήμου σε οικονομικό επίπεδο, αλλά και την καλή στάση που έχει κρατήσει ο Δήμος μέχρι στιγμής, απέναντι στο όραμα της Ελευσίνας 2021.

Η αλλαγή του προφίλ της πόλης, φαίνεται να είναι ένας δείκτης ο οποίος έχει ήδη επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό, γεγονός που μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτό από την πληθώρα θετικών δημοσιευμάτων που υπάρχουν πλέον για την Ελευσίνα του πολιτισμού, και όχι την Ελευσίνα ως βιομηχανικό κέντρο. Μάλιστα προβλέπεται πως πλησιάζοντας στο έτος εορτασμού, τα θετικά δημοσιεύματα θα αυξάνονται όλο και περισσότερο, με μια

μικρή πιθανότητα δημιουργίας κάποιων αρνητικών δημοσιευμάτων, στην περίπτωση που καθυστερήσουν οι προγραμματιζόμενες χρηματοδοτήσεις και έργα. Τέλος, η βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής έχει ήδη ξεκινήσει από την απομάκρυνση και το κλείσιμο εγκαταστάσεων βαριάς βιομηχανίας που λειτουργούσαν, μέχρι και πριν κάποια χρόνια, στην περιοχή. Προβλέπεται ωστόσο, πως θα βελτιωθεί ακόμα περισσότερο με την πραγματοποίηση έργων περιβαλλοντικής αναβάθμισης που προορίζεται να γίνουν κατά την περίοδο προετοιμασίας της πόλης για το θεσμό.

Συμπεράσματα του σεναρίου «Εξέλιξη»

Το σενάριο «Εξέλιξη», φαίνεται να είναι ένα αρκετά θετικό και ρεαλιστικό σενάριο που παρουσιάζει τις επιπτώσεις του θεσμού στην πόλη της Ελευσίνας. Οι εξωτερικοί παράγοντες ενδεχομένως να επηρεάσουν το έργο της Ελευσίνας, όμως δε θεωρείται ότι θα αποτελέσουν μεγάλο κίνδυνο για την επίτευξη του στόχου της. Μάλιστα, στο σενάριο «Εξέλιξη», η Ελευσίνα καταφέρνει να επαναπροσδιορίσει την ταυτότητά της ως ένα βαθμό πριν το 2021 και η ομαλή διοργάνωση του θεσμού θα αποτελέσει βασικό παράγοντα για την Μετάβαση στο επόμενο βήμα: **Την Εξέλιξη της πόλης.**

Εικόνα 17: Το Παλιό Ελαιουργείο Ελευσίνας (II) Πηγή: Ιδία λήψη

6.5.3. «Μεταμόρφωση»

Ποιες είναι οι βασικές παραδοχές;

Στο τρίτο και τελευταίο σενάριο, θεωρείται πως παράγοντες εξωγενούς χαρακτήρα, όπως το αβέβαιο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και άλλες αναπάντεχα γεγονότα, θα επηρεάσουν σε μικρό βαθμό τους στόχους και το έργο της Ελευσίνας.

Πώς επηρεάζονται οι βασικοί δείκτες;

Έχοντας ως βασική παραδοχή ότι διάφοροι εξωγενείς παράγοντες, θα επηρεάσουν σε μικρό βαθμό τις τιμές – στόχο που έχουν οριστεί, θεωρείται πως η συμμετοχή των κατοίκων στις εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν το 2021, θα φτάσουν σε ποσοστό τουλάχιστον το 80% και ενδεχομένως μάλιστα, να το ξεπεράσουν. Παράγοντες όπως η οικονομική κρίση μπορούν να επηρεάσουν το ποσοστό αυτό, κυρίως για όσους επισκέπτες κατοικούν μακριά από την Ελευσίνα.

Εκτιμάται πως το σύνολο των επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του 2021 θα φτάσει τις 500.000 ενώ δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο ο αριθμός αυτός να ξεπεραστεί. Η περίπτωση βέβαια της προσέλευσης που ξεπερνά τις προσδοκίες εμπεριέχει κινδύνους, καθώς η Ελευσίνα δεν έχει εμπειρία διαχείρισης μεγάλων πολιτιστικών γεγονότων διεθνούς εμβέλειας, και αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει στην ελλιπή ικανοποίηση των επισκεπτών και επομένως σε μειωμένη επιθυμία τους να επισκεφτούν ξανά την πόλη στο μέλλον.

Όσον αφορά την εξασφάλιση της προβλεπόμενης χρηματοδότησης κατά 88% από τον δημόσιο τομέα και 12% από τον ιδιωτικό τομέα, θεωρείται ότι δεν θα υπάρξουν ιδιαίτερα προβλήματα επί του θέματος. Αυτό, με τη σειρά του συνεπάγεται την ολοκλήρωση των προγραμματιζόμενων έργων και τελικά την υλική και άυλη προετοιμασία της πόλης για τη διοργάνωση του θεσμού. Βέβαια δεδομένης της υπάρχουσας κατάστασης, ήδη έχουν υπάρξει κάποια προβλήματα σχετικά με τις χρηματοδοτήσεις, επομένως για να συμβεί κάτι τέτοιο, θα πρέπει να δημιουργηθεί εκ νέου ένα οργανόγραμμα και να τεθούν ορισμένες προτεραιότητες. Ωστόσο, η σταδιακή αύξηση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου για

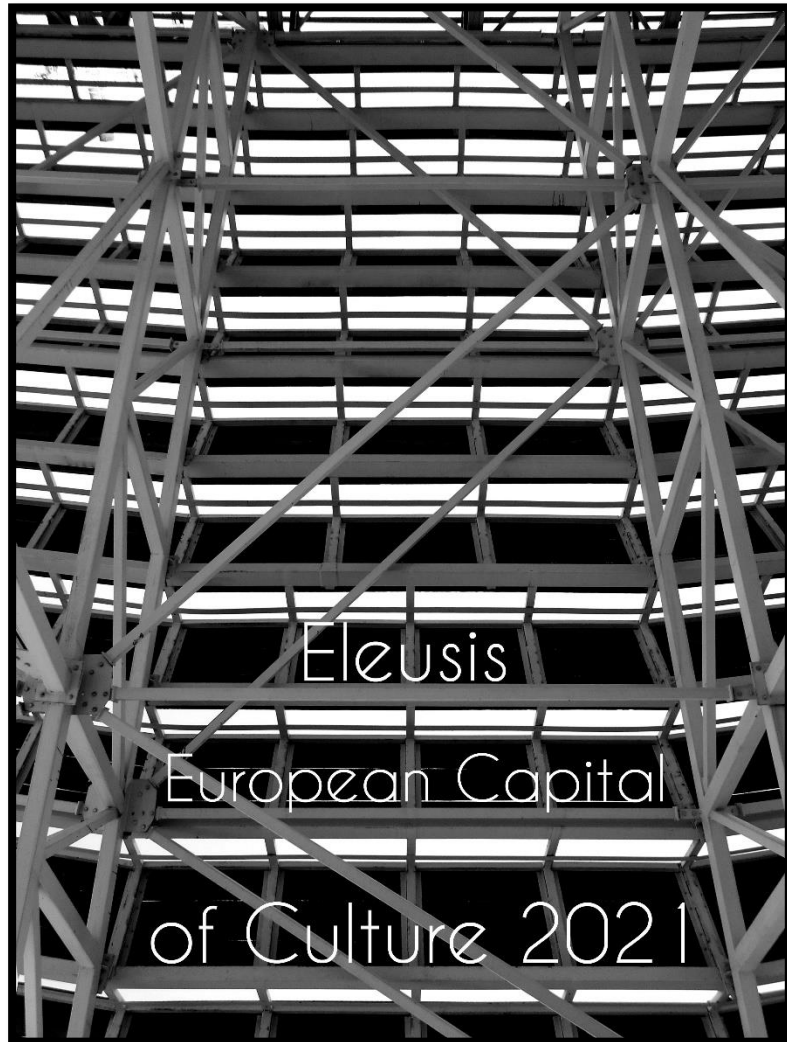
τον πολιτισμό, ώστε να ανέρχεται στο 10% από το 2021 και μέχρι το 2025, είναι ένας δείκτης ο οποίος όχι μόνο προβλέπεται να φτάσει τη τιμή – στόχο στο σενάριο αυτό, αλλά ενδεχομένως να την ξεπεράσει.

Όσον αφορά την αύξηση της συμμετοχής των κατοίκων της Ελευσίνας σε μουσεία, θέατρα, συναυλίες και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις, προβλέπεται να υπάρξει μια σημαντική αύξηση η οποία θα κινηθεί σε επίπεδα της τάξης του 20%, φτάνοντας τη τιμή - στόχο, ενδέχεται όμως να παρατηρηθούν και μεγαλύτερα ποσοστά συμμετοχής. Η ανάπτυξη της Ελευσίνας και της γενικότερης περιοχής του Θριάσιου πεδίου, μέσω του πολιτισμού, είναι ένας δείκτης ο οποίος αποτελεί βασική επιδίωξη του σεναρίου «Μεταμόρφωση». Δεδομένων, μάλιστα, της ήδη ισχυρής συνεργασίας με φορείς της περιφέρειας και της τοπικής αυτοδιοίκησης, και του γεγονότος ότι οι εξωγενείς παράγοντες στο συγκεκριμένο σενάριο δεν παίζουν μεγάλο ρόλο στο όραμα της Ελευσίνας, προβλέπεται η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της πόλης, αλλά και της γενικότερης περιοχής.

Η αλλαγή του προφίλ της πόλης στο τρίτο και τελευταίο σενάριο, θεωρείται δεδομένη, εφόσον οι εξωγενείς παράγοντες θα παίξουν αμελητέο ρόλο στο έργο και το όραμα της Ελευσίνας. Η πόλη στο σενάριο «Μεταμόρφωση», αλλάζει ολοκληρωτικά και αυτό φέρνει κυρίως θετικές, αλλά ενδεχομένως και αρνητικές συνέπειες, καθώς ο μεγαλύτερος κίνδυνος στην περίπτωση αυτή, είναι η πόλη να χάσει τον χαρακτήρα της. Τα δημοσιεύματα, προβλέπεται ως επί το πλείστον να είναι θετικά, με μια μικρή πιθανότητα για αρνητικά δημοσιεύματα, αν η πόλη δεν καταφέρει να υποστηρίξει τον μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Παρόλα αυτά, το πιθανότερο είναι ότι η Ελευσίνα θα καταφέρει να διεξάγει τον θεσμό ικανοποιητικά, επομένως το μεγαλύτερο ποσοστό των δημοσιευμάτων προβλέπεται να είναι θετικά και να μιλάνε για το επιτυχές έργο της. Τέλος, όσον αφορά τη βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος της πόλης, αυτό αναμένεται να αναβαθμιστεί λόγω της ολοκλήρωσης των αντίστοιχων έργων που έχουν προγραμματιστεί για το έτος – στόχο.

Συμπεράσματα του σεναρίου «Μεταμόρφωση»

Στο τρίτο και τελευταίο σενάριο, οι παράγοντες επιρροής δε παίζουν σημαντικό ρόλο για την επίτευξη του στόχου της Ελευσίνας. Επομένως σε αυτή την περίπτωση, η Ελευσίνα περνώντας από τα βήματα της Μετάβασης και της Εξέλιξης, θα δεχτεί **τη Μεταμόρφωση, δηλαδή την ολοκληρωτική αλλαγή της**, μέσω του ίδιου του θεσμού. Όμως, ο χαρακτήρας του σεναρίου, αν και αρκετά αισιόδοξος, είναι λιγότερο ρεαλιστικός, καθώς ήδη έχουν παρατηρηθεί και σημειωθεί προβλήματα που επηρεάζουν την προετοιμασία της πόλης για το θεσμό.

Εικόνα 18: Το αμφιθέατρο στο Παλιό Ελαιουργείο (III)

Πηγή: Ιδία λήψη, ιδία επεξεργασία

Στη συνέχεια, ακολουθεί μια σύγκριση μεταξύ των βασικών δεικτών που έχουν οριστεί και των τριών σεναρίων που διαμορφώθηκαν. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ο κάθε δείκτης ξεχωριστά και γίνεται μια ανάλυση του βαθμού επιρροής του στο κάθε σενάριο (Πίνακας 3).

Πίνακας 3: Η σύγκριση μεταξύ των βασικών δεικτών και των τριών σεναρίων

Leading Indicators (Βασικοί Δείκτες)	«Επαναπροσδιορισμός»	«Εξέλιξη»	«Μεταμόρφωση»
<p>Συμμετοχή των κατοίκων της Ελευσίνας σε εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν το 2021, με ποσοστό 80%</p> <p>Η προσέλευση τουλάχιστον 500.000 επισκεπτών στην Ελευσίνα κατά τη διάρκεια του έτους 2021</p> <p>Το 90% των επισκεπτών έμεινε ευχαριστημένο από τις εκδηλώσεις τις οποίες παρακολούθησε στο πλαίσιο του θεσμού της ΕΠΠ και δηλώνει πως θα επισκεπτόταν ξανά την Ελευσίνα</p> <p>Η εξασφάλιση της προβλεπόμενης χρηματοδότησης κατά 88% από τον δημόσιο τομέα και 12% από τον ιδιωτικό τομέα</p>	<p>Συμμετοχή των κατοίκων της Ελευσίνας σε εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν το 2021, με ποσοστό 60% – 70%</p> <p>Στο συγκεκριμένο σενάριο η τιμή – στόχος ενδέχεται να μην επιτευχθεί, προβλέπεται ότι θα φτάσει τουλάχιστον τους 300.000 επισκέπτες, νούμερο που επίσης δε μπορεί να θεωρηθεί αμελητέο</p> <p>Οι περισσότεροι επισκέπτες θα μείνουν ευχαριστημένοι, δηλώνοντας πως θα επισκεπτόντουσαν ξανά την πόλη.</p> <p>Είναι ένας δείκτης ο οποίος είναι αρκετά ευάλωτος και μπορεί εύκολα να επηρεαστεί από το γενικότερο μέλλον της ΕΕ, την οικονομική κρίση και τις γραφειοκρατικές διαδικασίες. Για το λόγο αυτό, η Ελευσίνα ίσως χρειαστεί να βρει εναλλακτικούς τρόπους χρηματοδότησης</p>	<p>Συμμετοχή των κατοίκων της Ελευσίνας σε εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν το 2021, με ποσοστό 70% έως και 80%</p> <p>Θεωρείται πως περίπου 500.000 άτομα θα επισκεφτούν την πόλη στο πλαίσιο του θεσμού</p> <p>Οι περισσότεροι επισκέπτες θα μείνουν ευχαριστημένοι, δηλώνοντας πως θα επισκεπτόντουσαν ξανά την πόλη.</p> <p>Θεωρείται ότι δεν θα προκύψουν προβλήματα μη εκταμίευσης των προγραμματιζόμενων κονδυλίων, πέρα από την ύπαρξη ενδεχόμενων καθυστερήσεων, οι οποίες με τη σειρά τους μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την ολοκλήρωση των έργων που έχουν δρομολογηθεί εγκαίρως για το έτος - στόχο. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται αναγκαία η εύρεση εναλλακτικών λύσεων και προς αυτή την κατεύθυνση κινείται ήδη η ομάδα της Ελευσίνας 2021</p>	<p>Συμμετοχή των κατοίκων της Ελευσίνας σε εκδηλώσεις που θα διεξαχθούν το 2021, με ποσοστό 80% και ενδεχομένως μάλιστα, να ξεπεραστεί</p> <p>Εκτιμάται πως το σύνολο των επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του 2021 θα φτάσει τις 500.000 ενώ δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο ο αριθμός αυτός να ξεπεραστεί. Η περίπτωση βέβαια της προσέλευσης που ξεπερνά τις προσδοκίες εμπεριέχει κινδύνους, καθώς η Ελευσίνα δεν έχει εμπειρία διαχείρισης μεγάλων πολιτιστικών γεγονότων διεθνούς εμβέλειας</p> <p>Ενδεχόμενα για ελλιπή ικανοποίηση των επισκεπτών και επομένως σε μειωμένη επιθυμία τους να επισκεφτούν ξανά την πόλη στο μέλλον</p> <p>Θεωρείται ότι δεν θα υπάρξουν ιδιαίτερα προβλήματα επί του θέματος. Αυτό, με τη σειρά του συνεπάγεται την ολοκλήρωση των προγραμματιζόμενων έργων και τελικά την υλική και άυλη προετοιμασία της πόλης για τη διοργάνωση του θεσμού</p>

Πίνακας 3: Η σύγκριση μεταξύ των βασικών δεικτών και των τριών σεναρίων

Η σταδιακή αύξηση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου για τον πολιτισμό, ώστε να ανέρχεται στο 10% από το 2021 και μέχρι το 2025	Ενδέχεται να φτάσει σε μια ικανοποιητική τιμή και αν δε φτάσει τη τιμή – στόχο, σίγουρα θα παρουσιάσει μια αύξηση σε σχέση με τη σημερινή υπάρχουσα κατάσταση.	Θεωρείται πως είναι ένας στόχος ο οποίος μπορεί να επιτευχθεί στο σενάριο αυτό	Είναι ένας δείκτης ο οποίος όχι μόνο προβλέπεται να φτάσει τη τιμή – στόχο στο σενάριο αυτό, αλλά ενδεχομένως να την ξεπεράσει.
Η αύξηση της συμμετοχής των κατοίκων της Ελευσίνας σε μουσεία, θέατρα, συναυλίες και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις κατά 20 %	Προβλέπεται να υπάρξει μια σημαντική αύξηση η οποία θα κινηθεί σε επίπεδα της τάξης του 5% -10%	Προβλέπεται να υπάρξει μια σημαντική αύξηση η οποία θα κινηθεί σε επίπεδα της τάξης του 10% - 20%	Προβλέπεται να υπάρξει μια σημαντική αύξηση η οποία θα κινηθεί σε επίπεδα της τάξης του 20%, φτάνοντας τη τιμή - στόχο, ενδέχεται όμως να παρατηρηθούν και μεγαλύτερα ποσοστά συμμετοχής
Η ανάπτυξη της Ελευσίνας και της γενικότερης περιοχής του Θριάσιου πεδίου, μέσω του πολιτισμού	Δείκτης που επηρεάζεται από τον παράγοντα οικονομική κρίση. Όμως τα δεδομένα της υπάρχουσας κατάστασης δείχνουν πως δε μπορεί να επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό	Δείκτης που επηρεάζεται από τον παράγοντα οικονομική κρίση. Όμως τα δεδομένα της υπάρχουσας κατάστασης δείχνουν πως δε μπορεί να επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό	Είναι ένας δείκτης ο οποίος αποτελεί βασική επιδίωξη του σεναρίου «Metamorphosis»
Η συνεργασία με φορείς της περιφέρειας και της τοπικής αυτοδιοίκησης	Δείκτης που επηρεάζεται από τον παράγοντα οικονομική κρίση. Όμως τα δεδομένα της υπάρχουσας κατάστασης δείχνουν πως δε μπορεί να επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό	Δείκτης που επηρεάζεται από τον παράγοντα οικονομική κρίση. Όμως τα δεδομένα της υπάρχουσας κατάστασης δείχνουν πως δε μπορεί να επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό	Δε θεωρείται ότι θα υπάρξουν ιδιαίτερα προβλήματα επι του θέματος
Η αλλαγή του προφίλ της πόλης	Η αλλαγή του προφίλ της πόλης, φαίνεται να είναι ένας δείκτης ο οποίος έχει ήδη επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό	Η αλλαγή του προφίλ της πόλης, φαίνεται να είναι ένας δείκτης ο οποίος έχει ήδη επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό. Ευκαιρία για Εξέλιξη του προφίλ της πόλης	Η αλλαγή του προφίλ της πόλης θεωρείται δεδομένη, εφόσον οι εξωγενείς παράγοντες θα παίξουν αμελητέο ρόλο στο έργο και το όραμα της Ελευσίνας

Πίνακας 3: Η σύγκριση μεταξύ των βασικών δεικτών και των τριών σεναρίων

<p>Η αύξηση των θετικών δημοσιευμάτων από τα ΜΜΕ κατά 80% για τα επόμενα 10 χρόνια</p>	<p>Πληθώρα θετικών δημοσιευμάτων που υπάρχουν πλέον για την Ελευσίνα του πολιτισμού, και όχι την Ελευσίνα ως βιομηχανικό κέντρο. Υπάρχει, ωστόσο, μια μικρή πιθανότητα για ορισμένα αρνητικά δημοσιεύματα, αν και εφόσον δεν εκταμιευτούν οι χρηματοδοτήσεις για την κατασκευή των προγραμματιζόμενων έργων</p>	<p>Προβλέπεται πως πλησιάζοντας στο έτος εορτασμού, τα θετικά δημοσιεύματα θα αυξάνονται όλο και περισσότερο, με μια μικρή πιθανότητα δημιουργίας κάποιων αρνητικών δημοσιευμάτων, στην περίπτωση που καθυστερήσουν οι προγραμματιζόμενες χρηματοδοτήσεις και έργα</p>	<p>Τα δημοσιεύματα, προβλέπεται ως επί το πλείστον να είναι θετικά, με μια μικρή πιθανότητα για αρνητικά δημοσιεύματα, αν η πόλη δεν καταφέρει να υποστηρίξει τον μεγάλο αριθμό επισκεπτών</p>
<p>Η βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος της πόλης</p>	<p>Έχει ήδη ξεκινήσει από την απομάκρυνση και το κλείσιμο εγκαταστάσεων βαριάς βιομηχανίας που λειτουργούσαν, μέχρι και πριν κάποια χρόνια, στην περιοχή και αναμένεται να φτάσει σε ακόμα καλύτερα επίπεδα</p>	<p>Προβλέπεται πως θα βελτιωθεί ακόμα περισσότερο με την πραγματοποίηση έργων περιβαλλοντικής αναβάθμισης που προορίζεται να γίνουν κατά την περίοδο προετοιμασίας της πόλης για το θεσμό</p>	<p>Αναμένεται να αναβαθμιστεί λόγω της ολοκλήρωσης των αντίστοιχων έργων που έχουν προγραμματιστεί για το έτος – στόχο</p>

6.6. Μαθήματα από το παρελθόν

Όταν πρόκειται για τη διοργάνωση ενός μεγάλου γεγονότος (mega event) όπως είναι ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, κρίνεται σκόπιμο να ανατρέξουμε σε προηγούμενες πόλεις που έχουν φιλοξενήσει το θεσμό και να μελετήσουμε τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισαν τη διοργάνωσή του, αλλά και να εξετάσουμε τις επιπτώσεις που έφερε ο ίδιος ο θεσμός στην πόλη. Η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα είναι ένας θεσμός που διεξάγεται εδώ και 32 χρόνια και έχει φιλοξενηθεί σε περισσότερες από 50 πόλεις. Αυτός ο μεγάλος αριθμός πόλεων που έχουν συμμετάσχει μας βοηθάει να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο «μοντέλο επιτυχίας» το οποίο να εφαρμόζεται σε όλες τις πόλεις. Κάθε μια πόλη είναι ξεχωριστή και σχεδόν όλες προσέγγισαν διαφορετικά τον θεσμό σε ότι αφορά την οργάνωση και τη διεξαγωγή του και φυσικά για κάθε περίπτωση οι επιπτώσεις, είναι διαφορετικές. Παρόλα αυτά, διάφορες καλές ή κακές πρακτικές μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως «στήριγμα» ή «οδηγός» ή ακόμα και ως «παράδειγμα προς αποφυγήν» για μελλοντικές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες.

Στο Κεφάλαιο 3 της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας, αναλύθηκαν τρία ειδικά παραδείγματα προηγούμενων Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης: Η Πάτρα, το Essen και το Mons. Σε αυτό το κεφάλαιο και στο πλαίσιο της διαδικασίας της προεκτίμησης των επιπτώσεων για την περίπτωση της Ελευσίνας, θα εξεταστεί η προσέγγιση του θεσμού των ανωτέρω πόλεων σε οργανωτικό επίπεδο και όχι μόνο. Θα επισημανθούν τόσο τυχόν σφάλματα και ενέργειες προς αποφυγήν, όσο και κινήσεις που αποκόμισαν θετικές εντυπώσεις λαμβάνοντας καλές κριτικές, έτσι ώστε η Ελευσίνα να μπορέσει να ακολουθήσει τα σωστά παραδείγματα των προκατόχων της στον τίτλο της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας και να αποφύγει λάθη που θα επιφέρουν μόνο αρνητικά αποτελέσματα στην οργάνωση και διεξαγωγή του θεσμού.

Η Πάτρα 2006 σε σχέση με την Ελευσίνα // Η σύνδεση της Πάτρας με την Ελευσίνα βρίσκεται κυρίως στο γεγονός ότι είναι δυο ελληνικές πόλεις οι οποίες έχουν κοινό στοιχείο το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Η Πάτρα δεν κατάφερε να διοργανώσει

το θεσμό ικανοποιητικά: Η καθυστερημένη προετοιμασία της πόλης ώστε να φιλοξενήσει τον θεσμό, η μη επαρκής εκμετάλλευση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, οι αργοπορίες στη συγκρότηση του προϋπολογισμού του θεσμού, τα αρνητικά δημοσιεύματα από τα ΜΜΕ, η ελάχιστη αύξηση της τουριστικής κίνησης κατά το έτος που φιλοξένησε τον θεσμό, η ανυπαρξία μεγάλων πολιτιστικών υποδομών και οι παραιτήσεις και συγκρούσεις της Οργανωτικής Επιτροπής της Πάτρας 2006, θα πρέπει να αποτελέσουν για την Ελευσίνα παραδείγματα προς αποφυγήν. Εξετάζοντας όλους του παράγοντες οι οποίοι συντέλεσαν στην μη επιτυχή διοργάνωση του θεσμού και έπειτα την μη αξιοποίηση των πολιτιστικών υποδομών της Πάτρας, η Ελευσίνα μπορεί να αποφύγει τυχών παρόμοια προβλήματα που αποτελούν απειλές για την ομαλή διοργάνωση του θεσμού το 2021.

Το Essen 2010 σε σχέση με την Ελευσίνα // Η σύνδεση του Essen με την Ελευσίνα βρίσκεται στο γεγονός ότι και οι δύο πόλεις έχουν μια σημαντική βιομηχανική ιστορία και αντιμετώπισαν τον θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ως μια ευκαιρία για να αλλάξουν την εικόνα τους από ένα βιομηχανικό σε ένα πολιτιστικό κέντρο. Ακόμα, οι δράσεις που έλαβαν μέρος το 2010, αφορούσαν στην γενικότερη περιοχή Ruhr και όχι μόνο την πόλη του Essen. Η Ελευσίνα μπορεί επίσης να ταυτιστεί με το γεγονός αυτό, καθώς το όραμά της για το 2021 ενσωματώνει και τις γύρω περιοχές του Θριάσιου Πεδίου – καλλιεργεί, με λίγα λόγια, ένα νέο μοντέλο περιφερειακής πολιτισμικής ανάπτυξης. Σε γενικές γραμμές το Essen for the Ruhr αποτελεί ένα επιτυχημένο παράδειγμα Πολιτιστικής Πρωτεύουσας : Προώθησε και υποστήριξε ένα μεγάλο αριθμό πολιτιστικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων στην περιοχή, τα επίπεδα συμμετοχής από τον τοπικό πληθυσμό αλλά και ο αριθμός των επισκεπτών παρουσίασαν μια γενικότερα αυξητική πορεία - κάτι που δημιούργησε σημαντικά οικονομικά οφέλη στην περιοχή, έγινε επιτυχής ανάληψη ιδιωτικής χορηγίας και χρηματοδότησης από τα ομοσπονδιακά πολιτιστικά προγράμματα καθώς και αύξηση των κρατικών συνεισφορών. Τέλος, σημειώθηκε μια σημαντική αύξηση εθελοντών, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε καινοτομικά. Όλα τα παραπάνω μπορούν να αποτελέσουν παραδείγματα καλών πρακτικών για την Ελευσίνα – άλλωστε καλύπτουν σε μεγάλο βαθμό τους βασικούς στόχους της Ελευσίνας 2021.

Το Mons 2015 σε σχέση με την Ελευσίνα // Η σύνδεση του Mons με την Ελευσίνα βρίσκεται στο γεγονός ότι το Mons, ως μια πρόσφατη Πολιτιστική Πρωτεύουσα μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης αλλά και άντλησης νέων και καινοτόμων ιδεών για την Ελευσίνα, δεδομένης της επιτυχίας που γνώρισε η πόλη του Mons σε θέματα διοργάνωσης και διεξαγωγής του θεσμού της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Το Mons γενικότερα θεωρείται ένα από τα πλέον επιτυχημένα παράδειγμα πόλης που φιλοξένησε τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Και αυτό συνέβη, διότι η πόλη αποφάσισε από πολύ νωρίς να δηλώσει υποψηφιότητα για τον θεσμό, εξασφαλίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ένα σημαντικό χρονικό περιθώριο έτσι ώστε να προετοιμάσει την πολιτιστική του στρατηγική. Όσον αφορά το κομμάτι της διακυβέρνησης, στην περίπτωση του Mons θεωρήθηκε ότι υπήρχε μια σταθερή και ομαλή πορεία, ενώ παρόλο που το Mons δεν θεωρείται παραδοσιακά πολιτιστικός προορισμός, ένα μεγάλο μέρος του πολιτιστικού προγράμματος του Mons 2015 αντλήθηκε άμεσα ή επηρεάστηκε από τον πολιτισμό. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να αποτελέσουν «οδηγό» για την Ελευσίνα, έτσι ώστε το 2021, η πόλη να καταφέρει να διοργανώσει τον θεσμό με επιτυχία.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι κάθε πόλη μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα για την Ελευσίνα. Μάλιστα στη συνέντευξη που διεξήχθη με την κ. Διαπούλη και την κ. Τσολακάκη, μέλη της ομάδας Ελευσίνα 2021 (βλ. Παράρτημα Κεφ. 5, σελ. 138), αναφέρθηκε ότι κατά την φάση της προετοιμασίας του φακέλου υποψηφιότητας, εξετάστηκαν σχεδόν όλες τις προηγούμενες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες αλλά και πόλεις που πρόκειται να φιλοξενήσουν το θεσμό τα επόμενα χρόνια, έτσι ώστε να καταλήξουν στην τελική τους πρόταση.

6.7. Ενδεικτική πρόταση

Έχοντας ολοκληρώσει τα προηγούμενα βήματα της διαδικασίας της προεκτίμησης των επιπτώσεων, παρατηρείται αρχικά πως οι ανάγκες που δημιουργούνται είναι αποτέλεσμα της υπάρχουσας πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής κατάστασης. Παρατηρείται επίσης, πως σε όλα τα εναλλακτικά σενάρια η ανάγκη για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας,

Εικόνα 19: Ο αρχαιολογικός χώρος της Ελευσίνας (III)

Πηγή: Ιδία λήψη, ιδία επεξεργασία

περιβαλλοντικής αναβάθμισης της περιοχής αλλά και επίτευξης της κοινωνικής συνοχής, αποτελούν βασικούς στόχους. Στην ανάλυση SWOT, ωστόσο, δεν παρατηρήθηκαν αρκετά μειονεκτήματα και απειλές για το έργο της Ελευσίνας 2021 σε αντίθεση με την πληθώρα των πλεονεκτημάτων και ευκαιριών που καταγράφηκαν. Οι δείκτες που ορίστηκαν με τιμές – στόχο, επίσης δείχνουν πως, ακόμα και στο σενάριο που οι εξωτερικοί παράγοντες παίζουν σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία και διοργάνωση του θεσμού, θα πλησιάσουν ικανοποιητικά τις ιδανικές τιμές.

Όσον αφορά τη διαδικασία της αξιολόγησης, στον τελικό φάκελο υποψηφιότητας της Ελευσίνας 2021 αναφέρεται πως οι λειτουργικές δαπάνες για αυτή κυμαίνονται στις 400.000 ευρώ, ποσό που αποτελεί το 1,66% των συνολικών λειτουργικών δαπανών. Όπως έχει ήδη γίνει κατανοητό, η διαδικασία της παρακολούθησης και αξιολόγησης συνδέεται άμεσα με την όλη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων του θεσμού και μέσω αυτής, μπορούν να αποφευχθούν κάποια λάθη, με στόχο την καλύτερη δυνατή διοργάνωση του θεσμού. Επομένως το ποσοστό του 1,66% δε θεωρείται ότι είναι επαρκές για την

κάλυψη των λειτουργικών δαπανών της διαδικασίας της αξιολόγησης. Θα ήταν συνετό, η Ελευσίνα 2021 να επενδύσει περισσότερο στο συγκεκριμένο κομμάτι, με αύξηση του ποσοστού τουλάχιστον στο 2% των συνολικών λειτουργικών δαπανών.

Ακόμη, ένα βασικό ζήτημα είναι η σύσταση του Γραφείου Παρακολούθησης και Αξιολόγησης που προτείνεται στον τελικό φάκελο υποψηφιότητας Ελευσίνα 2021, το οποίο δεν έχει δημιουργηθεί όμως μέχρι στιγμής (βλ. Παράρτημα Κεφ. 5, Συνέντευξη με κ. Κέλλυ Διαπούλη και κ. Πέγκυ Τσολακάκη, σελ. 138), ενώ ήδη θα έπρεπε να έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες συλλογής δεδομένων και εσωτερικής παρακολούθησης και αξιολόγησης. Η δημιουργία του, θα συντελέσει ακόμα στην παρακολούθηση των υποδομών – τομέας στον οποίο επίσης έχουν παρατηρηθεί ορισμένες καθυστερήσεις, αφού είναι μια από τις αρμοδιότητές του. Προτείνεται, επομένως, η άμεση σύσταση του Γραφείου Παρακολούθησης και Αξιολόγησης και η έναρξη των αρμοδιοτήτων του, για την επίτευξη της ανάλυσης, της αξιολόγησης και της αύξησης καλών πρακτικών διαχείρισης.

Επιπλέον, όταν πρόκειται για τη διοργάνωση ενός μεγάλου γεγονότος (mega event), όπως αυτό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, κρίνεται σκόπιμο να εξεταστούν εναλλακτικές λύσεις τόσο όσον αφορά τις χρηματοδοτικές πηγές, όσο και σε άλλες περιπτώσεις – προβλήματα που ενδεχομένως να προκύψουν από τη διαδικασία της παρακολούθησης και αξιολόγησης. Αυτή βέβαια είναι μια κατεύθυνση προς την οποία κινείται ήδη η Ελευσίνα, όμως μέχρι στιγμής όχι με κάποια οργανωμένη δομή. Ενδεχομένως λοιπόν να χρειαστεί να δημιουργηθεί ένα νέο οργανόγραμμα, με τα νέα δεδομένα και τις εναλλακτικές τους λύσεις, το οποίο να ενημερώνεται κάθε χρόνο, μέχρι το έτος - στόχο.

Πέρα όμως από τη διαδικασία της αξιολόγησης, παρατηρήθηκαν αδυναμίες και σε άλλους τομείς όπως για παράδειγμα η έλλειψη εμπειρίας διαχείρισης μεγάλων πολιτιστικών γεγονότων διεθνούς εμβέλειας με επισκεψιμότητα άνω των 3.000 θεατών, η έλλειψη εμπειρίας για τη διαχείριση μεγάλου όγκου τουριστών και η απουσία φορέα διαχείρισης για τις εγκαταστάσεις πολιτισμού. Προτείνεται, επομένως, η σύναψη σχέσεων

συνεργασίας με άλλες Ευρωπαϊκές πόλεις οι οποίες θα αποτελέσουν παράδειγμα καλών πρακτικών για τη διαχείριση της διοργάνωσης και η σύσταση ενός φορέα διαχείρισης για τις εγκαταστάσεις πολιτισμού, δεδομένης της μέχρι στιγμής απουσίας του.

Περιπτώσεις πόλεων που έχουν ήδη φιλοξενήσει ή πρόκειται να φιλοξενήσουν το θεσμό θα πρέπει σαφώς να ληφθούν υπόψη, κυρίως στην περίπτωση που αποτελούν καλό παράδειγμα χειρισμού της αξιολόγησης των επιπτώσεων του θεσμού. Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν το Liverpool, το Leeuwarden και το Galway και θα αποτελέσουν βασικό οδηγό για την επιτυχή διοργάνωση του θεσμού στην περίπτωση της Ελευσίνας.

Ακόμα, μετά το έτος εορτασμού, βασική επιδίωξη θα πρέπει να αποτελέσει η αξιοποίηση των νέων υποδομών (αν και εφόσον ολοκληρωθούν) και η διατήρηση των πρώην βιομηχανικών εγκαταστάσεων ως πολιτιστικά κέντρα, πράγμα που θα αποτελέσει κληρονομιά της επιτυχούς διοργάνωσης του θεσμού.

Εικόνα 20: Παλιός σιδηροδρομικός σταθμός Ελευσίνας / Γραφείο Ελευσίνας 2021

Πηγή: Ιδία λήψη

Μακροπρόθεσμος στόχος, ο οποίος ήδη διαφαίνεται να είναι εφικτός, είναι η αλλαγή της ταυτότητας της πόλης από βιομηχανικό κέντρο, σε πόλη που έκανε στροφή στον πολιτισμό και τελικά επωφελήθηκε από τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, διεξάγεται επιτυχώς εδώ και 32 χρόνια και το 2021, η Ελευσίνα θα είναι η 4η σε σειρά ελληνική πόλη που θα φιλοξενήσει το θεσμό. Μια πόλη με έντονο βιομηχανικό παρελθόν, που «σημαδεύτηκε» κατά τις δεκαετίες '60 και '70 από τις εγκαταστάσεις βαριάς βιομηχανίας που ήρθαν στην περιοχή και αλλάξανε το τοπίο, το περιβάλλον και τον χαρακτήρα της, αποφασίζει να στραφεί προς τον πολιτισμό, χαρακτηρίζοντας το «πέραςμα» αυτό ως «Μετάβαση στην Ευφορία». Τι επιπτώσεις θα φέρει όμως αυτή η Μετάβαση στην πόλη ;

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα ακολουθήθηκε η διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων που αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, αρχικά σε θεωρητικό και έπειτα σε πρακτικό επίπεδο, για την περίπτωση της Ελευσίνας. Ακολουθώντας τα βήματα που έχουν οριστεί, έγιναν εμφανείς οι ανάγκες, οι παράγοντες επιρροής, τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, οι ευκαιρίες και οι απειλές, γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία ορισμένων δεικτών. Έπειτα ακολούθησε η διαμόρφωση τριών εναλλακτικών σεναρίων, μια ανάλυση προηγούμενων Πολιτιστικών Πρωτευουσών σε σχέση με την Ελευσίνα και τέλος, παρουσιάστηκε μια ενδεικτική πρόταση για την αποφυγή σφαλμάτων.

*«Εκείνο που έχει
σημασία, είναι ότι
πρέπει να
αναγνωρίζουμε τη σχέση
που έχουμε μεταξύ μας
και την αμοιβαία
εξάρτηση ανάμεσά μας.*

*Εκείνο που έχει
σημασία, είναι ότι
είμαστε ανίκανοι να
δώσουμε ο ένας χωρίς
τον άλλο, εκείνα τα
θαυμάσια έργα που
διακρίνουν έναν
ανώτερο πολιτισμό»*

T.S. Eliot.

Από όλη τη διαδικασία της προεκτίμησης των επιπτώσεων που θα φέρει ο θεσμός στην πόλη της Ελευσίνας, προέκυψε ότι οι μεγαλύτερες ανάγκες και τα σημαντικότερα προβλήματα, είναι αντιμετωπίσιμα. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως είναι η άμεση σύσταση του Γραφείου Παρακολούθησης και Αξιολόγησης, καθώς και η δημιουργία φορέα διαχείρισης για τα πολιτιστικά κέντρα – πρώην βιομηχανικά κτίρια. Ακόμα, απαραίτητο κρίθηκε να εξεταστούν εναλλακτικές λύσεις τόσο όσον αφορά τις χρηματοδοτικές πηγές, όσο και σε άλλες περιπτώσεις – προβλήματα που ενδεχομένως να προκύψουν από τη διαδικασία της παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Σε συνδυασμό με αυτό, προτάθηκε η δημιουργία ενός νέου οργανογράμματος, με τα νέα δεδομένα και τις εναλλακτικές τους λύσεις, το οποίο θα ενημερώνεται κάθε χρόνο, μέχρι το έτος – στόχο. Σαφώς, για την επίτευξη του αρχικού στόχου της Ελευσίνας για Μετάβαση απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η συμμετοχή των κατοίκων στην όλη προσπάθεια της πόλης καθώς πολλές φορές έχει αποδειχτεί πως κάτι τέτοιο αποτελεί το κυριότερο, ίσως, μέσο τόσο για την επιτυχημένη διοργάνωση του θεσμού όσο και για την γενικότερη εξέλιξή της.

Ακόμα, βασική επιδίωξη θα πρέπει να αποτελέσει η αξιοποίηση των νέων υποδομών (αν και εφόσον ολοκληρωθούν) και η διατήρηση των πρώην βιομηχανικών εγκαταστάσεων ως πολιτιστικά κέντρα που ταυτόχρονα θα αποτελέσουν κληρονομιά μιας επιτυχούς διοργάνωσης του θεσμού. Μακροπρόθεσμος στόχος, ο οποίος ήδη διαφαίνεται να είναι εφικτός, είναι η αλλαγή της ταυτότητας της πόλης από βιομηχανικό κέντρο, σε πολιτιστική πόλη που τελικά επωφελήθηκε από τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.

Η διεθνής εμπειρία μας έχει αποδείξει ότι μέχρι στιγμής, οι περισσότερες πόλεις που φιλοξένησαν τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας έχουν καταφέρει να ενισχύσουν το διεθνές προφίλ τους, τη συμβολή του πολιτισμού στην ανάπτυξή τους και να βελτιώσουν την εικόνα τους στα μάτια των δικών τους κατοίκων. Και όλα αυτά δημιουργώντας ταυτόχρονα, την αίσθηση του ανήκειν σε έναν κοινό, ευρωπαϊκό,

πολιτιστικό χώρο μέσα από τον οποίο αναδεικνύεται η πολυμορφία των διάφορων πολιτισμών της Ευρώπης.

Στο πλαίσιο του θεσμού, πολλές πόλεις κατάφεραν να «αναζωογονηθούν» και να στραφούν σε πολιτιστικά μοντέλα ανάπτυξης, κάτι που με τη σειρά του συντέλεσε στην ολοκληρωτική αλλαγή της ταυτότητάς τους. Σε αρκετές περιπτώσεις έχει παρατηρηθεί, έργα επί χρόνια προγραμματισμένα να υλοποιούνται τελικά με αφορμή τη φιλοξενία του θεσμού, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις πόλεων στις οποίες ο θεσμός επέδρασε σημαντικά τόσο σε κοινωνικό, όσο και οικονομικό επίπεδο. Από την άλλη, κάποιες άλλες πόλεις, δεν επωφελήθηκαν ιδιαίτερα από τον θεσμό, κυρίως λόγω κακής διαχείρισης του χρόνου προετοιμασίας, άλλες λόγω γραφειοκρατικών διαδικασιών, άλλες λόγω ορισμένων αναπάντεχων γεγονότων και άλλες, λόγω καθυστερήσεων των προγραμματισμένων χρηματοδοτήσεων.

Για το λόγο αυτό, δημιουργήθηκε η έννοια της προεκτίμησης των επιπτώσεων για τις Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες. Η ex-ante εκτίμηση, θεωρείται ένα πολύ βασικό εργαλείο για την επιτυχή διοργάνωση του θεσμού και αυτό γιατί μέσα από τη διαδικασία αυτή, προβάλλονται τα στοιχεία της υπάρχουσας κατάστασης μιας πόλης, τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, οι ευκαιρίες και απειλές, ενώ ταυτόχρονα δημιουργούνται και ορισμένα εναλλακτικά σενάρια για το τι επιπτώσεις μπορεί να φέρει τελικά ο θεσμός σε μια πόλη. Κατ' αυτό τον τρόπο, εντοπίζονται οι πιθανότεροι κίνδυνοι για τη μη εκπλήρωση του στόχου, και γίνονται ορισμένες προτάσεις για την αποφυγή σφαλμάτων. Ακόμα, η εκ των προτέρων αξιολόγηση αποτελεί ουσιαστικά τη βάση για την ex-post αξιολόγηση, μετά το έτος εορτασμού.

Το κύριο ερώτημα που δημιουργείται όμως, είναι αν τελικά η Ελευσίνα θα αποτελέσει παράδειγμα καλής πρακτικής για μελλοντικές πόλεις που πρόκειται να φιλοξενήσουν το θεσμό. Αυτό το ερώτημα είναι δύσκολο να απαντηθεί με βεβαιότητα, τουλάχιστον τη δεδομένη χρονική στιγμή, ειδικά λαμβάνοντας υπόψη τον παράγοντα «οικονομική κρίση» που βιώνει η χώρα τα τελευταία χρόνια και το αβέβαιο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, γραφειοκρατικοί παράγοντες και διάφορα αναπάντεχα γεγονότα καθιστούν

δύσκολη την πρόβλεψη της επιτυχίας του θεσμού στην Ελευσίνα. Αναμφισβήτητα, η διοργάνωση και η προετοιμασία για ένα μεγάλο ειδικό γεγονός από μια μικρή πόλη, σε συνδυασμό με τις συγκυρίες και τους παράγοντες επιρροής είναι δυνατόν να δυσχεραίνουν τη διαδικασία.

Ωστόσο, μέχρι στιγμής η Ελευσίνα έχει καταφέρει να εντυπωσιάσει με την άμεση κινητοποίησή της, παρά το τόσο σύντομο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την ημερομηνία εκλογής της ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα για το 2021. Ήδη διεξάγονται δράσεις στα πλαίσια της φιλοξενίας του θεσμού που συμπεριλαμβάνουν την ενημέρωση και συμμετοχή των κατοίκων, την συνεργασία με άλλες πόλεις, καθώς και τον προγραμματισμό μελλοντικών αναπλάσεων με στόχο την πολιτισμική ανάδειξη της Ελευσίνας. Όλα αυτά έχουν δημιουργήσει μια ισχυρή βάση η οποία δίνει την αισιόδοξη αίσθηση ότι θα καταφέρει όχι μόνο να διεξάγει το θεσμό με επιτυχία, αλλά και να επαναπροσδιορίσει την ταυτότητά της και να εξελιχθεί μέσω του θεσμού της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.

“The panel considered this a strong bid. It demonstrated a clear awareness of the city in both European and local contexts. It was rooted in the life of citizens with a strong participatory element from engagement in development (including business and unions).

The general plans for the cultural legacy are clear right from the outset.

The proposed programme is gradually built up during the ramp years.

It has a good artistic quality.

The panel appreciated the distribution of the programme around the city and the aspirations behind using the ECOC to increase cultural and civic actions. It still has a relatively small budget for an ECOC; more work is required.

There are areas of improvement covered in the recommendations. The panel considers the bid can act as laboratory, a prototype, for a small post-industrial city transformation with culture as a key element.”

The Selection Panel’s final report,

Athens 2016

Παράρτημα

1. Κατάλογος Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης, έτη 1985 - 2021

A/A	Έτος	Πόλη	City	Χώρα	Country
1	1985	Αθήνα	Athens	Ελλάδα	Greece
2	1986	Φλωρεντία	Florence	Ιταλία	Italy
3	1987	Αμστερνταμ	Amsterdam	Ολλανδία	the Netherlands
4	1988	Βερολίνο	Berlin	Γερμανία	Germany
5	1989	Παρίσι	Paris	Γαλλία	France
6	1990	Γλασκόβη	Glasgow	Ηνωμένο Βασίλειο	United Kingdom
7	1991	Δουβλίνο	Dublin	Ιρλανδία	Ireland
8	1992	Μαδρίτη	Spain	Ισπανία	Spain
9	1993	Αμβέρσα	Antwerp	Βέλγιο	Belgium
10	1994	Λισσαβόνα	Lisbon	Πορτογαλία	Portugal
11	1995	Λουξεμβούργο	Luxembourg	Λουξεμβούργο	Luxembourg
12	1996	Κοπεγχάγη	Copenhagen	Δανία	Denmark

13	1997	Θεσσαλονίκη	Thessaloniki	Ελλάδα	Greece
14	1998	Στοκχόλμη	Stockholm	Σουηδία	Sweden
15	1999	Βαϊμάρη	Weimar	Γερμανία	Germany
16	2000	Αβινιόν	Avignon	Γαλλία	France
		Μπέργκεν	Bergen	Νορβηγία	Norway
		Μπολόνια	Bologna	Ιταλία	Italy
		Βρυξέλλες	Brussels	Βέλγιο	Belgium
		Κρακοβία	Cracow	Πολωνία	Poland
		Ελσίνκι	Helsinki	Φινλανδία	Finland
		Πράγα	Prague	Τσεχία	Czech Republic
		Ρέικιαβικ	Reykjavik	Ισλανδία	Iceland
		Σαντιάγο ντε Καμποστέλα	Santiago de Campostela	Ισπανία	Spain
17	2001	Ρότερνταμ	Rotterdam	Ολλανδία	the Netherlands
		Πόρτο	Porto	Πορτογαλία	Portugal
18	2002	Μπριζ	Bruges	Βέλγιο	Belgium
		Σαλαμάνκα	Salamanca	Ισπανία	Spain
19	2003	Γκρατς	Graz	Αυστρία	Austria
20	2004	Γένοβα	Genova	Ιταλία	Italy
		Λιλ	Lille	Γαλλία	France

21	2005	Κορκ	Cork	Ιρλανδία	Ireland
22	2006	Πάτρα	Patras	Ελλάδα	Greece
23	2007	Λουξεμβούργο	Luxembourg	Λουξεμβούργο	Luxembourg
		Σιμπίου	Sibiu	Ρουμανία	Romania
24	2008	Λίβερπουλ	Liverpool	Ηνωμένο Βασίλειο	United Kingdom
		Σταβάνγκερ	Stavanger	Νορβηγία	Norway
25	2009	Βίλνιους	Vilnius	Λιθουανία	Lithuania
		Λιντς	Linz	Αυστρία	Austria
26	2010	Έσσεν	Essen	Γερμανία	Germany
		Πεκς	Pecs	Ουγγαρία	Hungary
		Κωνσταντινούπολη	Istanbul	Τουρκία	Turkey
27	2011	Τουρκού	Turku	Φινλανδία	Finland
		Ταλίν	Talin	Εσθονία	Estonia
28	2012	Γκιμαράες	Guimaraes	Πορτογαλία	Portugal
		Μάριμπορ	Maribor	Σλοβενία	Slovenia

29	2013	Μασσαλία	Marseille	Γαλλία	France
		Κόσιτσε	Košice	Σλοβακία	Slovakia
30	2014	Ούμεο	Umeå	Σουηδία	Sweden
		Ρίγα	Riga	Λετονία	Latvia
31	2015	Μονς	Mons	Βέλγιο	Belgium
		Πίλζεν	Pilsen	Τσεχία	Czech Republic
32	2016	Σαν Σεμπαστιάν	San Sebastian	Ισπανία	Spain
		Βρότσλαβ	Wrocław	Πολωνία	Poland
33	2017	Πάφος	Paphos	Κύπρος	Cyprus
		Ααρχους	Aarhus	Δανία	Denmark
34	2018	Λεουβάρντεν	Leeuwarden	Ολλανδία	the Netherlands
		Βαλέτα	Valetta	Μάλτα	Malta
35	2019	Ματέρα	Matera	Ιταλία	Italy
		Φιλιπούπολη	Plovdiv	Βουλγαρία	Bulgaria
36	2020	Γκάλγουεϊ	Galway	Ιρλανδία	Ireland
		Ριέκα	Rijeka	Κροατία	Croatia
37	2021	Ελευσίνα	Eleusis	Ελλάδα	Greece
		Τιμισοάρα	Timișoara	Ρουμανία	Romania
		Νόβι Σαντ	Novi Sad	Σερβία	Serbia

2. Κατάλογος πόλεων που φιλοξένησαν τον Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Μήνα

A/A	Έτος	Πόλη	City	Χώρα	Country
1	1992	Κρακοβία	Cracow	Πολωνία	Poland
2	1993	Γκρατς	Graz	Αυστρία	Austria
3	1994	Βουδαπέστη	Budapest	Ουγγαρία	Hungary
4	1995	Λευκωσία	Nicosia	Κύπρος	Cyprus
5	1996	Αγία Πετρούπολη	St. Petersburg	Ρωσία	Russia
6	1997	Λουμπλιάνα	Ljubljana	Σλοβενία	Slovenia
7	1998	Λιντς	Linz	Αυστρία	Austria
		Βαλέτα	Valletta	Μάλτα	Malta
8	1999	Φιλιπούπολη	Plovdiv	Βουλγαρία	Bulgaria

Πηγή: Palmer - Rae Associates (2004), σελ. 41 , ιδία επεξεργασία

3. Ανάλυση των τριών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Απόφαση αριθ. 1419/1999/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης όσον αφορά την εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» για το διάστημα 2005 έως 2019

Από το 1999 και έπειτα, η διαδικασία αλλάζει. Σύμφωνα με την απόφαση αριθ. 1419/1999/ΕΚ, δημιουργούνται νέα κριτήρια και διαδικασίες επιλογής της πόλης που θα φιλοξενήσει το θεσμό. Δημιουργείται μια χρονολογική λίστα με κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία έδειχνε τη σειρά με την οποία είχαν δικαίωμα να φιλοξενήσουν την εκδήλωση, και παράλληλα δημιουργείται μια ευρωπαϊκή ομάδα ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων σχετικά με τον πολιτισμό, έτσι ώστε να γίνεται η αξιολόγηση των αιτήσεων. Με την παρούσα απόφαση, αλλάζει ακόμα και ο τίτλος της εκδήλωσης από «Ευρωπαϊκή Πολιτιστική πόλη» σε «Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα». Στόχος της είναι να προβάλλει τον πλούτο, την ποικιλομορφία και τα κοινά χαρακτηριστικά των ευρωπαϊκών πολιτισμών και να συμβάλει στη βελτίωση της αμοιβαίας γνωριμίας μεταξύ των ευρωπαίων πολιτών.

Σύμφωνα με το άρθρο 2§1 της απόφασης, η υποψηφιότητα ή οι υποψηφιότητες κοινοποιούνται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Επιτροπή και την επιτροπή των Περιφερειών, από το ενδιαφερόμενο κράτος – μέλος, ενδεχομένως με σχετική σύσταση, το αργότερο τέσσερα έτη πριν από την αναμενόμενη έναρξη της εκδήλωσης.

Ακόμα, σύμφωνα με το άρθρο 2§2 της απόφασης, η Επιτροπή συνιστά κατ' έτος κριτική επιτροπή η οποία συντάσσει έκθεση για την / τις υποψηφιότητες που έχουν υποβληθεί βάσει των στόχων και των χαρακτηριστικών της παρούσας δράσης. Η κριτική επιτροπή αποτελείται από επτά ανεξάρτητες προσωπικότητες υψηλού κύρους που είναι εμπειρογνώμονες στον πολιτιστικό τομέα, δυο από τις οποίες ορίζονται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, δύο από το Συμβούλιο, δύο από την επιτροπή και μια από την Επιτροπή των Περιφερειών. Η κριτική επιτροπή υποβάλλει την έκθεσή της στην Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Το Συμβούλιο, ύστερα από σύσταση της

Επιτροπής, που συντάσσεται βάσει της γνώμης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της έκθεσης της κριτικής επιτροπής, ορίζει επισήμως την εν λόγω πόλη ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το έτος για το οποίο έχει προταθεί η υποψηφιότητά της (Απόφαση αριθ. 1419/1999/EK, Αρθ. 2§3).

Για πρώτη φορά και ως βασική διαφορά με την απόφαση του 1985, έχουμε τη σύνταξη ενός φακέλου υποψηφιότητας ως βασική προϋπόθεση για την επιλογή της πόλης που θέτει υποψηφιότητα για την υποδοχή του θεσμού. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 3 της απόφασης αριθ. 1419/1999/EK, ο φάκελος υποψηφιότητας θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα πολιτιστικό σχέδιο ευρωπαϊκής διάστασης, το οποίο θα πρέπει να βασίζεται στην πολιτιστική συνεργασία, σύμφωνα με τους στόχους και τις δράσεις που προβλέπονται από το άρθρο 151 της συνθήκης. Ο φάκελος καθορίζει σε ποιο μέτρο η υποψήφια ευρωπαϊκή πόλη προτίθεται :

- Να προβάλλει τα κοινά ευρωπαϊκά πολιτιστικά ρεύματα που είτε η ίδια ενέπνευσε, είτε στα οποία συνέβαλε
- Να προωθήσει εκδηλώσεις στις οποίες συμμετέχουν πολιτιστικοί φορείς από άλλες πόλεις των κρατών-μελών, οδηγώντας έτσι στην καθιέρωση μιας διαρκούς πολιτιστικής συνεργασίας και να ευνοήσει την κυκλοφορία τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Να υποστηρίξει και να ενισχύσει το δημιουργικό έργο, το οποίο αποτελεί βασικό στοιχείο κάθε πολιτιστικής πολιτικής
- Να εξασφαλίσει την κινητοποίηση και τη συμμετοχή μεγάλων στρωμάτων του πληθυσμού, και κατά συνέπεια, να εγγυηθεί την κοινωνική διάσταση της δράσης και την επέκτασή της πέραν του έτους των εκδηλώσεων
- Να προωθήσει την υποδοχή των πολιτών της Ένωσης και να ευνοήσει την ευρύτερη δυνατή διαδοχή των προβλεπόμενων εκδηλώσεων ανατρέχοντας σε όλες τις μορφές πολυμέσων

- Να προωθήσει τον διάλογο μεταξύ των πολιτισμών της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου, και, με το πνεύμα αυτό να ενισχύσει το άνοιγμα και την κατανόηση των άλλων, στοιχεία που αποτελούν θεμελιώδεις πολιτιστικές αξίες
- Να αξιοποιήσει την ιστορική κληρονομιά, την αστική αρχιτεκτονική και την ποιότητα ζωής στην πόλη.

Τέλος, για πρώτη φορά και σύμφωνα με το άρθρο 6 της απόφασης αριθ. 1419/1999/EK, η Επιτροπή καταρτίζει ετησίως έκθεση για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του προηγούμενου έτους, στην οποία περιλαμβάνεται ανάλυση εκ μέρους των διοργανωτών. Η έκθεση αυτή υποβάλλεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την επιτροπή των Περιφερειών.

Απόφαση αριθ. 1622/2006 / ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση δράσης της ΕΕ για την ΠΠΕ για τα έτη 2007-2019

Υπήρξε μια ευρεία συναίνεση στις αξιολογήσεις και κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης, ότι όλα αυτά τα χρόνια που διεξάγεται, ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης έχει γίνει μια από τις πιο φιλόδοξες πολιτιστικές πρωτοβουλίες στην Ευρώπη. Υπήρχε επίσης μια πολύ ισχυρή υποστήριξη για τη συνέχισή τους μετά το 2019 (π.χ. 91% των ερωτηθέντων της ηλεκτρονικής διαβούλευσης είναι υπέρ της συνέχισης και μόνο το 6% κατά) (European Commission, 2010). Για το λόγο αυτό, οι κανόνες ανανεώνονται το 2006 με την απόφαση αριθ. 1622/2006/EK, σύμφωνα με την οποία, κάθε χρόνο δύο πόλεις σε δύο κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να κρατήσουν τον τίτλο ενώ, ενώ ο τίτλος προσφέρεται μόνο για τις ίδιες τις πόλεις, είναι δική τους απόφαση τον αν θα συμμετάσχουν και οι γύρω περιοχές τους. Βασικός στόχος της συγκεκριμένης απόφασης είναι να αναδειχθεί ο πλούτος και η ποικιλομορφία των ευρωπαϊκών πολιτισμών αλλά και τα κοινά τους χαρακτηριστικά, να εξασφαλίσει την ευρωπαϊκή διάσταση του πολιτιστικού προγράμματος, τη συμμετοχή των πολιτών καθώς και μια μακροπρόθεσμη πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη της πόλης.

Η διοργάνωση της εκδήλωσης της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας είναι ευθύνη των κρατών μελών, τα οποία δημιουργούν μια «Διαχειριστική Αρχή» η οποία είναι υπεύθυνη για την υποβολή των αιτήσεων (φάκελος υποψηφιότητας) της εκάστοτε

ενδιαφερόμενης για τη διεκδίκηση του τίτλου, πόλης. Η επιλογή πραγματοποιείται σε δύο στάδια, από μια ευρωπαϊκή ομάδα ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων. Τα επτά (7) μέλη αυτής της ομάδας διορίζονται από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τα έξι (6) από τα ενδιαφερόμενα κράτη-μέλη. Κατά την πρώτη φάση, τη φάση της προεπιλογής, ξεχωρίζουν οι πόλεις με τις ισχυρότερες αιτήσεις (φακέλους υποψηφιότητας) και καλούνται να βελτιώσουν τις προτάσεις τους, με βάση τις συστάσεις που γίνονται από την αρμόδια ευρωπαϊκή ομάδα των ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων. Στο δεύτερο στάδιο, αυτό της επιλογής της πόλης, διαλέγεται ο καλύτερος υποψήφιος και η επίσημη ονομασία γίνεται από το Υπουργικό Συμβούλιο, μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Η διάρκεια προετοιμασίας για μια ενδιαφερόμενη πόλη θα πρέπει να είναι τουλάχιστον τέσσερα (4) χρόνια, ενώ θα γίνεται αξιολόγηση και παρακολούθηση των πόλεων από τους επτά ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες οι οποίοι έχουν οριστεί από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως για πρώτη φορά γίνεται λόγος για το βραβείο «Μελίνα Μερκούρη», το οποίο απονέμεται σε πόλεις οι οποίες πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις και συνδυάζεται με την καταβολή χρηματικού επάθλου.

Απόφαση αριθ. 445/2014/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση δράσης της Ένωσης όσον αφορά τις πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης για τα έτη 2020 έως 2033 και για την κατάργηση της απόφασης αριθ. 1622/2006/ΕΚ

Μεταρρυθμίσεις στην Ευρωπαϊκή νομοθεσία στα πλαίσια του θεσμού της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας έχουμε και το 2014, με την απόφαση αριθ. 445/2014/ΕΕ. Η συγκεκριμένη απόφαση λαμβάνει υπόψιν νέες παραμέτρους, οι οποίες συμβάλουν στην περαιτέρω προώθηση της πολιτιστικής πολυμορφίας και καθιστούν τον πολιτισμό ως ζωτικό στοιχείο στις διεθνείς σχέσεις της Ευρώπης.

Από τις αξιολογήσεις των πολιτιστικών πρωτευουσών της Ευρώπης, καθώς και τη δημόσια διαβούλευση σχετικά με το μέλλον της εν λόγω δράσης μετά το 2019, προκύπτει ότι αυτή έχει σταδιακά καταστεί μία από τις πλέον φιλόδοξες πολιτιστικές πρωτοβουλίες στην Ευρώπη και συγκαταλέγεται μεταξύ αυτών που εκτιμούν περισσότερο οι ευρωπαίοι

πολίτες. Μία νέα δράση θα πρέπει επομένως να θεσπισθεί για να καλύψει τα έτη 2020-2033.

Εκτός από τους αρχικούς στόχους των πολιτιστικών πρωτευουσών της Ευρώπης, που ήταν να αναδείξουν τον πλούτο και την πολυμορφία των ευρωπαϊκών πολιτισμών και τις κοινές πτυχές των εν λόγω πολιτισμών, καθώς και να προαγάγουν τη βαθύτερη αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των ευρωπαίων πολιτών, οι πόλεις που φέρουν τον τίτλο της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης («ο τίτλος») προσέθεσαν σταδιακά και μια νέα διάσταση, αξιοποιώντας τον αντίκτυπο μόχλευσης που έχει ο τίτλος για να προωθήσουν τη γενικότερη ανάπτυξή τους βάσει των στρατηγικών και προτεραιοτήτων τους.

Οι στόχοι της δράσης που θεσπίζεται με την παρούσα απόφαση θα πρέπει να είναι πλήρως ευθυγραμμισμένοι με τους στόχους του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη» (αγγλ.: Creative Europe), το οποίο θεσπίστηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1295/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, το οποίο επιδιώκει την προστασία, ανάπτυξη και προώθηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής και της γλωσσικής πολυμορφίας, την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών πολιτιστικών και δημιουργικών τομέων, ιδίως του οπτικοακουστικού τομέα, με σκοπό την υποστήριξη της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Η επίτευξη των εν λόγω στόχων θα πρέπει να συμβάλλει επίσης στην ενίσχυση του αισθήματος του ανήκειν σε έναν κοινό πολιτισμικό χώρο και στην τόνωση του διαπολιτισμικού διαλόγου και της αλληλοκατανόησης.

Σύμφωνα, επίσης, με τη συγκεκριμένη απόφαση, ο τίτλος θα πρέπει να εξακολουθήσει να απονέμεται σε πόλεις ανεξαρτήτως μεγέθους ενώ θα πρέπει επίσης οι σχετικές πόλεις να έχουν, όπως και πριν, τη δυνατότητα να συνοδεύονται και από τη γύρω περιοχή τους. Η απονομή του τίτλου θα πρέπει να εξακολουθήσει να γίνεται με βάση ένα ειδικά σχεδιασμένο πολιτιστικό πρόγραμμα που θα πρέπει να έχει ισχυρή ευρωπαϊκή διάσταση. Το εν λόγω πολιτιστικό πρόγραμμα θα πρέπει επίσης να εντάσσεται σε μια πιο μακροπρόθεσμη στρατηγική που θα έχει διαρκή αποτελέσματα στην τοπική οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη. Η διαδικασία επιλογής γίνεται όπως και πριν, σε δύο στάδια και πραγματοποιείται ακόμα από ομάδα ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, καθώς η διαδικασία έχει αποδειχθεί δίκαιη και διαφανής.

Ωστόσο, σύμφωνα με την απόφαση της 16^{ης} Απριλίου 2014, τα κριτήρια επιλογής θα πρέπει να καταστούν σαφέστερα για να παρέχεται καλύτερη καθοδήγηση στις υποψήφιες πόλεις όσον αφορά τους στόχους και τις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούν προκειμένου να αποκτήσουν τον τίτλο. Θα πρέπει επίσης να είναι ευκολότερη η μέτρηση των εν λόγω κριτηρίων για να διευκολύνεται η ομάδα στην επιλογή και την παρακολούθηση των πόλεων. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στα σχέδια των υποψήφιων πόλεων για δραστηριότητες κληρονομιάς ενσωματωμένες σε μια μακροπρόθεσμη στρατηγική πολιτικής για τον πολιτισμό, που μπορεί να έχουν διαρκή πολιτιστικά, οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα.

Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με το άρθρο 5 της απόφασης αριθ. 445/2014/EK, τα κριτήρια απονομής του τίτλου για την αξιολόγηση των αιτήσεων χωρίζονται σε έξι κατηγορίες, οι οποίες έχουν εξίσου την ίδια βαρύτητα. Οι κατηγορίες αυτές είναι:

1. **Συμβολή στη μακροπρόθεσμη στρατηγική.** Ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας δεν είναι ένα γεγονός ενός έτους, αλλά μια ευκαιρία για βιώσιμη πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης που τον φιλοξενεί.
2. **Ευρωπαϊκή διάσταση.** Με την εξασφάλιση της Ευρωπαϊκής διάστασης, διασφαλίζεται και η προώθηση της πολυμορφίας των πολιτισμών στην Ευρώπη, καθώς και η ανάδειξη των κοινών χαρακτηριστικών τους.
3. **Πολιτιστικό και καλλιτεχνικό περιεχόμενο.** Το πολιτιστικό και καλλιτεχνικό πρόγραμμα που διαμορφώνεται ειδικά για το έτος κατά το οποίο θα φιλοξενήσει μια πόλη τον θεσμό, πρέπει να είναι υψηλής πολιτιστικής και καλλιτεχνικής ποιότητας. Το πρόγραμμα θα πρέπει να αναδεικνύει την τοπική καλλιτεχνική και δημιουργική κοινότητα.
4. **Ικανότητα υλοποίησης.** Μια υποψήφια πόλη θα πρέπει να δείξει ότι έχει την ικανότητα να παραδώσει και να διοργανώσει με επιτυχία ένα πολύπλοκο και μεγάλο γεγονός, όπως αυτό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.
5. **Προβολή.** Είναι πολύ σημαντικό για τις υποψήφιες πόλεις να κινητοποιήσουν τη τοπικό πληθυσμό και την κοινωνία των πολιτών για τη συμμετοχή τους στην προετοιμασία και την υλοποίηση του θεσμού. Συμπεριλαμβάνονται και δράσεις που αφορούν τους νέους, τους εθελοντές και τις περιθωριοποιημένες και ευπαθείς

κοινωνικά ομάδες με ιδιαίτερη προσοχή στα άτομα με αναπηρία και τους ηλικιωμένους, όσον αφορά στην προσβασιμότητα σε αυτές τις δράσεις.

6. **Διαχείριση.** Η συγκεκριμένη κατηγορία αφορά κυρίως τις διαδικασίες για συγκέντρωση κεφαλαίων και τον προτεινόμενο προϋπολογισμό και, όπου κρίνεται αναγκαίο, σχέδια αναζήτησης οικονομικής στήριξης από τα προγράμματα και τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σημαντική μεταρρύθμιση που εφαρμόζει η εν λόγω απόφαση, είναι επίσης ότι η απόφαση αριθ. 1622/2006/EK θα πρέπει να καταργηθεί. Ωστόσο, οι διατάξεις της θα πρέπει να εξακολουθήσουν να ισχύουν σε σχέση με όλες τις πόλεις που έχουν ήδη οριστεί ή πρόκειται να οριστούν για τα χρόνια έως το 2019.

Σύμφωνα πάλι με την απόφαση αριθ. 445/2014/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, **το βραβείο «Μελίνα Μερκούρη»**, το οποίο θεσπίστηκε με την απόφαση αριθ. 1622/2006/EK, θα πρέπει να αποσαφηνίσει τους όρους του για την παροχή του χρηματικού αυτού βραβείου, έτσι ώστε να αποκτήσουν ένα πιο αυστηρό και σαφή χαρακτήρα.. Έτσι, σύμφωνα με το άρθ. 14 της απόφασης αριθ. 445/2014/EK:

1. Η Επιτροπή μπορεί να απονείμει χρηματικό βραβείο προς τιμήν της Μελίνας Μερκούρη («το βραβείο») σε μια ορισθείσα πόλη, ανάλογα με τα κονδύλια που διατίθενται στο πλαίσιο του σχετικού πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου. Οι νομικές και οικονομικές πτυχές του βραβείου αυτού ρυθμίζονται στο πλαίσιο των αντίστοιχων προγραμμάτων της Ένωσης για τη στήριξη του πολιτισμού.
2. Το χρηματικό βραβείο καταβάλλεται έως τα τέλη Μαρτίου του έτους εορτασμού, υπό τον όρο ότι η πόλη που έχει ορισθεί πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης εξακολουθεί να τηρεί τις δεσμεύσεις που ανέλαβε κατά το στάδιο της υποβολής της αίτησης, συμμορφώνεται προς τα κριτήρια και λαμβάνει υπόψη τις συστάσεις που περιέχονται στις εκθέσεις επιλογής και παρακολούθησης.

Θεωρείται ότι η ορισθείσα πόλη έχει τηρήσει τις δεσμεύσεις που ανέλαβε κατά το στάδιο υποβολής της αίτησης, εάν δεν έχει προβεί σε ουσιαστική τροποποίηση του προγράμματος

και της στρατηγικής της μεταξύ του σταδίου υποβολής των αιτήσεων και του έτους εορτασμού και, ειδικότερα, εάν:

- α) ο προϋπολογισμός έχει διατηρηθεί σε επίπεδο ικανό να προσφέρει ένα πολιτιστικό πρόγραμμα υψηλής ποιότητας σύμφωνα με την αίτηση και τα κριτήρια
- β) έχει προστατευθεί δεόντως η ανεξαρτησία της καλλιτεχνικής ομάδας
- γ) η ευρωπαϊκή διάσταση παρέμεινε επαρκώς ισχυρή στην τελική μορφή του πολιτιστικού προγράμματος
- δ) στην εμπορική και επικοινωνιακή στρατηγική και στο υλικό επικοινωνίας που χρησιμοποιείται από την ορισθείσα πόλη αποτυπώνεται σαφώς το γεγονός ότι η δράση είναι δράση της Ένωσης
- ε) έχουν καταρτιστεί σχέδια για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση του αντίκτυπου του τίτλου στην ορισθείσα πόλη.

4. Το πολιτιστικό πρόγραμμα της Ελευσίνας 2021

	Πράξη 1	Πράξη 2	Πράξη 3	Πράξη 4	Πράξη 5	Πράξη 6
Κεντρικό Γεγονός	Πάντων Χρημάτων	Η Επιστροφή της	An Agora for Europe	Booming (Ευρωπαϊκές	Αναστοχασμός	Κάθε Τέλος και Μια
The EU Working Classes	Μέτρον Άνθρωπος (Εναρξη / Χειμώνας)	Περσεφόνης (Εαρινή Ισημερία / Άνοιξη)	(Ημέρα της Ευρώπης / Μάιος: Η κοινωνικοπολιτική διάσταση της Μετάβασης στην EUphoria: "Eurbanization")	Ημέρες Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκή Γιορτή Μουσικής / Καλοκαίρι: Η οικονομική διάσταση της Μετάβασης στην Euphoria: "The EU Working Classes")	(Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς / Φθινόπορο: Η περιβαλλοντική διάσταση της Μετάβασης στην Euphoria: "Eunvironment")	Αρχή (Λήξη / Δεκέμβριος)
EUenvironment						
EUrbanization						
Σκηνή I	Τελετή Έναρξης	Sasha Waltz & Guests	Τοπικές Ευρωπαϊκές Ιστορίες	Εικαστική Εγκατάσταση	Romeo Castellucci	Τελετή Λήξης
Σκηνή II	Η Γειτονιά της EUphoria	Moving Europe	Βαλκανική Αγορά	Πήλινος Στρατός Ελευσίνας	City Mysteries	
Σκηνή III	Πολιτιστικά Συμβούλια Γειτονιάς	Κάθετοι Κήποι	Αισχύλος	fArtery	Europe of Festivals	
Σκηνή IV	Η Ανθρώπινη Κατάσταση	Share the Light	Μακρινοί Συγγενείς	Alter Fabrication: Από τη Σκιά της Τσιμινιέρας στο Υπολογιστικό Νέφος	ConServing	
Σκηνή V	Prototyping YOURope		RefuGe	Ideation Lab	Εμβολιασμός ή Η Δεύτερη Ευκαιρία	
Σκηνή VI	Hotel Europa		Ιστορία και ιστορίες	European Music Day	AgriCulture	
Σκηνή VII	Usual Bread			Mare Nostrum	Το ταξίδι του Σπόρου Ευφορίδη από την Ελευσίνα στην Ευρώπη	

Σκηνή VIII	Emergency Architectures	Sound Factory	Ecoculture Festival
Σκηνή IX	Eleusis Food Mad	Στη Γειτονιά του Μέλλοντος	Green Incubator
Σκηνή X		Go Live!	Αγορά - rEUnited
Σκηνή XI		Re - De Industrialize	City Art Lab
Σκηνή XII			Geographies of Transformation

5. Συζήτηση – Συνέντευξη:

κ. Κέλλυ Διαπούλη, κ. Πέγκυ Τσολακάκη

Το Σάββατο 03/06/2017, πραγματοποιήθηκε μια συνάντηση με την Καλλιτεχνική Διευθύντρια της Ελευσίνας 2021, κ. Κέλλυ Διαπούλη, αλλά και με την κ. Πέγκυ Τσολακάκη, μέλος της Ομάδας Διαχείρισης των υποδομών και των οικονομικών της Ελευσίνας 2021, απόφοιτος του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Η συνάντηση έγινε στην Ελευσίνα, ενώ για νομικούς λόγους, η συζήτηση δεν ηχογραφήθηκε. Για το λόγο αυτό, οι απαντήσεις παρακάτω δεν είναι διατυπωμένες λέξη προς λέξη όπως δόθηκαν κατά τη διάρκεια της συζήτησης, αλλά διατυπώθηκαν με βάση τις σημειώσεις που κρατήθηκαν την ώρα της συνέντευξης, χωρίς όμως να αλλάζει το νόημα των απαντήσεων που δόθηκαν και οι δύο ομιλήτριες.

Ερωτήσεις / Απαντήσεις

Άξονας Α: Ερωτήσεις σχετικά Φάκελο

Υποψηφιότητας της Ελευσίνας 2021

1. «Η κρίση που βιώνει τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα ενέχει την απειλή, σε επίπεδο εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού, η πολιτιστική ανάπτυξη της Ελευσίνας να γίνει θέμα δευτερεύουσας σημασίας μπροστά σε πιο επείγουσες ανάγκες»..... «Η ενδεχόμενη ανάληψη του τίτλου της ΠΠΕ, θα κατοχυρώσει σε επίπεδο εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού την πολιτιστική ανάπτυξη της Ελευσίνας ως προτεραιότητα». Πιστεύετε πως τώρα, με την κατάκτηση του τίτλου δεν υπάρχει πλέον αυτή η απειλή;

Απ. : «Ενδεχομένως λόγω της οικονομικής κρίσης ή άλλων παραγόντων, να μην είναι μέχρι στιγμής προτεραιότητα, σίγουρα όμως είναι το πρώτο πράγμα που σου

έρχεται στο μυαλό όταν ακούς τη λέξη «Ελευσίνα». Σε τοπικό επίπεδο, ο Δήμος είναι αυτός που έχει δημιουργήσει την Α.Ε. Ελευσίνα 2021 και έχει καλύψει τα λειτουργικά έξοδα για το 2017. Όλα αυτά δείχνουν μια δέσμευση από τη μεριά του, στην όλη διαδικασία. Από την άλλη η Κεντρική Διοίκηση και το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, δεν έχει κινητοποιηθεί τόσο πολύ, τουλάχιστον μέχρι στιγμής. Με λίγα λόγια, η όλη διαδικασία είναι μια bottom up προσέγγιση μέσα από την οποία είναι δυνατόν να επιτευχθεί μια ενδογενής ανάπτυξη.»

2. Στον τελικό φάκελο υποψηφιότητας αναφέρεται πως κατά τη χρονική περίοδο 2016-2020 προγραμματίζονται πολλά έργα (αστικής αναζωογόνησης, περιβαλλοντικής αναβάθμισης, νέων υποδομών κλπ.). Η κ. Κέλλυ Διαπούλη στην ομιλία της στην Artens μάλιστα, ανέφερε ότι τα χρονικά περιθώρια για την υλοποίηση αυτών των έργων, στενεύουν. Τελικά υπάρχει χρόνος για την προετοιμασία της πόλης για το 2021; Θεωρείτε ότι θα πρέπει να οριστούν κάποιες προτεραιότητες;

Απ.: «Πράγματι, τα χρονικά περιθώρια στενεύουν, παρόλα αυτά όμως θέλουμε να επιτύχουμε τις βέλτιστες συνθήκες υποδομών. Ήδη, έχει εγκριθεί η χρηματοδότηση και έχουν ξεκινήσει δύο από τα προτεινόμενα έργα: τα βιομηχανικά κτήρια “Ιρις” και η “Ελαιουργική”. Προγραμματίζεται επίσης και η ανάπλαση της κεντρικής πλατείας και η σύνδεσή της με τον αρχαιολογικό χώρο, έργο το οποίο είναι μια πρόταση ενός ανοικτού αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, ο οποίος διεξήχθη πριν από 10 χρόνια. Τέλος, το 2018, προγραμματίζεται να ξεκινήσουν και τα έργα που έχουν προγραμματιστεί για τη βιομηχανία “Κρόνος”.»

3. Στον φάκελο υποψηφιότητας της Ελευσίνας 2021, αναφέρεται ότι η διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης θα ξεκινήσει από το αντίστοιχο γραφείο, εφόσον ο τίτλος δοθεί στην Ελευσίνα. Έχει ξεκινήσει η διαδικασία συλλογής

δεδομένων για τη διαδικασία παρακολούθησης; Ποιες ακριβώς είναι οι αρμοδιότητες του Γραφείου Παρακολούθησης και Αξιολόγησης ;

Απ.: «Δεν έχει συσταθεί ακόμα το Γραφείο Παρακολούθησης και Αξιολόγησης. Οι αρμοδιότητές του θα είναι να παρακολουθεί και να συντονίζει την επικοινωνία με τον Δήμο, να αποτελέσει τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στην Α.Ε. Ελευσίνα 2021, το Δήμο και τους εξωτερικούς συνεργάτες της αξιολόγησης.»

4. Ποιοι από τους δείκτες που έχουν οριστεί στον φάκελο υποψηφιότητας θεωρείτε ότι είναι περισσότερο κρίσιμοι από τους υπόλοιπους; Ποιοι δείκτες θεωρείτε ότι είναι περισσότερο ευαίσθητοι και ότι χρειάζεται να αντιμετωπιστούν με μεγαλύτερη προσοχή;

Απ.: «Οι δείκτες που μπορεί να επηρεάζονται πιο εύκολα είναι ίσως οι δείκτες που εξαρτώνται περισσότερο από διάφορους εξωγενείς παράγοντες.

Άξονας Β: Κοινωνία

1. Η διεθνής εμπειρία μας έχει δείξει πολλές φορές ότι ένα από τα βασικά συστατικά για την επιτυχή διοργάνωση του θεσμού της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας είναι η συμμετοχή του κοινού (τόσο ως εθελοντές όσο και απλά ως συμμετέχοντες στα events που θα διεξαχθούν). Πιστεύετε ότι οι κάτοικοι της Ελευσίνας έχουν αγκαλιάσει αυτή την ιδέα και πως θα συμμετέχουν όλες οι κοινωνικές ομάδες;

Απ.: «Μέχρι στιγμής έχουμε ακολουθήσει πολλές στρατηγικές όσον αφορά τη συμμετοχή των πολιτών. Μία από αυτές είναι το Δίκτυο Δημιουργικών Πολιτών, το οποίο είναι ένα εργαλείο για τη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού στην προετοιμασία του προγράμματος της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Κάτι τέτοιο δε φάνηκε να λειτουργεί ικανοποιητικά, αφού οι περισσότεροι κάτοικοι περιμέναν από εμάς να τους καθοδηγήσουμε και να τους πούμε τι να κάνουνε, αντί να μας δίνουν τις ιδέες τους. Ακόμα δηλαδή, ψάχνουμε δράσεις μέσα από τις οποίες θα γεννηθεί η

συμμετοχή των πολιτών στο έργο μας. Βασική μας επιδίωξη είναι να βρούμε τον τρόπο με τον οποίο ένα καλλιτεχνικό έργο να γίνει ένα κοινωνικό γεγονός.»

2. Πιστεύετε ότι ο τίτλος, δεδομένης της κοινωνικής προβολής που θα λάβει η πόλη και των θέσεων εργασίας που θα δημιουργηθούν, θα δώσει την ευκαιρία στους νέους σε ηλικία κατοίκους της Ελευσίνας να παραμείνουν στην πόλη;

Απ.: «Είναι ένας βασικός μας στόχος. Αυτό που θέλουμε να επιτύχουμε είναι να δοθούν χώροι σε νέες, δημιουργικές επιχειρήσεις οι οποίες θα φέρουν νέα δραστηριότητα στην πόλη. Αυτό αυτόματα δημιουργεί ορισμένες θέσεις εργασίας. Άλλωστε, τα προγραμματιζόμενα έργα που έχουν ήδη ξεκινήσει, έχουν δημιουργήσει αρκετές θέσεις εργασίας και απασχολούν ένα ποσοστό των κατοίκων της πόλης. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι όλη η ομάδα του γραφείου μας είναι ντόπιοι κάτοικοι της Ελευσίνας, κάτι το οποίο είναι πολύ σημαντικό για εμάς.»

Άξονας Γ: Οικονομία, τουρισμός, διακυβέρνηση και διαδικασία παράδοσης

1. Πιστεύετε ότι ο τίτλος θα συντελέσει σε μια γενικότερη προσέλκυση επισκεπτών στην Ελευσίνα, τόσο για το έτος 2021 όσο και μετέπειτα;

Απ.: «Σίγουρα, θεωρούμε πως η Πολιτιστική Πρωτεύουσα είναι μια ευκαιρία για προσέλκυση επισκεπτών στην Ελευσίνα.»

2. Πιστεύετε πως η κρίση που βιώνει η χώρα τα τελευταία χρόνια και οι γενικότερες εξελίξεις στην Ευρώπη θα αποτελέσουν εμπόδιο ή γενικότερα θα επηρεάσουν την επιθυμητή οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη την οποία έχει σαν στόχο η Ελευσίνα;

Απ.: «Τόσο η οικονομική κρίση της χώρας, όσο και το μέλλον της ΕΕ αλλά και άλλοι παράγοντες όπως για παράδειγμα η γραφειοκρατία, είναι πιθανό να επηρεάσουν τον επιθυμητό μας στόχο. Παρόλα αυτά για ό,τι έχει προγραμματιστεί, υπάρχει και μια εναλλακτική λύση, έτσι ώστε να καλυφθούν τυχόν προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από αυτούς τους παράγοντες.»

3. Θεωρείτε ότι μετά το έτος εορτασμού θα υπάρξει μια αύξηση στην τουριστική επισκεψιμότητα;

Απ.: «Ενδεχομένως να υπάρξει, ναι»

4. Θεωρείτε πως υπάρχει η πιθανότητα να προκύψουν προβλήματα όσον αφορά τις προγραμματιζόμενες χρηματοδοτήσεις ή τη συνεργασία των φορέων για την καλύτερη διαχείριση και τον σχεδιασμό του δημόσιου χώρου;

Απ.: «Ήδη έχουν δημιουργηθεί κάποια γραφειοκρατικά προβλήματα. Γενικότερα δεν υπάρχει πολύ μεγάλη ευελιξία επί του θέματος.»

5. Σχετικά τη δημιουργία της νέας υποδομής του Κέντρου Ανάπτυξης Ικανοτήτων και Καινοτομίας, που προγραμματίζεται να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το 2021. Έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες για το έργο; Πιστεύετε ότι θα έχει ολοκληρωθεί μέχρι το έτος – στόχος;

Απ.: «Το Κέντρο Ανάπτυξης Ικανοτήτων και Καινοτομίας είναι ένα υλικό και άυλο έργο. Πρόκειται για μια καινούργια υποδομή στο Βιοτεχνικό Πάρκο. Οι διαδικασίες πολεοδόμησης έχουν “παγώσει” μέχρι στιγμής, λόγω καθυστερήσεων από το Υπουργείο. Παρόλα αυτά όμως, υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις για το πού θα στεγαστεί το Κέντρο, αν δεν ολοκληρωθεί η δημιουργία της νέας υποδομής μέχρι το έτος – στόχο. »

Πρόσθετες ερωτήσεις

1. Το γεγονός ότι ο θεσμός της ΠΠΕ έχει φιλοξενηθεί μέχρι στιγμής σε περισσότερες από 50 πόλεις, δίνει τη δυνατότητα σε μια μελλοντική Πολιτιστική Πρωτεύουσα να παραδειγματιστεί από καλές ή κακές πρακτικές προηγούμενων πόλεων υποδοχής. Η Ελευσίνα είχε κάποια πόλη ως πρότυπο ή παράδειγμα προς αποφυγή;

Απ.: « Μελετήσαμε αρκετές περιπτώσεις προηγούμενων Πολιτιστικών Πρωτευουσών (π.χ. Γλασκόβη, Λίβερπουλ κλπ.), αλλά και διάφορα reports της Επιτροπής για να καταλήξουμε σε αυτό που θέλαμε. Αυτό που αποφύγαμε συνειδητά, είναι το να έχουμε ξένους συμβούλους, όπως συνήθως κάνουν όλες οι ΠΠΕ. Τελικά, αν και ήταν ένα μεγάλο ρίσκο αυτό που πήραμε, φαίνεται να λειτουργήσει θετικά.»

2. Ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι που έχει να αντιμετωπίσει η Ελευσίνα πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το έτος 2021;

Απ.: «Κατά κύριο λόγο, η οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια»

3. Θεωρείτε ότι με την κατάκτηση του τίτλου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, δίνεται η ευκαιρία σε εκδηλώσεις όπως το φεστιβάλ των Αισχυλείων να αποκτήσουν διεθνή χαρακτήρα;

Απ.: «Μέσα από το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, το φεστιβάλ των Αισχυλείων θα ενισχυθεί. Θα δοθεί η ευκαιρία να γίνει επαναπροσδιορισμός τις έννοιας του φεστιβάλ, καθώς αυτή τη στιγμή, τα φεστιβάλ στην Ελλάδα διαφέρουν αρκετά με τον χαρακτήρα των φεστιβάλ του εξωτερικού. Για παράδειγμα στην Ελλάδα, σε πολύ συμπυκνωμένο χρονικό διάστημα γίνονται πάρα πολλά πράγματα. Όμως βασικό πρόβλημα που ενδεχομένως να αποτελέσει εμπόδιο στο να αποκτήσει το φεστιβάλ διεθνή χαρακτήρα, είναι το γεγονός ότι το

φεστιβάλ δεν έχει φορέα διαχείρισης ή καλλιτεχνικό διευθυντή και λειτουργεί με πιο δημοτικό χαρακτήρα.»

4. Περιγραφή σεναρίων στο πλαίσιο της διπλωματικής.

Σενάριο 1ο , *Realignment*: Επαναπροσδιορισμός της ταυτότητας της πόλης.

Βαθμός επιρροής του επιθυμητού αποτελέσματος από εξωγενείς παράγοντες:

Μεγάλος

Σενάριο 2ο , *Evolution*: Η Ελευσίνα εξελίσσεται.

Βαθμός επιρροής του επιθυμητού αποτελέσματος από εξωγενείς παράγοντες:

Μεσαίος

Σενάριο 3ο , *Metamorphosis*: Η ολοκληρωτική αλλαγή της ταυτότητας της πόλης.

Βαθμός επιρροής του επιθυμητού αποτελέσματος από εξωγενείς παράγοντες:

Μικρός

Ποιο σενάριο πιστεύετε ότι είναι πιθανότερο να συμβεί ;

Απ.: «Θεωρητικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Ελευσίνα ήδη έχει καταφέρει να επαναπροσδιορίσει την ταυτότητά της, επενδύοντας στον πολιτισμό. Και αν όχι ακόμα, σίγουρα θα το έχει καταφέρει μέχρι το 2021. Επομένως θα μπορούσαμε να πούμε το ότι 2^ο σενάριο, δηλαδή η εξέλιξη της πόλης, είναι πιο πιθανό να συμβεί. Το 3^ο σενάριο, παρόλο που θα θέλαμε να συμβεί, φαίνεται λίγο υπερβολικό, κυρίως λόγω του περιορισμένου χρονικού περιθωρίου. »

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αγγελόπουλος Γ., (2003). Πολιτικές πρακτικές και πολυπολιτισμικότητα: Η περίπτωση της Θεσσαλονίκης ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997. *Περιοδικό Πολίτης*, Τεύχος 107, Ιανουάρ. 2003, σσ. 35-43

Benevolo Leonardo, (1993). *Η πόλη στην Ευρώπη*. 10η έκδοση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2010

Γκατζής Θ. , (2017). Ποια θα είναι τα οφέλη από την ανάδειξη της Ελευσίνας ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης το 2021 και ο απολογισμός του θεσμού Πάτρα – Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης το 2006. Από τα πρακτικά του συνεδρίου «2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Marketing & Branding τόπου»

Γοσποδίνη Α., (2007). Παγκόσμια πολιτικά και κοινωνικοοικονομικά φαινόμενα: η εντεινόμενη βαρύτητα και πολυπλοκότητα του χωρικού σχεδιασμού και οι νέες προκλήσεις των πόλεων. *Αειχώρος: Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης*, Τόμος 6, Τεύχος 7

Δέσποινα Άννα (2006). *Πολιτισμική Διπλωματία- Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης*. Διπλωματική εργασία, Τ.Ε.Ι Δυτικής Μακεδονίας - Παράρτημα Καστοριάς, Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας

Δέφνερ Α., Καραχάλης Ν. (επιμ.) (2012). *Marketing και Branding του Τόπου: Η Διεθνής Εμπειρία και η Ελληνική πραγματικότητα*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Δέφνερ, Α., Κουτσιανά, Ε. (2003), «Μεγάλα Γεγονότα, Ολυμπιακές Πόλεις και η Ανάπτυξη του Τουρισμού: Η Περίπτωση του Βόλου», στο Δ. Λαγός (επιμ.) *Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Οι Επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων 2004*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων, 91-123

Ελευσίνα 2021, (2016). *Ελευσίνα 2021: Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα: Υποψήφια Πόλη, Τελικός φάκελος υποψηφιότητας της Ελευσίνας*. Διαθέσιμο στο:

<https://eleusis2021.eu/the-bid-book/> [19.06.17]

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Απόφαση αριθ. 1419/1999/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25^{ης} Μαΐου 1999, για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης όσον αφορά την εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το διάστημα 2005 έως 2019.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Απόφαση αριθ. 1622/2006/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 2006, για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης όσον αφορά την εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το διάστημα 2007 έως 2019.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Απόφαση αριθ. 445/2014/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16^{ης} Απριλίου 2014, για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης όσον αφορά την εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το διάστημα 2020 έως 2033 και για την κατάργηση της απόφασης αριθ. 1622/2006/EK.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2007). Ανακοίνωση σχετικά με μια ευρωπαϊκή ατζέντα για τον πολιτισμό σ' έναν κόσμο παγκοσμιοποίησης. Βρυξέλλες, 10.5.2007, COM (2007) 242 τελικό, {SEC (2007) 570}

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών (2013). Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης Μακροπρόθεσμες Επιπτώσεις (Περίληψη έρευνας Garcia)

Ιωαννίδης Σ., (2016). *Ο μακρύς δρόμος της Ελευσίνας ως το 2021*. Διαθέσιμο στο:

<http://www.kathimerini.gr/885667/article/politismos/polh/o-makrys-dromos-ths-eleysinas-ws-to-2021> [18.06.17]

Καλέργης Δ., (2015). *Πόλη, Ανταγωνιστικότητα και Αρχιτεκτονική: Ο ρόλος της εικόνας στην προβολή και ανάπτυξή τους*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας:

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
σελ. 158-235.

Καπλανίδης Κ., (2011). *Το Event Marketing και η εφαρμογή του στα events χώρου*.
Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας: Τμήμα Οικονομικών και
Κοινωνικών Επιστημών

Καραγιαννάκης Γ., (2007). *Η Πολεοδομική διάσταση της διοργάνωσης ειδικών
γεγονότων. Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης και το
παράδειγμα της Πάτρας «Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2006»*. Βόλος: Πανεπιστήμιο
Θεσσαλίας

Καραχάλης Ν., (2016). *Η Λάρισα διαθέτει δυνατά και ανεκμετάλλευτα πλεονεκτήματα στον
τομέα του πολιτισμού*.

Διαθέσιμο στο: http://www.citybranding.gr/2016/03/blog-post_17.html [18.06.17]

Καραχάλης Ν. & Δέφνερ Α. (2016). Πολιτιστική οικονομία, ειδικά γεγονότα και η
ταυτότητα της πόλης: Διεκδικώντας την ανάθεση της πολιτιστικής πρωτεύουσας
της Ευρώπης για το 2021. *Κείμενα για τη Δημιουργική Οικονομία: Αγορές,
εργασία, πολιτικές*. Επίκεντρο, 2016

Κατσουνάκη Μ., (2016). *Όταν τα μονοπάτια διακλαδώνονται*. Διαθέσιμο στο:

[http://www.kathimerini.gr/886491/opinion/epikairothta/politikh/otan-ta-
monopatia-diakladwnontai](http://www.kathimerini.gr/886491/opinion/epikairothta/politikh/otan-ta-monopatia-diakladwnontai) [18.06.17]

Κονταράκη Δ., (2016). *Πρίγκιπες της δυτικής όχθης*. Διαθέσιμο στο:

<http://www.eleftherostypos.gr/apopseis/54287-prigkipes-tis-dytikis-oxthis/>
[18.6.17]

Λαμπροπούλου Δ. (2006). *Η διεθνής προβολή του Ελληνικού Πολιτισμού*. Εθνική Σχολή
Δημόσιας Διοίκησης, Τμήμα Γενικής Διοίκησης

Λαζαρέτου Σ. (2014). *Η έξυπνη οικονομία: «Πολιτιστικές» και «δημιουργικές»
βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την*

κρίση;. Τράπεζα της Ελλάδος, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών – Τμήμα Ειδικών Μελετών

Μεταξάς Θ. & Αυγερινού Β., (2004). Ανταγωνιστικότητα και Μαρκετινγκ της Πόλης: Η Περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων ως “Mega” γεγονότα. Άρθρο που παρουσιάστηκε στο διεθνές συνέδριο «Οργάνωση και Διαχείριση Ολυμπιακών Αγώνων», Σειρά Ερευνητικών εργασιών, 10(15): 375 -406.

Μπαλαούρα Μ., (2014). *Η Πολιτιστική Κληρονομιά της Πάτρας ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2006: Μια Μελέτη Περίπτωσης*. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών: Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

Μπέλλας Κ., (2007). *Μεγάλα γεγονότα: Ζητήματα διαχείρισης, σχεδιασμού & ανάπτυξη – Η Πάτρα ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα το 2006*. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Νάσιου Π., (2015). *Οι διαχρονικές εφαρμογές της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πολιτικής και η πρόκληση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας σε περιόδους κρίσης*. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών.

Νικολόπουλος Ν. και Τσακτσίρας Δ., (2006). «Το μαύρο κουτί – Πάτρα Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006», Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Οργανισμός Λιμένος Ελευσίνας Α.Ε. (2014). Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Τύπου Ι, για τη δραστηριότητα «Προσωρινό Διαλυτήριο Ανασυρόμενων Ναυαγίων στην θέση Καλυμπάκι, Δ. Ελευσίνας». Μελετητής : Λίζα Μπενσασσών, Ελευσίνα, σσ. 16 – 45

Παπαγιάννη Β., (2014). *Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης ως μέσο άσκησης Πολιτιστικής Διπλωματίας*. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Πουρνάρα Μ., (2016). *Ελευσίνα, μια μικρογραφία της Ευρώπης*. Διαθέσιμο στο:

<http://www.kathimerini.gr/883659/article/politismos/polh/eleysina-mia-mikrografia-ths-eyrwphs> [18.06.17]

Σέλλα Ο., (2006). «*Πάτρα 2006*»: τα συν και τα πλην της διοργάνωσης. Διαθέσιμο στο:

<http://www.kathimerini.gr/268191/article/politismos/arxeio-politismoy/patra-2006-ta-syn-kai-ta-plhn-ths-diorganwshs> [18.06.17]

Σκορδύλη Σ., Λακριντής Θ., Τσακοπούλου Κ. , (2017). ΠΠΕ Ελευσίς 2021: Ευκαιρία για συγκροτημένες δράσεις στον τοπικό τομέα αγροδιατροφής. Από τα πρακτικά του συνεδρίου «2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Marketing & Branding τόπου» που διεξήχθη από 31.03.17 έως 02.04.17 στη Λάρισα και διοργανώθηκε από το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας σε συνεργασία με το Δήμο Λαρισαίων.

Τσεγενίδη Κ., (2002) . *Marketing Πόλεων και Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες: Η Περίπτωση της Πάτρας ως Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας του 2006*. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Τσιλίκας, Α. (2015). *Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Μερικά συμπεράσματα από τα διοργάνωση του 2006 στην Πάτρα*. Διαθέσιμο στο: <http://www.citybranding.gr/2015/07/2006.html> [18.06.17]

Ξενογλώσση

Baños Gustavo, (2016). *Are all the European Capitals of Culture sustainable? Exploring some conditions for sustainability*. Department of Economic Analysis V, Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea.

Bollo Alessandro, Cristina Da Milano, Alessandra Gariboldi, Chris Torch, (2017). Study on Audience Development - How to place audiences at the center of cultural organizations. Final report, European Commission, Brussels

Bowdin G., Allen J., O'Toole W., Harris R., McDonnell I., (2010). *Event Management*. Oxford: Elsevier: Butterworth- Heinemann

Can-Seng Ooi, Lars Håkanson, Laura LaCava, (2014). Poetics and Politics of the European Capital of Culture Project. Retrieved from:

https://www.researchgate.net/profile/Can_Seng_Ooi/publication/266320289_Poetics_and_Politics_of_the_European_Capital_of_Culture_Project/links/552190e90cf2a2d9e1450c50.pdf [19.06.17]

Cicerchia Annalisa (2015). “*Planning and reporting the social and economic impacts of culture in ECoC Italian candidate cities: a lost opportunity?*” Società Italiana degli Economisti, Università Parthenope di Napoli

Delfner A. & Labrianidis L., (2005). “Planning Culture and Time in a Mega-event: Thessaloniki as the European City of Culture in 1997. *International Planning Studies* Vol. 10, No. 3 – 4, 241 – 264

Deffner A. & Liouris C. (2005). City Marketing: A significant planning tool for urban development in a globalized economy. 45th congress of the European regional science association, Vrije Universiteit, Amsterdam.

Deffner A. & Metaxas T. (2005). Shaping the vision, the identity and the cultural image of European places. 45th Congress of the European Regional Science Association, Vrije Universiteit, Amsterdam

ECOTEC (2009). Ex-Post Evaluation of 2007 and 2008 European Capitals of Culture, Final Report. Birmingham, United Kingdom. Retrieved from: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/capitals-culture-2007-08-evaluation_en.pdf [19.06.17]

Eindhoven/Brabant 2018, (2013). European Capital of Culture bid book. Eindhoven: 2018 Eindhoven/Brabant. Retrieved from: https://issuu.com/menh/docs/def_pdf_bidbook_2018eindhoven [19.06.17]

European Capitals of Culture Policy Group (2010). *An International framework of good practice in research and delivery of the European Capital of Culture programme*. Liverpool: ECoC Policy Group.

European Capital of Culture (2016). *Selection of the European Capital of Culture 2021 in the Greece*. The Selection Panel, Final Selection Report. Athens: European Commission.

European Commission, (2001). *Ex-Ante Evaluation, a practical guide for preparing proposals for expenditure programs*. Retrieved from: http://ec.europa.eu/smart-regulation/evaluation/docs/ex_ante_guide_2001_en.pdf [19.06.17]

European Commission (2012), Commission Staff Working Document, European Capitals of Culture post 2019, Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council establishing a Union action for the European Capitals of Culture for the years 2020 to 2033. Retrieved from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52012SC0226> [19.06.17]

European Commission, (2010). “Celebrating 25 years of European Capitals of Culture”,
Retrieved from:

https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/capitals-culture-25-years-conclusions_en.pdf [19.06.17]

European Commission, (2014). European Capitals of Culture (ECoC) 2020-2033, Guidelines for the cities' own evaluations of the results of each ECoC. Retrieved from: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/capitals-culture-city-own-guide_en.pdf [18.06.17]

European Commission, (2014). European Capitals of Culture (ECoC) 2020-2033, Guide for cities preparing to bid. Retrieved from:

https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/capitals-culture-candidates-guide_en.pdf [19.06.17]

European Communities, (2009). European Capitals of Culture: the road to success from 1985 to 2010. Retrieved from: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/capitals-culture-25-years_en.pdf

European Union, (2015). 30 Years of European Capitals of Culture, PARTS I & II. Retrieved from: http://ecoc2021.culture.gr/wp-content/uploads/2015/09/30-YEARS-OF-EUROPEAN-CAPITALS-OF-CULTURE_PART_1.pdf

Fouriel J. & Santana-Gallego M., (2010). *The impact of mega-events on tourist arrivals*.
Department of Economics, Stellenbosch University & La Laguma University

Fox T. (Ecorys), Rampton J. (CSES), (2015). Ex-post Evaluation of the European Capitals of Culture, Final Report. Retrieved from: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/ecoc-2015-evaluation_en.pdf [19.06.17]

Fox T. (Ecorys), Rampton J. (CSES), (2016). Ex-post Evaluation of 2015 European Capitals of Culture, Final Report, a study prepared for the European Commission by Ecorys and the Centre for Strategy and Evaluation Services (CSES) Retrieved from: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/ecoc-2015-evaluation_en.pdf [19.06.17]

Galway 2020: Making Waves, Galway Application for European Capital of Culture 2020. Retrieved from: <http://galway2020.ie/en/news/galway-2020-bid-book-available-now/> [19.06.17]

Garcia, B., Melville, R. & Cox, T. (2009). *Creating an impact: Liverpool's experience as European Capital of Culture*. Liverpool: Impacts08.

Garcia B., Cox D., (2013). "*European Capitals of Culture: Success Strategies and Long-Term Effects*". European Union, 2013. Retrieved from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET\(2013\)513985_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET(2013)513985_EN.pdf) [19.06.17]

Gaitanidis L. & Avdikos V. The effects of economic crisis on the creative and cultural industries (2008-2012): a regional analysis (EU-28) using location quotient. Retrieved from: http://www.academia.edu/26404501/The_effects_of_economic_crisis_on_the_creative_and_cultural_industries_2008-2012_a_regional_analysis_EU-28_using_location_quotient [19.06.17]

Getz D., (1997). *Event management & event tourism*. New York: Cognizant Communication Offices, 1997

Getz D., (2000). *Developing a research agenda for the event management field*. Events beyond 2000: setting the agenda. University of Technology, Sydney. Pp.10-21.

Getz D., (2007). *Event studies: Theory, research and policy for planned events*. Amsterdam; London: Elsevier: Butterworth-Heinemann, 2007

- Goldblatt J., (2002). *Special Events: The twenty first century global event manager*. The Wiley Event Management Series, Third edition. John Wiley & Sons, Inc., New York
- Izlakar B. and Artič N., (2010). *The impact of European Capital of Culture on tourism expenditure*. Vocational College for Catering and Tourism Maribor, Maribor
- Johnson L., (2009). *Cultural Capitals: Revaluing the Arts, Remaking Urban Spaces, Re – Materializing Cultural Geography*. Ashgate Publishing Company. pp 23-123 & 235-253.
- Kantor Management Consultants S.A., (2015). *Synthesis of ex ante Evaluations of Rural Development Programmes 2014-2020, final report*, European Commission
- KEA European Affairs (2016). *Mons 2015, European Capital of Culture: Demystifying the risk of cultural investment*. Retrieved from: <http://www.keanet.eu/publications-2/> [11.06.17]
- Kram Sadiq, Howard Walker, Steve Hutton, Hannah Artis, (2003). *European Capital of Culture 2008: Socio – economic impact assessment of Liverpool's Bid*. ERM Economics
- Laboratory of Tourism Planning, Research and Policy, (2016). *Eleusis 2021 European Capital of Culture: Long term impacts and a method of evaluation*. University of Thessaly, School of Engineering, Department of Planning and Regional Development
- Lasse Steiner, Bruno S. Frey & Simone Hotz, (2013). *European Capitals of Culture and Life Satisfaction*. Center for Research in Economics, Management and Arts (CREMA) Working Papers 2013
- Leeuwarden-Ljouwert 2018: Leeuwarden-Ljouwert's application for European Capital of Culture 2018. Retrieved from: www.2018.nl/download/bidbook [19.06.17]

- Liu, Y.D. (2012) 'Cultural Events and Cultural Tourism Development: Lessons from the European Capitals of Culture', *European Planning Studies*, 22 (3) 498-514
- Luxemburg and Greater Region (2008) *European Capital of Culture 2007: Final Report*.
Luxemburg: Ministry of Culture. Retrieved from:
http://www.luxembourg2007.org/wp-content/uploads/2016/01/Rapport_final_anglais.pdf
[19.06.17]
- Marris T., (1987). "The Role and impact of mega events and attractions on regional and national tourism development resolutions", *The Tourist Review*, Vol. 42 Iss4 pp. 3-12
- McAteer N. (Ecorys), Rampton J. (CSES), France J. (Ecorys), (2014). *Ex-post Evaluation of the 2013 European Capitals of Culture, Final Report for the European Commission DG Education and Culture*, European Commission
- McAteer N., Mozuraityte N., McDonald N., (ECORYS) (2013). *Ex-post Evaluation of 2012 European Capitals of Culture, Final Report for the European Commission DG Education and Culture*. Retrieved from:
https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/european-capitals-culture-evaluation-2013_en.pdf [19.06.17]
- McCoshan A., Rampton J., Mozuraityte N., McAteer N. (ECOTEC), (2010). *Ex-Post Evaluation of 2009 European Capitals of Culture, Final Report to DG Education and Culture of the European Commission in the context of the Framework Contract for Evaluation Related Services and Support for Impact Assessment (EAC/03/06)*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/european-capitals-culture-evaluation-2010_en.pdf
[19.06.17]
- Mooney, G. (2004). "Cultural Policy as Urban Transformation? Critical reflections on Glasgow, European City of Culture 1990", *Local Economy*, 19 (4) 327-340

Mülle M, (2015). What makes an event a mega-event? Definitions and sizes. Leisure Studies, 2015, Routledge Taylor & Francis Group

Myerscough, J. (1991) Monitoring Glasgow 1990. A report prepared for Glasgow City Council, Strathclyde Regional Council and Scottish Enterprise. Unpublished report. Retrieved from: http://www.understandingglasgow.com/resources/505_monitoring_glasgow_1990 [19.06.17]

Novi Sad 2021: Novi Sad's Application for European Capital of Culture 2021. Retrieved from: <http://novisad2021.rs/wp-content/uploads/2015/10/Novi-Sad-2021-Bid-Book.pdf> [14.06.17]

Palmer, R. (2004) *European Cities and Capitals of Culture. Study Prepared for the European Commission*, PART 1, Brussels: Palmer-Rae Associates

Palmer, R. (2004) *European Cities and Capitals of Culture. Study Prepared for the European Commission*, PART 2, Brussels: Palmer-Rae Associates

Patel, K.K. (2013) (ed.) *The Cultural Politics of Europe. European Capitals of Culture and European Union since the 1980s*. New York: Routledge.

Petropoulos N. & Tsobanoglou G. (2014) *The debt crisis in the Eurozone: Social Impacts*. Cambridge Scholars, Newcastle

Rampton J., McAteer N., Mozuraityte N., Levai M., Akçalı S., (ECORYS), (2011). Ex-Post Evaluation of 2010 European Capitals of Culture. Final report for the European Commission Directorate General for Education and Culture. Retrieved from: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/capitals-culture-2010-report_en.pdf [19.06.17]

Richards G., (ed.) (2011). *Cultural Tourism: Global and Local Perspectives*. Routledge, New York and London. pp. 25-36.

Richards, G. (2012). Assessing the return on cultural investment: the case of the European Capital of Culture. Retrieved from:

- http://www.academia.edu/4096364/Assessing_the_return_on_cultural_investment_the_case_of_the_European_Capital_of_Culture [14.06.17]
- Richards, G. (2013). Evaluating the European Capital of Culture that Never Was: Brabantstad 2018. Paper presented at the ATLAS Annual Conference in Malta, November 2013. Revised draft accepted for publication in the Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events (Special Issue on Event Evaluation, 2014).
- Richards G. & Marques L. (2013). Bidding for Success? Impacts of the European Capital of Culture bid. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*. Routledge, 2013
- Richards G. & Palmer R. (2010) *Eventful Cities: Cultural Management and Urban Revitalisation*. Amsterdam: London: Routledge.
- Roche, M. (2000) *Mega-Events and Modernity: Olympics and expos in the growth of global culture*. Routledge, London. Chp, .1, p.1-30
- Sacco, P. & Blessi, G.T. (2004). European Culture Capitals and Local Development Strategies: Comparing the Genoa 2004 and Lille 2004 Cases. Retrieved from http://neumann.hec.ca/aimac2005/PDF_Text/Sacco_TavanoBlessi.pdf [19.06.17]
- Shone, A. and Parry, B. (2010) *Successful Event Management: A Practical Handbook*. Andover: Cengage Learning EMEA. Third edition
- Theodoraki, E. (2015). Evaluation and legacy of the European capitals of culture: event owner and event hosts' perspectives. *Economia della Cultura*, XXIV n. 2. ISSN 11227885
- Throsby D. (2003). Cultural Sustainability, in R. Trowse (ed.) *A Handbook of Cultural Economics* (Cheltenham: Edward Elgar), pp. 142- 147, 183-186
- Timisoara 2021: Timisoara's Application for European Capital of Culture 2021. Retrieved from: <http://www.timisoara2021.ro/en/> [19.06.17]
- Valletta 2018: Valletta's Application for European Capital of Culture 2018. Retrieved from: <http://valletta2018.org/the-bid-book-story/> [14.06.17]

Van de Loo N. (2013). *European Capital of Culture 2018: An investigation of possibilities for alternative financing*. Master Thesis, Erasmus University Rotterdam

Van Heck I., (2011). The European Capital of Culture: Aims, expectations, outcomes and cooperations in relation to this high profile mega event. Radboud University Nijmegen.

Varrel A. & Kennedy L. (2011). Mega events and Megaprojects. Change to Sustain, Policy brief. Retrieved from:
[http://www.chance2sustain.eu/fileadmin/Website/Dokumente/Dokumente/Publications/Chance2Sustain - Policy Brief No3 Mega-Events and Megaprojects - WP2.pdf](http://www.chance2sustain.eu/fileadmin/Website/Dokumente/Dokumente/Publications/Chance2Sustain_-_Policy_Brief_No3_Mega-Events_and_Megaprojects_-_WP2.pdf) [19.06.17]

Ward D., (2008). *Phil Redmond about Liverpool as a European Capital of Culture*.

Retrieved from: <https://www.theguardian.com/society/2008/oct/15/phil-redmond-european-culture-capital> [18.06.17]

Διαδικτυακές πηγές

aisxylia.gr, επίσημη ιστοσελίδα του φεστιβάλ Αισχυλείων. Διαθέσιμο στο: www.aisxylia.gr [19.06.17]

Brabant2018.eu: Επίσημη ιστοσελίδα του Brabant ως υποψήφια πόλη για τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας για το 2018. Διαθέσιμο στο: <http://www.2018brabant.eu/english.html> [18.06.17]

CityBranding.gr, Πόλεις και Πολιτικές: για την ανταγωνιστική ταυτότητα των πόλεων. «Έσσαν: Πράσινη πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2017», (Νοέμβριος, 2016).

Διαθέσιμο στο: <http://www.citybranding.gr/2016/11/blogpost.html> [18.06.17]

Elculture.gr, ιστοσελίδα για τον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό. Άρθρο: «Η Ελευσίνα Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2021». Διαθέσιμο στο: www.elculture.gr/blog/article/η-ελευσίνα-πολιτιστική-πρωτεύουσα-ευ/

Elculture.gr², ιστοσελίδα για τον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό. Άρθρο: «Ελευσίνα: Μύθοι και ιστορίες για μια πόλη γεμάτη μυστήρια». Διαθέσιμο στο: www.elculture.gr/blog/article/ελευσίνα-μύθοι-και-ιστορίες/

Ecoc2021.culture.gr, ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τμήμα Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: <http://ecoc2021.culture.gr/el/> [19.06.17]

Ecoc2021.culture.gr², ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τμήμα Ευρωπαϊκής Ένωσης Άρθρο: «Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανακήρυξη μίας υποψήφιας ελληνικής πόλης για την ΠΠΕ 2021» (Νοέμβριος 2016). Διαθέσιμο στο: <http://ecoc2021.culture.gr/el/announcement-of-european-commission-regarding-the-nomination-of-a-greek-candidate-city-for-ecoc-2021/> [19.06.17]

econews.gr, ιστοσελίδα για το περιβαλλοντικά, ενεργειακά και οικολογικά θέματα. Άρθρο: «Ελευσίνα: τραγική η περιβαλλοντική κατάσταση που επικρατεί, 2010».

Διαθέσιμο στο: <http://www.econews.gr/2010/01/03/elefsina-environment-protection/> [19.06.17]

eleusina.gr, επίσημη διαδικτυακή πύλη Δήμου Ελευσίνας. Διαθέσιμο στο: <http://www.elefsina.gr/index.aspx?sflang=el> [19.06.17]

Eleusis2021.eu: Επίσημη ιστοσελίδα της Ελευσίνας ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα το 2021. Διαθέσιμο στο: <https://eleusis2021.eu/> [18.06.17]

EleutherosTypos.gr, ηλεκτρονική εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος». Άρθρο: «Η Ελευσίνα στο δρόμο της EUphoria», (Δεκέμβριος, 2016). Διαθέσιμο στο:

<http://www.eleftherostypos.gr/politismos/59207-i-eleysina-sto-dromo-tis-euphoria/> [18.06.17]

European Commission, Creative Europe: European Capitals of Culture. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en [18.06.17]

European Commission², Press Release Database: Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες: η εποπτική επιτροπή της ΕΕ συνιστά την απονομή του βραβείου Μελίνας Μερκούρη ύψους 1,5 εκατ. ευρώ στη Μασσαλία και το Košice. Διαθέσιμο στο: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-506_el.htm [18.06.17]

European Commission³, Creative Europe: What can culture do for the social inclusion of migrants and refugees? Διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/news/20170309-what-can-culture-do-social-inclusion-migrants-and-refugees_en [18.06.17]

European Commission⁴, Creative Europe: Elefsina to be the European Capital of Culture in Greece in 2021. Διαθέσιμο στο:

https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/news/20161110-european-capital-culture-greece-2021_en [18.06.17]

Kalamata21.eu: Επίσημη ιστοσελίδα της Καλαμάτας ως υποψήφια πόλη για τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας για το 2021. Διαθέσιμο στο: <http://kalamata21.eu/?lang=en> [18.06.17]

LonelyPlanet.com, τουριστική ιστοσελίδα διεθνούς εμβέλειας. Άρθρο: « Elefsina in Greece declared third European Capital of Culture 2021». Διαθέσιμο στο: <http://www.lonelyplanet.com/news/2016/11/15/elefsina-third-european-capital-culture-2021/>

Mons2015.eu: Επίσημη ιστοσελίδα του Mons ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα το 2015. Διαθέσιμο στο: <http://www.mons2025.eu/fr> [18.06.17]

Museum-joanneum.at, official website of all museums in Graz and Styria. Museum Kunsthaus, Graz. Διαθέσιμο στο: <https://www.museum-joanneum.at/en/kunsthausgraz> [19.06.17]

Rhodes2021.eu: Επίσημη ιστοσελίδα της Ρόδου ως υποψήφια πόλη για τον θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας για το 2021. Διαθέσιμο στο: <http://www.rhodes2021.eu/v1/> [18.06.17]

Ruhr2010.de: Επίσημη ιστοσελίδα του Ruhr ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα το 2010. Διαθέσιμο στο: <http://archiv.ruhr2010.de/en/home.html> [24.06.17]

Tovima.gr, ηλεκτρονική εφημερίδα «Το Βήμα». Άρθρο: «Ελευσίνα για το 2021» (Νοέμβριος 2016). Διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=847756> [19.06.17]

Συνεντεύξεις

Διαπούλη Κ. (2017). Καλλιτεχνική διευθύντρια της Ελευσίνας 2021: Προσωπική επικοινωνία στην Ελευσίνα στις 3 Ιουνίου

Τσολακάκη Π. (2017). Μέλος της Ομάδας Διαχείρισης των υποδομών και των οικονομικών της Ελευσίνας 2021: Προσωπική επικοινωνία στην Ελευσίνα στις 3 Ιουνίου

Οπτικοακουστικό υλικό

“Φίλιππος Κουτσαφτής - ΑΓΕΛΑΣΤΟΣ ΠΕΤΡΑ”,-Mourning Rock, διαθέσιμο στο:
<https://www.youtube.com/watch?v=i5wfFBmQFeQ> [11.06.17]

“Ελευσίνα 2021 - Παρουσίαση/Ανοιχτή συζήτηση στην Artens”, διαθέσιμο στο:
<https://www.youtube.com/watch?v=idrdBcWqCPs> [11.06.17]

“Η Μελίνα μιλάει για την Ελευσίνα // Melina speaks of Eleusis (1985)”, διαθέσιμο στο:
<https://www.youtube.com/watch?v=Jc9LfHUYXAc&t=78s> [11.06.17]

“Βιομηχανική Ελευσίνα. Άνθρωποι και Εργοστάσια”, διαθέσιμο στο :
https://www.youtube.com/watch?v=HnfTKamUY_0 [11.06.17]

“Growing Ground”, διαθέσιμο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=fAbH5xdLX50>
[11.06.17]

“Εκπομπή της ΕΡΤ «Εντός Αττικής» με αφιέρωμα στην Ελευσίνα”, διαθέσιμο στο:
<http://webtv.ert.gr/ntokimanager/entos-attikis/24fev2016-entos-attikis/> [11.06.17]

“28 Europe EP 23 APHRODITE CALLS VIKINGS, Αφιέρωμα στις Πολιτιστικές
Πρωτεύουσες 2017” , διαθέσιμο στο:
<https://www.youtube.com/watch?v=2KVG6dnYtU4&feature=youtu.be> [11.06.17]

“Mons 2015, la métamorphose d'une ville, impressions capitales”, διαθέσιμο στο:
<https://www.youtube.com/watch?v=UzjSVPMN8bE> [11.06.17]

“Meet the City - Eleusis: European Capital of Culture 2021”, διαθέσιμο στο:
<https://www.youtube.com/watch?v=Dj0UJH9JP38&t=4s> [24.06.17]